

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

СУЧАСНІ ПОЛІТИЧНІ ВІЗІЇ

№ 2

Видавничий дім
«Гельветика»
2024

Сучасні політичні візії – це науковий журнал, заснований у 2024 році за ініціативи кафедри політології Запорізького національного університету.

Журнал висвітлює актуальні питання функціонування політичних інститутів та процесів, політичної культури та ідеології, міжнародних відносин та національної безпеки.

Реєстрація суб'єкта у сфері друкованих медіа: Рішення Національної ради України з питань телебачення і радіомовлення № 2607 від 29.08.2024 року.

Головний редактор:

Горло Наталя Віталіївна – доктор політичних наук, професор, професор кафедри політології, Запорізький національний університет

Заступник головного редактора:

Хорішко Лілія Сергіївна – доктор політичних наук, професор, професор кафедри політології, Запорізький національний університет

Редакційна колегія:

Арабаджієв Дмитро Юрійович – доктор політичних наук, професор, начальник науково-дослідної частини, Запорізький національний університет

Лавриненко Ганна Андріївна – кандидат політичних наук, доцент, доцент кафедри політології та соціології, Київський столичний університет імені Бориса Грінченка

Лепська Наталя Володимирівна – кандидат політичних наук, доцент, доцент кафедри політології, Запорізький національний університет

Луцишин Галина Іванівна – доктор політичних наук, професор, завідувач кафедри політології та міжнародних відносин, Національний університет «Львівська політехніка»

Мальована Юлія Геннадіївна – кандидат політичних наук, доцент, доцент кафедри політології, Запорізький національний університет

Руднєва Анна Олегівна – кандидат політичних наук, доцент, доцент кафедри політології, Запорізький національний університет

Сергієнко Тетяна Іванівна – кандидат політичних наук, доцент, доцент кафедри бізнесу та управління, Національний університет «Запорізька політехніка»

Michalski Tomasz – dr hab., associate professor, University of Gdańsk, Poland

Статті у виданні перевірені на наявність плагіату за допомогою програмного забезпечення StrikePlagiarism.com від польської компанії Plagiat.pl.

**Рекомендовано до друку та поширення через мережу Internet
Вченою радою Запорізького національного університету,
протокол № 6 від 24 грудня 2024 року**

Офіційний сайт видання: journalsofznu.zp.ua/index.php/political

ЗМІСТ

Венгер О.М. ВПЛИВ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ВІЙНИ НА ФОРМУВАННЯ ПОЛІТИЧНОЇ СВІДОМОСТІ В УМОВАХ ПОВНОМАСШТАБНОЇ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ.....	5
Горло Н.В. ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПОЛІТИКИ З УТВЕРДЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ТА ГРОМАДЯНСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ В УКРАЇНІ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ.....	10
Лебедюк В.М. ВИКОРИСТАННЯ ВІДКРИТИХ ДАНИХ У ПУБЛІЧНІЙ ПОЛІТИЦІ В УКРАЇНІ.....	16
Лепська Н.В., Ясьмо О.В. ПУБЛІЧНА ДИПЛОМАТІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ МІЖНАРОДНОЇ СПІВПРАЦІ ТА ЗМІЦНЕННЯ ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНОГО ІМІДЖУ УКРАЇНИ.....	22
Мальована Ю.Г. МАРКЕТИНГОВІ АСПЕКТИ ПРОВЕДЕННЯ КАМПАНІЇ “BREXIT” У ВЕЛИКОБРИТАНІЇ.....	31
Руднєва А.О. ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПОЛІТИЧНОМУ ТА ДЕРЖАВНОМУ УПРАВЛІННІ: НОВИЙ ВИМІР ДЕМОКРАТІЇ.....	36
Сергієнко Т.І., Капустін М.О. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ МОНІТОРИНГУ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОЇ СИТУАЦІЇ В КОНТЕКСТІ ЕКОНОМІЧНИХ ЗМІН І СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ.....	44
Сергієнко Т.І., Курта О.О., Сластін В.О. ЗМІНИ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ У ПОЛІТИЧНІЙ КУЛЬТУРІ В УМОВАХ МЕДІАГЛОБАЛІЗАЦІЇ ТА ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ.....	49
Сергієнко Т.І., Митюк А.В. ТЕОРЕТИКО-КОНЦЕПТУАЛЬНІ АСПЕКТИ ВЗАЄМОЗАЛЕЖНОСТІ ЕЛЕКТОРАЛЬНО-ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ І ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА.....	55
Хорішко Л.С. ОСОБЛИВОСТІ ПОЛІТИЧНОГО ДІАЛОГУ ТА СПІВРОБІТНИЦТВА ЄС У СФЕРІ КУЛЬТУРИ.....	61

CONTENTS

Venher O.M. THE IMPACT OF INFORMATION WARFARE ON THE FORMATION OF POLITICAL CONSCIOUSNESS IN THE CONTEXT OF A FULL-SCALE RUSSIAN-UKRAINIAN WAR.....	5
Horlo N.V. PECULIARITIES OF IMPLEMENTING THE POLICY OF STRENGTHENING THE NATIONAL AND CIVIC IDENTITY IN UKRAINE IN THE FACE OF MODERN CHALLENGES.....	10
Lebediuk V.M. USING OPEN DATA FOR PUBLIC POLICY IN UKRAINE.....	16
Lepska N.V., Yasmo O.V. PUBLIC DIPLOMACY AS AN INSTRUMENT OF INTERNATIONAL COOPERATION AND STRENGTHENING OF UKRAINE'S FOREIGN POLICY IMAGE.....	22
Malovana Yu.H. MARKETING ASPECTS OF RULING THE "BREXIT" CAMPAIGN IN THE UK.....	31
Rudnieva A.O. USE OF DIGITAL TECHNOLOGIES IN POLITICAL AND PUBLIC ADMINISTRATION: A NEW DIMENSION OF DEMOCRACY.....	36
Serhiienko T.I., Kapustin M.O. THEORETICAL AND METHODOLOGICAL PRINCIPLES OF THE RESEARCH OF THE MONITORING OF THE SOCIO-POLITICAL SITUATION IN THE CONTEXT OF ECONOMIC CHANGES AND MODERN CHALLENGES.....	44
Serhiienko T.I., Kurta O.O., Slastin V.O. CHANGES IN VALUE ORIENTATIONS IN POLITICAL CULTURE IN THE CONDITIONS OF MEDIA GLOBALIZATION AND DIGITAL TECHNOLOGIES.....	49
Serhiienko T.I., Mytiuk A.V. THEORETICAL AND CONCEPTUAL ASPECTS OF THE INTERDEPENDENCE OF ELECTORAL AND LEGAL CULTURE AND CIVIL SOCIETY.....	55
Khorishko L.S. PECULIARITIES OF THE EU POLITICAL DIALOGUE AND COOPERATION IN THE CULTURAL SECTOR.....	61

ВПЛИВ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ВІЙНИ НА ФОРМУВАННЯ ПОЛІТИЧНОЇ СВІДОМОСТІ В УМОВАХ ПОВНОМАСШТАБНОЇ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

THE IMPACT OF INFORMATION WARFARE ON THE FORMATION OF POLITICAL CONSCIOUSNESS IN THE CONTEXT OF A FULL-SCALE RUSSIAN-UKRAINIAN WAR

Венгер О.М.,

кандидат політичних наук, доцент,
доцент кафедри управління та адміністрування
Інженерного навчально-наукового інституту ім. Ю.М. Потебні
Запорізького національного університету
ORCID ID: 0000-0002-3758-7891

У статті розглядаються основні теоретико-методологічні аспекти поняття «інформаційної війни», її впливу на політичну свідомість. Проаналізовано основні дефініції поняття «інформаційна війна», методи та складники інформаційної війни, її вплив на людей і суспільство. Розглянуто різноманітні аспекти інформаційної війни як одного з інтелектуальних видів протистояння. Досліджено форми, методи та складники інформаційних війн, їх вплив на свідомість і поведінку людей і суспільства. Автор звернув увагу на вплив інформаційної війни на політичну свідомість і важливість урахування цього впливу під час розроблення й реалізації політики національної безпеки. Зроблено висновок, що у виробленні національної політики у сфері забезпечення інформаційної безпеки передовсім необхідна тверезе оцінювання сьогоденного стану, особливостей і перспектив розвитку інформаційної зброї та засобів її застосування. Таке оцінювання є базовою передумовою для вироблення зовнішньої й внутрішньої політики держави, військові й військово-технічні компоненти якої могли б запобігати виникненню загроз і надійно забезпечили б безпеку країни. При цьому важливо зрозуміти, що загроза інформаційної війни та інформаційної злочинності в широкому контексті є фактором прихованого військово-політичного тиску й залякування, фактором, що здатен порушити світову та регіональну стабільність і безпеку. Саме тому в широкому плані повинен здійснюватися моніторинг загроз застосування інформаційної зброї та перманентне оцінювання ефективності функціонування систем протидії їй. Розв'язання проблеми інформаційних загроз країні дасть змогу забезпечити захист інтересів суспільства й держави, гарантуватиме право громадян на отримання якісної й об'єктивної інформації.

Ключові слова: інформація, інформаційна війна, інформаційний вплив, інформаційна зброя, пропаганда, політична свідомість.

The article examines the main theoretical and methodological aspects of the concept of "information warfare" and its impact on political consciousness. The main definitions of the concept of "information warfare", methods and components of information warfare and its impact on people and society are analyzed. Various aspects of information warfare as one of the intellectual types of confrontation are considered. The forms, methods and components of information warfare, their impact on the consciousness and behavior of people and society are studied. The author draws attention to the impact of information warfare on political consciousness and the importance of taking this impact into account in the development and implementation of national security policy. It is concluded that the development of a national policy in the field of information security requires, first of all, a sober assessment of the current state, features and prospects of development of information weapons and means of their use. Such an assessment is a basic prerequisite for developing the foreign and domestic policy of the State, the military and military-technical components of which could prevent threats and reliably ensure the security of the country.

At the same time, it is important to understand that the threat of information warfare and information crime in a broader context is a factor of hidden military and political pressure and intimidation, a factor that can disrupt global and regional stability and security. That is why the threats of using information weapons should be monitored on a broad scale and the effectiveness of countermeasures should be continuously assessed. Solving the problem of information threats to the country will help to protect the interests of society and the State, and will guarantee the right of citizens to receive quality and objective information.

Key words: information, information warfare, information influence, information weapons, propaganda, political consciousness.

Вступ. Актуальність теми дослідження полягає в тому, що в епоху глобалізації та розвитку інформаційних технологій спостерігається зміщення акцентів динаміки сучасних конфліктів, де все більшого значення набуває інформаційний складник. Сьогодні інформація стала головною «зброєю», за допомогою якої вирішуються конфлікти. Особливою

актуальності ця тема набула для нашої країни під час російської агресії. Війна почалася задовго до збройного конфлікту, вона почалася саме з інформаційної війни, яка протягом років формувала підґрунтя для початку воєнних дій.

Сучасні інформаційні війни спрямовані на маніпулювання громадською думкою, формування

стереотипів і перекручування фактів. Вони можуть впливати на погляди та переконання громадян, викликати паніку й негативне ставлення до певних подій чи осіб, підмінювати національні ідеї та духовні цінності. Це частина ідеологічної боротьби. Інформаційні війни безпосередньо не призводять до руйнувань і загибелі людей, але вони є впливовим засобом для формування «правильних» уявлень, створення «образу ворога» й підґрунтям для реального збройного конфлікту.

Розуміння цих процесів допомагає країнам розробляти ефективні стратегії протидії інформаційним загрозам і забезпечувати національну безпеку. З розвитком інформаційних технологій зростає потенціал для інформаційних атак і маніпуляцій, що ставить під загрозу кібербезпеку та вимагає розроблення відповідних дій. Крім того, інформаційна війна може вплинути на міжнародні відносини й викликати політичну напруженість у відносинах між країнами. Розуміння їхньої природи та впливу допомагає країнам формулювати зовнішню політику і стратегії взаємодії з іншими державами.

Ця тема є особливо важливою в сучасному світі, де інформація розповсюджується швидше, ніж будь-коли, і може безпосередньо впливати на громадську думку й політичні процеси.

Мета статті полягає в аналізі теоретичних аспектів впливу інформаційної війни на свідомість, а також визначенні основних способів і методів впливу інформаційного простору на свідомість пересічних громадян.

Методологічною основою дослідження є структурно-функціональний підхід, методи аналізу, синтезу, індукції, дедукції, систематизації, включеного спостереження.

Результати дослідження. Друга половина ХХ століття ознаменувалася появою принципово нової зброї – інформаційної, відповідно, виник і новий вид війни – інформаційна війна. Якщо до появи інтернету ведення інформаційної війни обмежувалося доступом до ЗМІ, то з поширенням усесвітньої мережі кордони між територіями зникли – і протиборчі сили отримали можливість вторгтися в інформаційний простір, соціальні структури й державну політику.

Серед українських учених значну увагу питанням інформаційно-психологічних впливів та інформаційно-психологічної безпеки приділяли такі науковці, як В. Алещенко, В. Горбулін, М. Дзюба, Я. Жарков, О. Литвиненко, Г. Ложкін, Є. Магда, В. Петрик, Г. Почепцов, В. Остроухов, Ю. Радковець, А. Сафін та інші науковці. Серед іноземних авторів варто зазначити роботи М. Бангеманна, П. Дракера, Д. Лайона, М. Маклюена, Д. Рісмана, Е. Тоффлера, Х. Шрадера й ін.

Сам термін «інформаційна війна» нині має більше публіцистичний характер і ще не отримав

сталого визнання. Про це свідчать безперервні дискусії з приводу того, що насправді криється під цим поняттям, а також суперечки з приводу коректності та практичної застосовності цього терміна до тієї сфери соціальних відносин, яку прийнято називати інформаційним протиборством або конфліктом інтересів в інформаційній сфері соціальних систем.

Уперше термін «інформаційна війна» вжив Т. Рон у звіті «Системи зброї й інформаційна війна», підготовленому ним у 1976 р. [1]. Він підкреслював, що інформаційна інфраструктура є ключовим аспектом американської економіки, водночас вона стає і вразливою метою як у воєнний, так і в мирний час.

Науковці Оксфордського й Хартфордширського університетів визначають інформаційну війну як процес «використання інформаційно-комунікаційних технологій з наступальною або оборонною метою для негайного вторгнення, підризу або контролю над ресурсами опонента» [2].

Американські автори – Крістофер Вайт, Тревор Тралл і Брайан М. Мазанець, децю по-іншому визначають інформаційні війни – як «навмисне маніпулювання або використання інформації однією стороною щодо супротивника для впливу на вибір і рішення, які він приймає, з метою отримання військової або стратегічної вигоди, порівнюючи цю дефініцію з визначенням Міністерства оборони США [3].

Інформаційно-довідкові видання України, зокрема Велика українська енциклопедія, під інформаційною війною вбачають форму протиборства між різними суб'єктами (державами, неурядовими, економічними або іншими структурами), яка передбачає вживання комплексу заходів із завдання шкоди інформаційній сфері протилежної сторони й захисту власної інформаційної безпеки [4].

Інформаційну війну як «форму ведення інформаційного протистояння між різними суб'єктами (державами, неурядовими, економічними та іншими структурами), яка передбачає проведення комплексу з нанесення шкоди інформаційній сфері конкуруючої сторони й захисту власної інформаційної сфери, конкуруючої сторони й захисту власної інформаційної безпеки» розглядає Я. Малик [5].

Як «цілеспрямований вплив на суспільну свідомість противника для досягнення інформаційної переваги, політичних чи військових цілей (у разі інформаційної війни між окремими державами) шляхом заподіяння шкоди інформації та інформаційним системам супротивника» трактують інформаційну війну О. Данильян та О. Дзьобань [6].

На основі зазначених визначень поняття «інформаційна війна» можна виокремити певні його специфічні риси явища:

- об'єктом інформаційної війни є масова й індивідуальна свідомість;
- у ході інформаційної війни відбувається нав'язування «своїх» цілей;
- як засоби доведення керівного впливу до масових аудиторій використовуються ЗМІ, інтернет та інші канали передачі інформації;
- в операціях інформаційної війни широко використовується фальсифікована інформація;
- в операціях інформаційної війни не задіяні методи, що використовуються в інших формах боротьби, такі як фізична шкода, залякування, психотропні речовини тощо.

У 1995 р. М. Лібікі написав роботу «Що таке інформаційна війна?», яка характеризується комплексним підходом. У роботі автор відзначає: «... є кілька різних форм інформаційної війни... командно-адміністративна війна, війна на основі розвідки, радіоелектронна боротьба (радіоелектронна або криптографічні методи), психологічна війна, «хакерська» війна, економічна інформаційна війна, кібервійна» [7, с. 11].

Варто зазначити, що сьогодні політика й інформаційна війна – поняття взаємозумовлені, адже будь-які воєнні дії – завжди прояв політичної волі. Саме тому варто враховувати вплив інформаційних воєн на політичний простір загалом і формування політичної свідомості зокрема.

По-перше, інформаційна війна є складником політичної війни: маючи універсальний характер, вона може вестися в економічній, соціальній, оборонній, духовній сферах.

По-друге, політичний чинник завжди впливає на зміст інформаційної війни: «політичний чинник визначає концепцію (доктрину) інформаційного протистояння, форми і способи її організації, засоби, способи й особливості ведення; розмах і тривалість, забезпечення матеріальними й фінансовими ресурсами» [8, с. 53–54].

На думку Б. Калініченко, «політологічне осмислення інформаційної війни гостро необхідне для формування цілісної політичної та воєнної стратегії держави... Інформаційне протистояння найчастіше відбувається між людськими спільнотами, що належать до різних цивілізацій або представляють різні системи цінностей, політичні режими та ідеології. Характерними ознаками інформаційних війн є їх безперервність і розгортання не лише під час збройного протистояння, а й у мирні часи» [9, с. 258].

Формування політичної свідомості в сучасному світі неможливе без доступу до інформації. Однак інформаційний простір може бути забруднений фейковими новинами, маніпуляціями та пропагандою, що може впливати на формування політичної свідомості громадян, тому фільтрація інформаційного простору є важливим елементом формування політичної свідомості. Це означає, що громадяни

повинні мати доступ до об'єктивної та достовірної інформації про політичну ситуацію у країні та світі. Фільтрувати інформаційний простір можна різними способами, наприклад, регулюючи діяльність ЗМІ, контролюючи поширення фейкових новин і маніпулятивних матеріалів у соціальних мережах, підвищуючи рівень медіаграмотності громадян тощо [10].

Серед усіх технологій і спеціальних прийомів, що використовуються для психологічного впливу, ЗМІ є найефективнішими маніпуляторами, спрямованими на оперативне та стратегічне управління громадською думкою, саме тому вони наразі є одним із векторів інформаційної війни. Зміна установок, управління сприйняттям інформації призводять до контролю над поведінкою людей без урахування їхніх інтересів. Використання ЗМІ державою або організаціями у своїх інтересах і поширення надмірних обсягів інформації збільшує ризик того, що ці матеріали будуть спотворені або повністю неправдиві з метою деморалізації цільової аудиторії видання або населення в країні [11].

Усвідомлюючи важливість формування правильної політичної свідомості, ми можемо захистити себе від психологічних спроб змінити нашу думку, саме тому дуже важливо перевіряти інформацію з кількох джерел, а найефективнішим способом є пошук інформації на офіційних сайтах.

Також важливо досліджувати обидві сторони аргументації та знаходити об'єктивну інформацію, не довіряти лише одній стороні й завжди робити висновок, проаналізувавши всі можливі варіанти. Також потрібно уникати маніпуляцій і пропаганди, а головне, політичні погляди можуть впливати на спосіб подачі інформації, тобто погляди та сприйняття ситуації можуть відрізнитися, навіть якщо інформація подається однаково, але сприйняття людей може сформувати кардинально різні судження про наратив, що може призвести до дезорієнтації в майбутньому.

Якщо говорити про інформаційний вплив на свідомість людини, то, за даними досліджень, найбільш вразливими категоріями населення є молодь і люди похилого віку. До того ж ворожі пропагандистські наративи можуть мати серйозні наслідки не лише для психологічної стійкості людей, а й для їхніх політичних переконань та участі в громадському житті. Серед можливих наслідків такі:

1. Психологічна дезорієнтація: нав'язування неправдивої, негативної та спотвореної інформації може призвести до психологічної дезорієнтації населення. Наприклад, є велика кількість інформації й важко перевірити її достовірність. Це може зумовити появу сумнівів людей щодо повідомлень, які вони отримують, і негативно вплинути на їхнє бажання брати участь у демократичному процесі. Також дезорієнтація може призвести до страху,

паніки, роздратування, невизначеності щодо переконань і майбутніх перспектив, що може негативно вплинути на життя й свідомість зазначених верств населення.

2. Маніпулювання громадською думкою: ворог веде інформаційну війну з метою створення позитивного сприйняття суспільством насправді ворожих ідей і переконання, які не слугують його інтересам, але зустрічаються в соціальних мережах.

3. Зниження довіри до державних інституцій: ІВ також спрямована на підризу довіри населення до державних інституцій. Це може негативно вплинути на бажання брати участь у політичному й суспільному житті країни, тим самим загрожуючи демократії та соціальній стабільності.

4. Створення передумов для соціальної радикалізації: поширення викривленої інформації в поєднанні із закликами до активності також може спонукати людей приєднуватися до маргіналізованих груп і рухів з метою насильницького захоплення державної влади або повалення конституційного ладу.

5. Крім того, ІВ може призвести до зростання міжрасової та міжрелігійної ворожнечі. Через поширення фейкових новин і маніпуляцій може створюватися штучний конфлікт між різними групами населення, який може призвести до насильства й іншого негативного впливу [12].

Висновки. Таким чином, сьогодні серйозним викликом для суспільства є інформаційна війна. Технологічний розвиток, зокрема поширення мережевих комунікацій, дав людству не лише певні переваги, а й можливість для масової маніпуляції свідомістю й вивів конфлікти між державами на новий рівень. Тому дуже важливо використовувати наявні у світовій практиці методи протидії інформаційним війнам. Це передусім використання інформаційно-просвітницьких заходів, які надають суспільству фактичну інформацію про події. Це основа боротьби з дезінформацією, яка може поширюватися через соціальні мережі та медіа-платформи.

Одним із основних інструментів інформаційно-освітніх кампаній є освіта. Усі українські універ-

ситети, а також професійно-технічні навчальні заклади, незалежно від спеціалізації, можуть і повинні враховувати це в роботі зі студентами, надаючи їм знання й засоби критичного мислення, раціоналізму й аналізу інформації.

Формуючи свідомих громадян держави, держава виховуватиме й політично свідомих людей, адже їхня здатність критично мислити, піддавати ситуацію аналізу й обґрунтуванню вже створює суспільство, яке може впливати на добробут своєї держави, беручи участь в ухваленні питань внутрішньої та зовнішньої політики.

Для вироблення національної політики у сфері забезпечення інформаційної безпеки передовсім необхідна тверезе оцінювання сьогоdnішнього стану, особливостей і перспектив розвитку інформаційної зброї і засобів її застосування. Таке оцінювання є базовою передумовою для вироблення зовнішньої й внутрішньої політики держави, військові та військово-технічні компоненти якої могли б запобігати виникненню загроз і надійно забезпечили б безпеку країни. При цьому важливо зрозуміти, що загроза інформаційної війни й інформаційної злочинності в широкому контексті є фактором прихованого воєнно-політичного тиску та залякування, фактором, що здатен порушити світову й регіональну стабільність і безпеку. Саме тому в широкому плані повинен здійснюватися моніторинг загроз застосування інформаційної зброї та перманентне оцінювання ефективності функціонування систем протидії цій зброї. Розв'язання проблеми інформаційних загроз країні дасть змогу забезпечити захист інтересів суспільства й держави, гарантуватиме право громадян на отримання якісної та об'єктивної інформації.

Щодо перспектив подальших досліджень, то важливим напрямом є подальший розвиток науково-практичних основ інформаційної безпеки як складника національної безпеки держави. Також подальшого розвитку потребують науково-практичні дослідження щодо розроблення нових тактик, стратегій, доктрин державного управління в царині захисту інформаційного простору, інформаційної безпеки держави й суспільства.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Проноза І.І. Інформаційна війна: сутність та особливості прояву. *Актуальні проблеми політики*. 2018. Вип. 61. URL: http://app.nuoua.od.ua/archive/61_2018/9.pdf.
2. Taddeo M. Information warfare: A philosophical perspective. In *The Ethics of Information Technologies*. 2020. URL: <https://uhra.herts.ac.uk/bitstream/handle/2299/8987/904727.pdf?sequence=1>.
3. Whyte C., Thrall A.T., Mazanec B.M. (Eds.). *Information Warfare in the Age of Cyber Conflict*. London : Routledge and CRC, 2020. 279 p.
4. Велика українська енциклопедія. URL: https://vue.gov.ua/%D0%86%D0%BD%D1%84%D0%BE%D1%80%D0%BC%D0%B0%D1%86%D1%96%D0%B9%D0%BD%D0%B0_%D0%B2%D1%96%D0%B9%D0%BD%D0%B0.
5. Малик Я. Інформаційна війна і Україна. *Демократичне врядування*. 2015. Вип. 15. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeVr_2015_15_3.

6. Данильян О., Дзьобань О. Інформаційна війна у медіапросторі сучасного суспільства. *Вісник НЮУ імені Ярослава Мудрого. Серія «Філософія, філософія права, політологія, соціологія»*. 2022. Том 3. № 54. С. 11–29. URL: <https://doi.org/10.21564/2663-5704.54.265589>.
7. Libicki M.C. What is information warfare? Washington : National defense university, 1995. 104 p.
8. Інформаційно-психологічна боротьба у военній сфері : монографія / Г.В. Певцов, А.М. Гордієнко, С.В. Залкін, С.О. Сідченко, А.О. Феклістов, К.І. Хударковський. Харків : Вид. Рожко С.Г., 2017. 275 с.
9. Калініченко Б.М. Інформаційна війна: чинники ескалації і засоби протидії : монографія / Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова. Київ : Видавець Чабаненко Ю., 2020. 350 с.
10. Венгер О., Постол О. Формування політичної свідомості в умовах повномасштабної російсько-української війни. *Humanities studies. Zaporizhzhia* : Zaporizhzhia National University. 2023. Vol. 93. № 16. P. 95–102.
11. Воронкова В., Кивлюк О., Андриякайтене Р. Еволюція від активного відповідального громадянства до цифрового в контексті критичного мислення: досвід країн ЄС. *Humanities studies. Zaporizhzhia* : Zaporizhzhia National University. 2023. Vol. 91. № 14. P. 23–34.
12. Інформаційна війна та її вплив на молодь (аналіз ефективності інформаційно-просвітницьких заходів). *Центр економіко-правових досліджень*. URL: <https://el-research.center/2023/03/27/informatsiynaviyna-ta-yiyi-vplyv-na-molod-analiz-efektyvnosti-informatsiyno-prosvitnytskykh-zakhodiv/>.

REFERENCES:

1. Pronoza, I.I. (2018). Informatsiina viina: sutnist ta osoblyvosti proiavu [Information warfare: essence and features of manifestation]. *Aktualni problemy polityky*, 61. Retrieved from: http://app.nuoua.od.ua/archive/61_2018/9.pdf [in Ukrainian].
2. Taddeo, M. (2020). Information warfare: A philosophical perspective. In *The Ethics of Information Technologies*. Retrieved from: <https://uhra.herts.ac.uk/bitstream/handle/2299/8987/904727.pdf?sequence=1>.
3. Whyte, C., Thrall, A.T., & Mazanec, B.M. (2020). (Eds.). *Information Warfare in the Age of Cyber Conflict*. London : Routledge and CRC. 279 p.
4. Velyka Ukrainska entsyklopediia. Retrieved from: https://vue.gov.ua/%D0%86%D0%BD%D1%84%D0%BE%D1%80%D0%BC%D0%B0%D1%86%D1%96%D0%B9%D0%BD%D0%B0_%D0%B2%D1%96%D0%B9%D0%BD%D0%B0 [in Ukrainian].
5. Malyk, Ya. (2015) Informatsiina viina i Ukraina [Information warfare and Ukraine]. *Demokratychnе vriaduvannia*, 15. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeVr_2015_15_3 [in Ukrainian].
6. Danylian, O., & Dzoban, O. Informatsiina viina u mediaprostori suchasnoho suspilstva [Information warfare in the media space of modern society]. *Visnyk NluU imeni Yaroslava Mudroho. Seriia: Filosofiia, filosofiia prava, politohiia, sotsiologiia*, 3 (54), 11–29. Retrieved from: <https://doi.org/10.21564/2663-5704.54.265589> [in Ukrainian].
7. Libicki, M.C. (1995). What is information warfare? Washington : National defense university. 104 p.
8. Pievtsov H.V., Hordiienko A.M., Zalkin S.V., Sidchenko S.O., Feklistov A.O., Khudarkovskiy K.I. (2017). Informatsiino-psykholohichna borotba u voiennii sferi: monohrafiia [Information and psychological warfare in the military sphere: monograph]. Kharkiv : Vyd. Rozhko S.H. [in Ukrainian].
9. Kalinichenko, B.M. (2020). Informatsiina viina: chynnyky eskalatsii i zasoby protydii: monohrafiia [Information warfare: factors of escalation and means of counteraction: monograph]. Natsionalnyi pedahohichnyi universytet imeni M. P. Drahomanova. Kyiv. 350 s. [in Ukrainian].
10. Venher, O., Postol, O. (2023). Formuvannia politychnoi svidomosti v umovakh povnomasshtabnoi rosiisko-ukrainskoi viiny [Formation of political consciousness in the conditions of a full-scale Russian-Ukrainian war]. *Humanities studies. Zaporizhzhia* : Zaporizhzhia National University, vol. 93, no. 16, 95–102 [in Ukrainian].
11. Voronkova, V., Kyvliuk, O., Andriukaitene, R. (2023). Evoliutsiia vid aktyvnoho vidpovidalnoho hromadianstva do tsyfrovoho v konteksti krytychnoho myslennia: dosvid krain YeS [Evolution from active responsible citizenship to digital in the context of critical thinking: the experience of EU countries]. *Humanities studies. Zaporizhzhia* : Zaporizhzhia National University. 2023, vol. 91, no. 14, 23–34 [in Ukrainian].
12. Tsentr ekonomiko-pravovykh doslidzhen (2023). Informatsiina viina ta yii vplyv na molod (analiz efektyvnosti informatsiino-prosvitnytskykh zakhodiv) [Information warfare and its impact on youth (analysis of the effectiveness of information and educational activities)]. Retrieved from: <https://el-research.center/2023/03/27/informatsiynaviyna-ta-yiyi-vplyv-na-molod-analiz-efektyvnosti-informatsiyno-prosvitnytskykh-zakhodiv/>.

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПОЛІТИКИ З УТВЕРДЖЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ТА ГРОМАДЯНСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ В УКРАЇНІ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ

PECULIARITIES OF IMPLEMENTING THE POLICY OF STRENGTHENING THE NATIONAL AND CIVIC IDENTITY IN UKRAINE IN THE FACE OF MODERN CHALLENGES

Горло Н.В.,

доктор політичних наук, професор,
професор кафедри політології
Запорізького національного університету
ORCID ID: 0000-0003-0872-9333

У статті охарактеризовано значення національної та громадянської ідентичності для консолідації суспільства й національної безпеки українців у складних умовах сьогодення. Наголошено, що з позиції конструктивізму ідентичність піддається конструюванню в процесі реалізації політики ідентичності. Акцентовано увагу на впливі націоналізму на політику ідентичності, на основі концепції М. Білліга розкрито значення так званого «банального націоналізму» для забезпечення процесу повсякденного відтворення національної держави.

Обґрунтовано, що провідним суб'єктом політики ідентичності має бути держава, яка визначає основні засади формування національної та громадянської ідентичності з огляду на контекстуальні умови й виклики, а до її реалізації мають долучатися органи місцевого самоврядування та інститути громадянського суспільства. Проаналізовано результати соціологічних опитувань, які засвідчують досить високий рівень національної та громадянської самоідентифікації українців і позитивну динаміку змін.

Проаналізовано низку нормативно-правових актів, прийнятих в Україні у 2023 і 2024 роках, які унормовують проведення політики щодо формування національної та громадянської ідентичності. Окреслено основні напрями політики ідентичності, серед яких – реалізація єдиної державної інформаційно-просвітницької політики й підвищення рівня медіаграмотності населення, що набуває особливо вагомого значення в умовах російсько-української війни; популяризація історії України й створення просвітницьких проєктів; підготовка фахівців у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності тощо.

Політику з утвердження національної та громадянської ідентичності розглянуто в контексті формування регіональної й локальної ідентичностей і наголошено на необхідності консолідованих дій суб'єктів на державному, регіональному та локальному рівнях у реалізації політики ідентичності згідно із засадами, визначеними державою.

Ключові слова: національна ідентичність, громадянська ідентичність, політика ідентичності, націоналізм, національно-патріотичне виховання, російсько-українська війна.

The paper characterizes the importance of national and civic identity for the consolidation of society and national security of Ukrainians under the current challenging conditions. It is emphasized that from the position of constructivism, identity can be formed in the process of implementing the identity policy. Attention is drawn to the influence of nationalism on the identity policy, and on the basis of M. Billig's concept, the importance of the so-called "banal nationalism" for ensuring the process of everyday reproduction of the national state is revealed.

It is substantiated that the leading subject of the identity policy should be the state, which determines the main principles of the formation of national and civic identity taking into account contextual conditions and challenges, and local self-government bodies and civil society institutions should be involved in its implementation. The results of opinion polls are analyzed, which indicate a fairly high level of national and civic self-identification of Ukrainians and a positive dynamics of changes.

A number of regulatory legal acts adopted in Ukraine in 2023 and 2024, which govern the implementation of a policy on the formation of national and civic identity, are analyzed. The main directions of the identity policy are outlined, including the implementation of a unified state outreach and awareness-raising policy and increasing the level of media literacy of the population, which gains particular importance in the conditions of the Russian-Ukrainian war; popularization of the history of Ukraine and creation of educational projects; training of specialists in the field of strengthening Ukrainian national and civic identity, etc.

The policy of strengthening national and civic identity is considered in the context of the formation of regional and local identities and the need for consolidated actions of subjects at the state, regional and local levels in implementing the identity policy in accordance with the principles defined by the state is emphasized.

Key words: national identity, civic identity, identity policy, nationalism, national-patriotic education, Russian-Ukrainian war.

Вступ. Проблематика національної та громадянської ідентичності не втрачає своєї актуальності як для фундаментальної науки, так і для потреб практики в контексті державотворення, формування політичної нації й забезпечення національної стійкості. Незадовільний стан державної політики, яка спрямована на формування національної та громадянської ідентичності,

неминуче позначається на соціальній стабільності й здатності суспільства долати внутрішні виклики й протистояти зовнішнім загрозам. Збройна агресія росії проти України поставила питання про збереження України як суверенної держави і стала викликом для української нації. Саме тому єдність суспільства, що ґрунтується на спільній ідентичності, є одним із чинників національної стійкості, отже, цілеспрямована й систематична політика держави, спрямована на формування національної та громадянської ідентичності, є життєво важливою для суспільства.

Вагомі напрацювання в напрямі вивчення ідентичностей і специфіки її формування належать закордонним науковцям: Б. Андерсену, Р. Брубейкеру, Е. Гелнеру, М. Кастельсу, Ш. Муфф, Е. Сміту й іншим. Серед українських науковців ґрунтовні розвідки в цьому напрямі мають Т. Бевз, М. Кармазіна, Л. Нагорна, Т. Панченко, Н. Пашина, Т. Самчук, Ю. Тищенко й інші. У публікаціях, що вийшли в період повномасштабної війни росії проти України, науковці продовжують традицію вивчати ідентичності з урахуванням нових викликів. Наприклад, О. Кіндратець і Т. Сергієнко (2023) розглядають національну ідентичність як умову збереження та зміцнення державного суверенітету й аналізують особливості формування ідентичності українців через сприйняття образів «чужого», «іншого» й «свого» в умовах гібридної війни в Україні. Велике коло праць інших науковців засвідчує стабільний інтерес до теми та її актуальність для політичної практики.

З огляду на мінливість просторово-часового контексту, у якому формується чи трансформується національна та громадянська ідентичність, її дослідження завжди залишатиметься на часі. Найбільшим викликом для українського суспільства стала російсько-українська війна, і саме в період її активної фази, пов'язаної з повномасштабним вторгненням рф, українська влада приймає низку рішень, які передбачають активізацію політики щодо формування національної та громадянської ідентичності. Це спонукає вкотре осмислити важливість політики ідентичності для держави й суспільства та визначити особливості її реалізації в умовах війни.

Мета статті полягає в аналізі стану політики ідентичності, спрямованої на формування національної та громадянської ідентичності, яка здійснюється в Україні на сучасному етапі.

Результати дослідження. На думку Р.Т. Форда, «ідентичності не передують політиці, вони є продуктом політики» [1, р. 53]. Саме таким витвором, певним продуктом з погляду конструктивістської парадигми є всі ідентичності, які піддаються конструюванню, переформатуванню й коригуванню. Не є винятком і національна та громадянська ідентичності, які взаємопов'язані, оскільки оби-

два види ідентичності позначають стійке усвідомлення індивідом своєї належності до нації й українського народу, зв'язку з українським громадянським суспільством, а українська нація якраз виступає як політична нація, тобто одержавлена спільнота.

Конструювання ідентичностей відбувається в процесі реалізації політики ідентичності. К.Р. Хейворд і Р. Ватсон тлумачать політику ідентичності як таку, що здатна мобілізувати людей, а індивіди визначають свій досвід, свої політичні проблеми та свої цілі з огляду на благо тієї групи, з якою себе ідентифікують [2, р. 9]. Н. Пашина розуміє політику ідентичності як систему заходів і дій суб'єктів політичного процесу, спрямовану на формування колективної ідентичності, що передбачає позиціонування певних цілей і цінностей, визначення сутності «Ми» й маркування «Іншого» [3, с. 90]. Слушним є зауваження М. Розумного, що політика ідентичності не формує націю, тому що виникає як надбудова до вже прийнятого членами спільноти рішення про те, щоб «бути разом» [4, с. 4].

Доцільно наголосити на тому, що політика ідентичності формується в дискурсі, є наслідком боротьби різних наративів. Наприклад, Я. Сичова пропонує розглядати політику національної ідентичності як поле, на якому відбувається боротьба дискурсів за панування над свідомістю групи [5, с. 17]. Саме тому основним суб'єктом політики національної ідентичності є держава, яка формує та коригує національну ідентичність з огляду на контекстуальні умови й виклики. К.Р. Хейворд і Р. Ватсон уважають, що держави не зважають на індивідуальні інтереси, натомість вони формують спосіб життя людей і визначають способи організації політичних дій. Питання політичної теорії полягає не в тому, чи повинні держави втручатися в конституювання ідентичності, а в тому, як саме вони мають це робити [2, р. 10].

Безумовно, не тільки держава є суб'єктом політики ідентичності, її можуть реалізувати й інші актори, тим більше якщо вона є результатом дискурсної комунікації. Проте Н. Пашина зауважує, що розширення числа суб'єктів, які долучені до колективного конструювання ідентичностей і пропонують свої варіанти суспільних цінностей і цілей розвитку, послаблюють домінуючу роль держави й ускладнюють процес боротьби за ідентичність [3, с. 89]. На нашу думку, у демократичному суспільстві до реалізації політики ідентичності повинні долучатися різні суб'єкти, але всі мають працювати в одному векторі, який задає саме держава. Головне, щоб політику ідентичності не реалізовувала через інформаційний вплив на населення країни інша держава, адже там, де є вакуум, неминуче з'явиться інший суб'єкт впливу, який просуватиме свої наративи.

Говорячи про важливість формування політичної нації, національної та громадянської ідентичності й реалізації політики ідентичності, дослідники часто забувають про націоналізм. Але, як влучно висловився М. Білліг, у цьому стосунку «...націоналізм – це не зникаючий острівець, який збирається подолати припливний потік інтернаціоналізму. Він залишається домінуючою політичною ідеологією сьогодення, яка визначає, яку політику варто серйозно практикувати, а яку можна лише несерйозно уявити» [6]. У період національно-визвольних змагань українського народу націоналізм виконав важливу державотворчу функцію, разом із тим його роль не зменшилася й до сьогодні. М. Білліг запропонував поняття «банальний націоналізм», яке доцільно застосовувати до процесів, часто непомічених, за допомогою яких усталені національні держави відтворюються день у день. На його думку, процеси відтворення національної держави відрізняються від процесів, пов'язаних із виробництвом або створенням національної держави [6]. Саме в такому контексті «банальний націоналізм» надзвичайно важливий і в сьогоденні України, а особливо в період російсько-української війни. За словами В. В'ятровича, український націоналізм, крім традиційної функції збереження української ідентичності, в умовах ідейної війни додатково ще виконує функцію протистояння російській ідеології, адже здатний мобілізувати українців на боротьбу, залучати підтримку союзників, визначати бачення світу після перемоги [7]. Безумовно, рівень національної та громадянської свідомості зростає в кризові моменти буття народу, що продемонстрували українці під час Помаранчевої революції та Революції гідності, а також в умовах повномасштабної війни. В. В'ятрович наголошує, що рівень спротиву залежить від рівня національної свідомості [7]. У ці часи потужно зростає й рівень дієвого патріотизму.

Власне, результати соціологічних опитувань показують стабільно високий рівень національної та громадянської ідентичності українців. Звернемо увагу на динаміку змін громадянської ідентичності (за даними Інституту соціології НАН України), яка зафіксована у 1992 році й у період від 2000 року й до сьогодні. За цей час громадянська ідентичність зросла з 45,6 % до 84,6 %. Під час соціологічного опитування, проведеного КМІС у серпні 2022 року, на питання «Ким Ви себе перш за все вважаєте?», яке вимірювало територіально-політичні ідентичності, 84,6 % опитаних обрали варіант «Громадянином України», натомість мешканцем села, району чи міста себе назвали 4,8 %, а мешканцем регіону (області чи кількох областей) – лише 1,3 % [8]. *Результати соціологічного опитування щодо ідентичностей українців, яке проводила соціологічна служба Цен-*

тру Разумкова в червні 2024 року, показують, що на запитання «Наскільки Ви пишаєтесь тим, що Ви громадянин України?» 91 % опитаних відповіли, що «дуже пишаються» або «скоріше пишаються». До того ж від 2006 року суттєво зросла частка респондентів, які першочергово ототожнюють себе з Україною, – з 31 % до 53 %. Натомість змінилася локальна ідентичність, яка відображає зв'язок людини з містом чи селом: з 44 % до 28 %, також незначно змінилася частка тих, хто ідентифікує себе з регіоном (15 % і 13 %) [9].

Може виникнути враження, що національна та громадянська ідентичність і патріотизм здатні формуватися спонтанно, у контексті певних значущих подій, без впливу держави. Насправді ж конструювання ідентичностей і їх артикуляція є необхідними для держави. По-перше, це дає змогу, за М. Кастельсом, забезпечити легітимність влади. К. Голденштейн наголошує, що головною метою політики ідентичності, яка використовує символічні засоби, є створення динамічного, але стійкого суспільства, здатного формувати й підтримувати (стримувати) дієздатну державу [10, с. 154]. По-друге, значення національної та громадянської ідентичності зростає в кризових умовах буття народу, коли ці ідентичності здатні згуртувати суспільство. Безумовно, їх утвердження має базуватися на важливій ідеї. На думку О. Кіндратець і Т. Сергієнко, в основу державної політики формування національної ідентичності має бути покладена ідея незалежності, суверенітету й територіальної цілісності Української держави [11, с. 85].

Отже, на сучасному етапі українська влада посилює увагу до формування національної та громадянської ідентичності, які є запорукою національної безпеки й стійкості українців. Ця діяльність держави унормовується такими нормативно-правовими актами, як Закон України «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності» (2023 р.), Стратегія утвердження української національної та громадянської ідентичності на період до 2030 року (2023 р.), Концепція Державної цільової соціальної програми з утвердження української національної та громадянської ідентичності на період до 2028 року (2024 р.).

Звернемося до обґрунтування необхідності реалізації політики ідентичності в українському законодавстві. У Державній цільовій соціальній програмі з утвердження української національної та громадянської ідентичності на період до 2028 року позначені виклики, які впливають на ідентичності, серед них – збройна агресія росії проти України, тимчасова окупація частини території України, демографічна криза, епідемічна ситуація, проблеми в галузях освіти, науки

й культури та відсутність єдиної системи національно-патріотичного виховання в регіонах. Зазначено, що ці виклики деструктивно позначаються на єдності українського суспільства, розвитку демократії та зумовлюють суперечності соціокультурного й регіонального характеру [12].

У Концепції позначені три варіанти проведення політики формування національної та громадянської ідентичності, з яких перший варіант передбачає мінімальне втручання в процес з боку держави, другий варіант полягає в реалізації політики ідентичності за принципом управлінської вертикалі: центральний орган виконавчої влади – місцеві органи виконавчої влади – цільова аудиторія. Однак при цьому в процесі не задіяні заклади освіти й заклади культури. Найбільш оптимальним визнано третій варіант, який передбачає реалізацію загальнодержавної політики щодо утвердження української національної та громадянської ідентичності завдяки зусиллям багатьох суб'єктів: центральних і місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, інститутів громадянського суспільства, населення, міжнародних партнерів [12].

Змістовно політика ідентичності є органічною складником і супутником інших політик: етнопатріотичної, соціально-економічної, культурної, освітньої, мовної, а також політики історичної пам'яті. Політика держави щодо формуванню національної та громадянської ідентичності передбачає проведення низки заходів у таких напрямках, як національно-патріотичне виховання, складниками якого є створення й поширення українськомовного інформаційного та культурного продукту, популяризація історії України, її культурної спадщини, зокрема знань про видатних українців. Важливим в умовах інформаційної війни є розвінчування ворожих наративів і міфів. На особливу увагу заслуговує розроблення заходів щодо когнітивної деокупації населення звільнених територій. Зауважимо, що у 2022 році оновлена Концепція національного патріотичного виховання в системі освіти України, у якій зазначено, що метою національно-патріотичного виховання в тому числі є утвердження національної ідентичності громадян на основі духовно-моральних цінностей Українського народу, національної самобутності, а одним із принципів є здатність зберігати свою національну ідентичність, пишатися належністю до українського народу, брати участь у розбудові й захисті своєї держави [13]. Звернемо увагу на те, що національно-патріотичне виховання, орієнтоване на молодь, у незалежній Україні завжди проводилося на належному рівні, закріплене певними нормативними актами, натомість реалізація цілеспрямованої політики формування національної та громадянської ідентичності, складовою частиною якої є національно-патріотичне виховання,

почалася тільки в період повномасштабного російського вторгнення.

Важливим складником політики ідентичності є військово-патріотичне виховання, яке набуває широкого контексту: формування оборонної свідомості й популяризація військової служби, а також підготовка громадян до національного спротиву. Ще один напрям – громадянська освіта – передбачає формування активної життєвої й свідомої громадянської позиції індивіда. Для цього планується підвищення рівня поінформованості громадян про сутність держави й демократії, а також розвиток критичного мислення й медіаграмотності.

Особливістю сучасної політики ідентичності є акцентування на формуванні системи якісного кадрового забезпечення. Зокрема, законодавство передбачає підготовку фахівців у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності, які працюватимуть як у закладах освіти, так і період реінтеграції проводитимуть роботу з населенням, яке проживало на тимчасово окупованих територіях.

Звісно, говорити про результати зарано, оскільки запланований термін для реалізації усіх заходів – 2024–2028 роки. У підсумку очікується збільшення частки громадян, які пишатимуться своїм українським походженням і/або громадянством (до 75 %); зростання частки громадян, які, за даними соціологічних опитувань, володіють і спілкуються українською мовою в повсякденні (до 80 %); підвищення рівня медіакультури населення тощо [12].

Заходи щодо досягнення запланованих цілей уже почали реалізовувати. Наведемо такий приклад: у межах Програми «Спільнодія», яку виконує Фонд «Східна Європа» за фінансової підтримки Європейського Союзу, розроблено курс «Єдина Україна: становлення української нації», який покликаний вплинути на свідомість людей задля подолання постколоніальних і посттоталітарних наслідків. Курс розраховано на вчителів історії, фахівців з виховної роботи, громадських і волонтерських організацій, які залучені до реалізації проєктів у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності [14].

Не оминемо увагою питання про формування в Україні таких просторово-територіальних ідентичностей, як локальні й регіональні. Досвід України засвідчує, що активізація місцевих і регіональних еліт у реалізації місцевих «політик ідентичностей» за умови недостатньої уваги держави до формування національної та громадянської ідентичності створює передумови для виникнення дезінтеграційних настроїв і навіть може спричинити посилення впливу інших держав. Саме тому вважаємо, що держава має сформувати цілісну багаторівневу систему політик

просторово-територіальних ідентичностей, яка б сприяла впровадженню в свідомість представників територіальних спільнот несуперечливих цінностей, установок та орієнтацій. Це потребує розроблення механізму узгодження дій суб'єктів на державному, регіональному й локальному рівнях [15]. Власне, нова політика ідентичності враховує уроки минулого, поєднує зусилля влади на всіх рівнях управління.

Висновки. Отже, політика ідентичності повинна бути однією з пріоритетних у державі й проводитися цілеспрямовано та систематично, адже від неї залежить здатність суспільства протистояти внутрішнім викликам і зовнішнім загрозам. Величезним викликом для українського суспільства стала російсько-українська війна, у тому числі окупація частини території України, що створює загрозу для існування нації як такої. До того ж в умовах війни поглиблюються внутрішні мовні й культурні протиріччя, відповідно, зростає запит до держави щодо врегулювання конфліктів.

Основний вектор політики ідентичності має задавати держава, яка долучає до реалізації політики ідентичності інших суб'єктів, зацікавлених

у стабільності суспільства. Виокремимо особливості політики ідентичності на сучасному етапі: 1) реалізація самої політики в умовах війни є унікальною, оскільки раніше ці заходи не були цілеспрямованими та систематичними. Так, у закладах освіти в Україні завжди проводилося потужне національно-патріотичне виховання, але саме виклики, з якими стикнулася Україна в останнє десятиліття, спонукали до запровадження політики ідентичності на державному рівні; 2) неможливість застосувати досвід інших держав, оскільки саме український досвід унікальний; 3) формування національної та громадянської ідентичності відбувається завдяки долученню до процесу різних суб'єктів; 4) комплексний характер заходів – національно- та військово-патріотичне виховання, а також громадянська освіта; 5) визнається важливою підготовка кадрів, які будуть спеціалізуватися на формуванні національної та громадянської ідентичності. Уважаємо, що унормування політики ідентичності щодо формування й утвердження національної та громадянської ідентичності й визнання її важливості дасть змогу подолати всі виклики й посилить стійкість українського суспільства.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Ford R.T. Political Identity as Identity Politics. *Harvard Journal of the Legal Left*. 2005. Vol. 1. № 53. P. 53–57. URL: <https://journals.law.harvard.edu/legalleft/wp-content/uploads/sites/81/2015/09/1UNB053-Ford.pdf>.
2. Hayward C.R., Watson R. Identity and Political Theory. *Washington University Journal of Law and Policy*. 2010. Vol. 33. P. 9–41. URL: https://openscholarship.wustl.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1064&context=law_journal_law_policy.
3. Пашина Н.П. Політика ідентичності: сутність та функції. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 22 «Політичні науки та методика викладання соціально-політичних дисциплін»*. 2015. Вип. 17. С. 88–93.
4. Політика ідентичності: основні завдання та механізми реалізації : наукова доповідь / підготував М.М. Розумний ; НІСД. Київ, 2011. 23 с.
5. Сичова Я.А. Ідентичність і політика ідентичності: концептуалізація феноменів крізь призму конструктивізму. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія «Питання політології»*. 2021. Вип. 40. С. 14–20. URL: <https://doi.org/10.26565/2220-8089-2021-40-02>.
6. Billig M. Banal nationalism and the imagining of politic. 2017. URL: <https://core.ac.uk/reader/288370360>.
7. В'ятрович В. Чому український націоналізм – це те, що потрібно Україні та світу? *Українська правда*. 18 червня 2022. URL: <https://blogs.pravda.com.ua/authors/viatrovych/62adab06bf3d4/>.
8. Показники національно-громадянської української ідентичності. *Київський міжнародний інститут соціології*. 2022. URL: <https://www.kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=1131&page=1>.
9. Ідентичність громадян України: тенденції змін (червень 2024 р.). *Разумков Центр*. 24 липня 2024 р. URL: <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/identychnist-gromadian-ukrainy-tendentsii-zmin-cherven-2024r>.
10. Голденштейн К.О. Символічні засоби формування політики ідентичності. *Політичне життя*. 2024. № 2. С. 150–156.
11. Кіндратець О.М., Сергієнко Т.І. Національна ідентичність як умова збереження та зміцнення державного суверенітету. *Вісник Маріупольського державного університету. Серія «Історія. Політологія»*. 2023. Вип. 35–36. С. 78–89.
12. Державна цільова соціальна програма з утвердження української національної та громадянської ідентичності на період до 2028 року : затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 30 липня 2024 року № 864. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/864-2024-%D0%BF#Text>.
13. Про деякі питання національно-патріотичного виховання в закладах освіти України та визнання таким, що втратив чинність, наказу Міністерства освіти і науки України від 16.06.2015 № 641. URL: <https://mon.gov.ua/>

npa/pro-deyaki-pitannya-nacionalno-patriotichnogo-vihovannya-v-zakladah-osviti-ukrayini-ta-viznannya-takim-sho-vtrativ-chinnist-nakazu-ministerstva-osviti-i-nauki-ukrayini-vid-16062015-641.

14. Бідний М. Формування української національної та громадянської ідентичності – пріоритет держави. *Укрінформ*. 22.11.2023. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-polytics/3790100-formuvanna-ukrainskoi-nacionalnoi-ta-gromadanskoj-identichnosti-prioritet-derzavi.html>.
15. Горло Н.В. Особливості реалізації багаторівневої системи політик ідентичностей у просторово-територіальному вимірі. *Регіональні студії*. 2023. № 32. С. 47–51.

REFERENCES:

1. Ford, R.T. (2005). Political Identity as Identity Politics. *Harvard Journal of the Legal Left*, 1 (53), 53–57. Retrieved from <https://journals.law.harvard.edu/legaleft/wp-content/uploads/sites/81/2015/09/1UNB053-Ford.pdf>.
2. Hayward, C.R., & Watson, R. (2010). Identity and Political Theory. *Washington University Journal of Law and Policy*, 33, 9–41 Retrieved from https://openscholarship.wustl.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1064&context=law_journal_law_policy.
3. Pashyna, N.P. (2015). Polityka identychnosti: sutnist ta funktsii. [Identity policy: essence and functions]. *Naukovyi chasopys NPU imeni M.P. Drahomanova. Serii 22: Politychni nauky ta metodyka vykladannia sotsialno-politychnykh dystsyplin*, 17, 88–93 [in Ukrainian].
4. Polityka identychnosti: osnovni zavdannia ta mekhanizmy realizatsii (2011). Naukova dopovid. [Identity policy: main tasks and implementation mechanisms. Scientific report]. Pidhotuvav M. M. Rozumnyi ; NISD. Kyiv. 23 p. [in Ukrainian].
5. Sychova, Ya. (2021). Identychnist i polityka identychnosti: kontseptualizatsiia fenomeniv kriz pryzmu konstruktivizmu. [Identity and Identity Politics: Conceptualization of Phenomena Through the Prism of Constructivism]. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu imeni V.N. Karazina, serii "Pytannia politolohii"*, 40, 14–20. Retrieved from <https://doi.org/10.26565/2220-8089-2021-40-02> [in Ukrainian].
6. Billig, M. (2017). Banal nationalism and the imagining of politic. Retrieved from <https://core.ac.uk/reader/288370360>.
7. Viatrovych, V. (2022, June 18). Chomu ukrainskyi natsionalizm – tse te, shcho potribno Ukraini ta svitu? [Why is Ukrainian nationalism what Ukraine and the world need?]. *Ukrainska pravda*. Retrieved from <https://blogs.pravda.com.ua/authors/viatrovych/62adab06bf3d4/> [in Ukrainian].
8. Kyivskiy mizhnarodnyi instytut sotsiolohii (2022). Pokaznyky natsionalno-hromadianskoj ukrainskoj identychnosti. [Indicators of national and civic Ukrainian identity]. Retrieved from <https://www.kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=1131&page=1> [in Ukrainian].
9. Razumkov Tsent (2024, July 24). Identychnist hromadian Ukrainy: tendentsii zmin (cherven 2024 r.). [Identity of Ukrainian citizens: trends of changes (June 2024)]. Retrieved from <https://razumkov.org.ua/napiamky/sotsiologichni-doslidzhennia/identychnist-gromadian-ukrainy-tendentsii-zmin-cherven-2024r> [in Ukrainian].
10. Goldenstein, K. (2024). Symvolichni zasoby formuvannia polityky identychnosti. [Symbolic means of forming identity policy]. *Politychne zhyttia*, 2, 150–156 [in Ukrainian].
11. Kindratets O., & Sergiienko T. (2023). Natsionalna identychnist yak umova zberezhenia ta zmitsnennia derzhavnoho suverenitetu. [National identity as a condition for the preservation and strengthening of state sovereignty]. *Visnyk Mariupolskoho derzhavnoho universytetu. Serii: Istorii. Politolohii*, 35–36, 78–89 [in Ukrainian].
12. Derzhavna tsilova sotsialna prohrama z utverdzhennia ukrainskoj natsionalnoi ta hromadianskoj identychnosti na period do 2028 roku (2024, July 30): Zatverdzheno postanovoiu Kabinetu Ministriv Ukrainy № 864. [State Targeted Social Program for Strengthening Ukrainian National and Civic Identity for the Period Until 2028: Approved by the Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine № 864 (2024, July30)]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/864-2024-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].
13. Pro deiaki pytannia natsionalno-patriotichnogo vykhovannia v zakladakh osvity Ukrainy ta vyznannia takym, shcho vtrativ chinnist, nakazu Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 16.06.2015 № 641. [On some issues of national and patriotic education in educational institutions of Ukraine and repealing the Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine No. 641 dated 16 June 2015]. Retrieved from <https://mon.gov.ua/npa/pro-deyaki-pitannya-nacionalno-patriotichnogo-vihovannya-v-zakladah-osviti-ukrayini-ta-viznannya-takim-sho-vtrativ-chinnist-nakazu-ministerstva-osviti-i-nauki-ukrayini-vid-16062015-641> [in Ukrainian].
14. Bidnyi, M. (2023, June 22). Formuvannia ukrainskoj natsionalnoi ta hromadianskoj identychnosti – priorytet derzhavy. [Formation of Ukrainian national and civil identity is a priority of the state]. *Ukrinform*. Retrieved from <https://www.ukrinform.ua/rubric-polytics/3790100-formuvanna-ukrainskoi-nacionalnoi-ta-gromadanskoj-identichnosti-prioritet-derzavi.html> [in Ukrainian].
15. Horlo, N. (2023). Osoblyvosti realizatsii bahatorivnevoi systemy polityk identychnosti u prostоровo-terytorialnomu vymiri. [Peculiarities of implementing a multilevel system of identity politics in the spatial and territorial dimension]. *Rehionalni studii*, 32, 47–51 [in Ukrainian].

ВИКОРИСТАННЯ ВІДКРИТИХ ДАНИХ У ПУБЛІЧНІЙ ПОЛІТИЦІ В УКРАЇНІ

USING OPEN DATA FOR PUBLIC POLICY IN UKRAINE

Лебедюк В.М.,

кандидат наук з державного управління, доцент,
доцент кафедри національної безпеки та політології
Національного університету «Острозька академія»
ORCID ID: 0000-0001-6308-6778

У статті автор досліджує трансформаційний потенціал відкритих даних у сфері публічної політики. Дослідження акцентує увагу на тому, як відкриті дані можуть бути використані для підвищення ефективності, прозорості й підзвітності політичних інститутів і процесів. Досліджуючи різні тематичні дослідження й теоретичні рамки, стаття надає комплексний аналіз сучасного ландшафту використання відкритих даних у публічній політиці в Україні. Методологія, використана в дослідженні, включає детальне вивчення наявної літератури в поєднанні з емпіричним аналізом тематичних досліджень, де відкриті дані успішно інтегровані в процеси формування політики. Такий підхід дає змогу детально зрозуміти переваги та проблеми, пов'язані з ініціативами відкритих даних. Результати показують, що відкриті дані можуть суттєво сприяти більш обґрунтованому прийняттю рішень, більшій залученості громадян і покращити загальну ефективність публічних послуг. Одним із ключових висновків дослідження є роль відкритих даних у сприянні прозорості й підзвітності. Роблячи дані доступними для громадськості, органи виконавчої влади й органи місцевого самоврядування можуть зміцнити довіру до політичних інститутів і заохочувати управління на основі проведення досліджень. У статті також підкреслюється важливість створення надійних рамок управління даними для забезпечення якості й безпеки даних, які мають вирішальне значення для успішного впровадження політики відкритих даних. Крім того, у дослідженні обговорюються наслідки відкритих даних для публічної політики, підкреслюючи необхідність нарощування потенціалу та розвитку технічної інфраструктури для підтримки прийняття рішень на основі даних. Також наголошується на потенціалі використання відкритих даних у публічній політиці, пропонуючи створення лонгitudinalних наборів даних для проведення досліджень. Завдяки детальному аналізу й практичним рекомендаціям, дослідження сприяє ширшому дискурсу про відкриті дані та їх потенціалу для трансформації публічної політики в процесі забезпечення стійкості публічних інститутів в Україні.

Ключові слова: відкриті дані, публічна політика, прозорість, підзвітність, управління даними.

This article explores the transformational potential of open data in the field of public policy. This study focuses on how open data can be used to increase efficiency, transparency, and accountability of political institutions and processes. By exploring various case studies and theoretical frameworks, this study provides a comprehensive analysis of the current landscape of open data use in public policy in Ukraine. The methodology used in this study includes a detailed review of the existing literature, combined with an empirical analysis of case studies where open data has been successfully integrated into policy-making processes. This approach allows for a detailed understanding of the benefits and challenges associated with open-data initiatives. The results show that open data can significantly contribute to more informed decision making, promote greater citizen engagement, and improve the overall efficiency of public services. One of the key findings of this study was the role of open data in promoting transparency and accountability. By making data available to the public, executive authorities and local governments can build trust in political institutions, and encourage research-based governance. The study also emphasizes the importance of establishing a robust data governance framework to ensure data quality and security, which are crucial for the successful implementation of open data policies. In addition, the study discusses the implications of open data for public policy, emphasizing the need to build capacity and develop technical infrastructure to support data-driven decision making. The study also emphasizes the potential of using open data in public policy, suggesting the creation of longitudinal datasets for research. Through detailed analysis and practical recommendations, this study contributes to a broader discourse on open data and its potential to transform public policy in the process of ensuring the sustainability of public institutions in Ukraine.

Key words: open data, public policy, transparency, accountability, data management.

Вступ. Запит на відкриті дані з'явився з поширенням інтернету й інструментів електронної демократії наприкінці 2000-х років. Тобто зміна процесів у функціонуванні публічної політики стимулювала органи влади переосмислити роль публічних даних. Унаслідок цього на порядку денному з'являється принцип «презупції відкритості», який розуміють як постійний і вільний доступ до даних, що збирають органи влади в процесі свого функціонування. Зважаючи на те що основна функція органів влади – надавати публічні послуги, то формування цільових чи бюджет-

них програм вимагає аналізу певних даних. Процес вироблення й упровадження політик (*policy*) передбачає дотримання низки атрибутів: ієрархії, повноваження й експертного знання [1]. Тому роль відкритих даних у цьому процесі полягає в підтримці експертного знання та забезпеченні можливості різним стейкхолдерам оцінювати й моніторити якість публічних послуг. Ба більше, процес формування політик на національному чи локальному рівні повинен передбачати не тільки залучення різних стейкхолдерів, а й систематичне збирання та аналіз відповідних даних (відкритих

даних). Органам влади на будь-якому рівні складно забезпечити підтримку експертного знання в процесі формування політик. І на це є низка причин. По-перше, це брак людського ресурсу, що проявляється через відсутність відповідної компетентності зі збирання й аналізу даних. По-друге, це брак аналітичної культури на рівні управлінських процесів. Це проблема не лише в Україні, а й у решті країн світу. Сама природа функціонування органів влади не дає змоги повністю вирішити ці проблеми. Тому в демократичних країнах органи влади залучають різні аналітичні центри (*think tanks*) до аналізу відкритих даних і надання експертних рекомендацій. Упродовж останніх років в Україні поступово змінюється традиційний підхід до ухвалення публічних рішень і все частіше органи влади намагаються співпрацювати з аналітичними центрами в процесі вироблення політик. Гарним прикладом тому є співпраця Міністерства закордонних справ України із Центром «Нова Європа». Одним із ключових стимулів до налагодження такої співпраці й інституційного розвитку аналітичних центрів була програма Міжнародного фонду «Відродження» – «Ініціатива з розвитку аналітичних центрів» [2]. Під час реалізації програми загалом були підтримані столичні аналітичні центри. Однак після впровадження адміністративно-територіальної реформи постала потреба інституційно підтримати аналітичні центри на регіональному й локальному рівнях. Тому розвиток аналітичних центрів при університетах може певною мірою вирішити проблему сталого використання експертного знання в процесі формування та вироблення політик.

Метою статті є проаналізувати виклики, з якими стикаються дослідники, використовуючи відкриті дані, у процесі аналізу публічної політики в Україні.

Досягнення мети передбачає розв'язання таких дослідницьких завдань: 1) окреслити можливості й обмеження політики відкритих даних у публічній політиці; 2) проаналізувати типові помилки, з якими стикаються дослідники в процесі вико-

ристання відкритих даних в Україні.

Результати дослідження. Доступ до публічної інформації регулює Закон України «Про доступ до публічної інформації» [3], ухвалений 2011 року, який закріплює «порядок здійснення та забезпечення права кожного на доступ до інформації, що становить суспільний інтерес». Однак доступ до публічної інформації можна було отримати тільки шляхом подання відповідного запиту. Звичайно, така практика обмежувала прозорість публічних даних і гальмувала процес їх відкритості.

Після Революції гідності в українському суспільстві з'явився запит на прозорість і відкритість у діяльності органів влади. Відтак 2014 року створено Державне агентство з питань електронного урядування, яке 2019 року трансформовано в Міністерство цифрової трансформації України. Мета створення органу – налагодити й упровадити політику відкритих даних на рівні держави (рис. 1). Такі інституційні зміни спонукали законодавців унести зміни до Закону України «Про доступ до публічної інформації». 2015 року до Закону введено поняття «публічна інформація у формі відкритих даних» і визначено принципи оприлюднення відкритих даних на єдиному державному вебпорталі відкритих даних [4]. Водночас ключовим етапом у процесі формування й оприлюднення відповідних наборів відкритих даних стало ухвалення Постанови КМУ «Про затвердження Положення про набори даних, які підлягають оприлюдненню у формі відкритих даних» від 21 жовтня 2015 року № 835 [5].

Органи влади мають різну динаміку в процесі оприлюднення відкритих наборів даних. Попри це, користь від запровадження політики відкритих даних стає все більш очевидною. Це питання не тільки прозорості й відкритості, а й ефективності органів влади.

Наприклад, дані про рух громадського транспорту в реальному часі є основою для створення мобільних додатків. Дані про чергу дітей до закладів дошкільної освіти, дані про чергу до сімейного лікаря чи дані про наявність певних ліків у медич-

Рис. 1. Політика відкритих даних в Україні

Джерело: USAID/UKaid проєкт «Прозорість та підзвітність у державному управлінні та послугах/TAPAS»

них закладах дають змогу створювати системи онлайнзапису. Окрім того, органи місцевого самоврядування володіють найрізноманітнішою інформацією: від даних про використання публічних коштів до поіменного голосування на пленарних засіданнях депутатів. Розвиток наборів відкритих даних і робота з ними сприяє більш ефективному виробленню місцевих політик і поліпшує якість життя мешканців громади. Що більше мешканців користується різними сервісами на основі відкритих даних, то більше політика відкритих даних впливає на повсякденне життя.

Світова політика щодо відкритих даних спонукала уряд України приєднатися до Міжнародної хартії відкритих даних 2016 року [6]. Приєднання до Міжнародної хартії – це приєднання до клубу джентельменів/ок, які сповідують декілька важливих цінностей: відкритість за замовчуванням, оперативність і чіткість, доступність і використання, порівнюваність і можливість поєднання з іншими даними (інтероперабельність). Станом на сьогодні приєднання до хартії свідчить про активне впровадження неоліберальних реформ у низці країн світу. З 2018 року певні набори відкритих даних почали автоматично публікувати на Європейському порталі даних [7]. Це, зі свого боку, сигналізує зовнішнім інвесторам про інклюзивний підхід у системі врядування.

Із 2017 року політику відкритих даних почали активно розвивати на локальному рівні в Україні. З-поміж усіх країн світу, які підписали Міжнародну хартію відкритих даних, найбільше міст саме з України [8]. Станом на сьогодні до впровадження принципів хартії на місцевому рівні приєдналися: Львів, Дрогобич, Вінниця, Чернівці, Дніпро, Кропивницький, Тернопіль, Хмельницький, Запоріжжя, Івано-Франківськ, Харків, Маріуполь і Слов'янськ. Аналіз наборів даних на Єдиному порталі відкритих даних свідчить про позитивну динаміку їх оприлюднення на міському рівні. Однак значна частина таких наборів відкритих даних обмежена в кількісному та якісному вимірах. Основною проблемою залишається дотримання структурованого й машиночитного формату даних, що, зі свого боку, перешкоджає обробленню та якісному аналізу даних.

Попри значні досягнення й певні проблеми в розвитку відкритих даних, на локальному рівні Україна посідає лідерські позиції. Низка міжнародних рейтингів дає змогу порівняти прогрес у сфері відкритих даних на рівні країни. Наприклад, згідно з Барометром відкритих даних, Україна посідає 18-ту сходинку й отримала 47 балів зі 100 [9]. Відповідно до міжнародного рейтингу *Open Data Maturity*, з-поміж європейських країн Україна посідає 6-ту сходинку, тоді як 2020 року – 17-ту [10]. Загалом це хороша динаміка, яка вказує на те, що Україна належить до країн, які задають

тренди у сфері відкритих даних. З-поміж європейських країн до такої категорії зараховують Францію, Ірландію, Іспанію, Польщу й Естонію. Однак, якщо поглянути на показник рейтингу в частині впливу (*impact*), то в Україні досить низький цей показник, що свідчить про недостатнє використання відкритих даних у процесі вироблення політики. Попри це, є внутрішній рейтинг міст щодо якості впровадження політики відкритих даних. *Transparency International* в Україні формує рейтинг прозорості міст, до якого входить оцінка з рівня впровадження політики відкритих даних [11]. За результатами 2021 року, містомлідером обох рейтингів був Маріуполь (91 бал зі 100). Ба більше, аналіз дослідження засвідчив, що зі збільшенням у середньому на 1 бал показника прозорості міста сума залучених інвестицій зростає на 0,04 %, що є яскравим сигналом для залучення інвесторів. За результатами дослідження Київської школи економіки щодо впливу відкритих даних на економіку України, виявлено прямий внесок на розвиток економіки на рівні 0,84 % ВВП [12].

Щоб підтримати політику відкритих даних, 2019 року уряд ухвалив Постанову «Про Порядок щорічної оцінки стану оприлюднення та оновлення відкритих даних розпорядниками інформації на Єдиному державному вебпорталі відкритих даних» № 409. Однак підтримка сталого розвитку політики відкритих даних вимагає загального розвитку інформаційної екосистеми не тільки загалом в Україні, а й у кожному суб'єкті публічної інформації. У цьому контексті ми стикаємося з низкою проблем. З одного боку, часто бракує політичної волі оприлюднювати набори відкритих даних, бо це може викрити недоброчесну поведінку. З іншого – часто бракує фахівців у структурних підрозділах органів влади та відповідної техніки для збирання й оброблення даних.

Формування горизонтальних зв'язків між різними стейкхолдерами на рівні територіальних громад є нагальною потребою, оскільки дає змогу не тільки врахувати досвід різних територіальних громад у виробленні, формуванні й упровадженні різних політик для забезпечення належної стійкості, а й сприяє формуванню загальної культури управління в кризових і некризових умовах. Разом із тим аналітичний підхід до управління громадою повністю відповідає Концепції забезпечення національної системи стійкості [13] і корелює із Цілями сталого розвитку України на період до 2030 року [14]. Концепція забезпечення національної системи стійкості виокремлює серед короткострокових і середньострокових завдань аналіз наявних спроможностей щодо ресурсного, кадрового й фінансового забезпечення стійкості, упровадження спеціальних навчальних програм і курсів з підвищення кваліфікації державних службовців та інших зацікавлених сторін,

поширення в суспільстві необхідних знань і формування навичок щодо реагування на загрози, надзвичайні та кризові ситуації.

Щоб розпочати роботу з відкритими даними, потрібно пересвідчитися, чи підготовлені набори даних відповідають машиночитному формату (таблиця 1). Якісні набори відкритих даних мають відповідати таким критеріям: набір даних повинен бути збережений у форматі електронних таблиць (xls,xlsx, ods) або в машиночитних форматах (csv, json, xml); набори даних, розміщені у форматі таблиць, повинні бути структурованими (кожна колонка містить лише одну характеристику об'єкта, а кожен рядок має містити лише один запис про спостережуваний об'єкт). Кожна категорія інформації повинна зберігатися окремо.

Будь-яке додавання заголовків, приміток чи об'єднання комірок шкодять самим принципам підготовки й оброблення даних. Тобто на початковому етапі треба перевірити якість даних, оскільки легковажне ставлення до цієї процедури може призвести до численних помилок, некоректних висновків і затрат ресурсів. Додану вартість відкритим наборам даних додає можливість поєднувати дані з різних джерел, шукати певні аномалії та причиново-наслідкові зв'язки.

Наступною невід'ємною частиною будь-якого набору даних є структура цих даних (таблиця 2). Структура набору даних виконує функцію інформування. Більше того, досліднику буде досить складно зрозуміти набір даних, якщо відсутня структура цього набору даних. Таким чином, щоб

полегшити безперебійне завантаження таблиць у бази даних, розробку додатків, оснований на них, або їх подальший аналіз, важливо, щоб заголовки цих таблиць склалися виключно з латинських символів. Під час формування заголовків таблиць можна використовувати лише відповідні стилі написання (Snake case, camelCase, PascalCase), які створюють один неподільний рядок, складений із кількох слів.

Наступний етап роботи з відкритим даними передбачає вибір відповідного до потреб інструменту оброблення й візуалізації даних. Для оброблення даних зазвичай використовують Microsoft Excel, але великі набори даних вимагають більш розвинутих інструментів (R, Python та інші). Звичайно, щоб знайти певні девіантні показники чи пересвідчитися в певній взаємозалежності даних, треба володіти певними статистичними знаннями й навичками з оброблення й аналізу даних. Щоб коректно підготувати візуалізацію на основі вихідних даних, варто скористатися путівником [15]. Для побудови статичних та інтерактивних візуалізацій можна використати низку сучасних інструментів: Datawrapper, Flourish, Rawgraphs, Power BI, Tableau Public та Google Data Studio.

Уміння працювати з даними й уміння ними користуватися має спільний знаменник – це загальний рівень цифрової грамотності серед населення. Тому роль закладів вищої освіти в цьому процесі передбачає належну підготовку здобувачів вищої освіти щодо вміння працювати з відкритими даними. Потрібно розуміти, що цінність відкритих

Таблиця 1

Приклад організації наборів відкритих даних

Identifier	PrefLabel	PostIn	Value
1.1	Голова	Керівництво	1
1.2	Перший заступник Голови	Керівництво	1
2.1	Директор	Експертна група з питань розвитку цифрової інфраструктури	1
2.2	Головний спеціаліст	Експертна група з питань розвитку цифрової інфраструктури	5
3.1	Директор	Відділ формування та виконання Національної програми інформатизації	1
3.2	Головний спеціаліст	Відділ формування та виконання Національної програми інформатизації	10

Джерело: Єдиний державний веб-портал відкритих даних

Таблиця 2

Приклад створення структури набору відкритих даних

Name	Title	Description	Datatype
identifier	№ з/п	Номер загального порядку або будь-який інший унікальний ідентифікатор.	string
prefLabel	Назва посади	Найменування посади (професії) в організаційній структурі розпорядника. Наприклад: Головний спеціаліст.	string
postIn	Назва структурного підрозділу	Повна назва структурного підрозділу, до якого належить посада (професія). Наприклад: Департамент стратегічного розвитку та інтеграції.	string
value	Кількість штатних одиниць	Загальна кількість штатних одиниць. Наприклад: 4.	integer

Джерело: Єдиний державний веб-портал відкритих даних

даних – не в самому володінні цими даними, а в тому, що на їх основі можна створити різноманітні сервіси й залучити більшу частину мешканців до їх використання. Тільки в такому випадку з'являється синергетичний ефект, де виграють усі стейкхолдери від упровадження публічних політик. Відкриті дані допомагають виробляти доказову політику, базовану на даних. Наприклад, мапа комунального майна, мапа вартості купівлі й оренди квартир, розмір комунальних тарифів і статистики злочинів (*Cityscale*), енерговитрати закладів освіти, якість водних ресурсів, чатботи з різноманітною інформацією. Подібні сервіси, створені на основі відкритих даних, сприяють підзвітності й прозорості влади, допомагають виявляти корупційні ризики та зменшувати навантаження на місцеву владу. Наприклад, у Сполученому Королівстві розроблено Путівник з етики даних [16], який регламентує застосування даних під час планування, упровадження й оцінювання публічної політики або послуг. Путівник визначає врахування таких етапів під час роботи з даними: визначення та розуміння суспільної користі й потреб споживачів, відповідність законодавству, якість та обмеження даних, оцінювання та наслідки для публічної політики.

Практика збирання, зберігання й вільного використання наборів даних – невід'ємний атрибут сучасного університету. Наприклад, Європейський університет у Флоренції зберігає та розвиває культуру роботи з даними, які вчені створюють у процесі своєї діяльності й під час реалізації проєктів [17]. Ба більше, у Гарвардському університеті всі зібрані під час досліджень дані розміщують на університетському репозитарії, до якого забезпечено вільний доступ [18].

Висновки. Отже, університети й аналітичні центри при університетах мають відповідний людський ресурс і можуть згуртувати навколо себе інших експертів, що дає змогу створювати основу для сталого забезпечення й підтримки публічної політики. Окрім того, робота з відкритими даними – це не тільки про набори даних, а й про комунікацію на їх основі. Більше того, відкриті дані можуть бути критичним інструментом у розробленні більш інформованої та ефективної публічної політики, а прийняття рішень на основі даних призводить до кращих результатів у формуванні й упровадженні політики. Поряд із тим критичним залишається завдання щодо ефективної інтеграції відкритих даних у процеси публічної політики, ураховуючи важливість інфраструктури, навчання та співпраці між органами влади й громадськістю.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Колбеч Г. Політика. Основні концепції в суспільних науках. Київ : Видавництво Києво-Могилянська академія, 2004. 128 с.
2. Ініціатива з розвитку аналітичних центрів. Міжнародний фонд «Відродження». URL: https://www.irf.ua/program/support_of_think_tanks/.
3. Про доступ до публічної інформації : Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/293917#Text>.
4. Єдиний державний веб-портал відкритих даних. URL: <https://data.gov.ua/>
5. Про затвердження Положення про набори даних, які підлягають оприлюдненню у формі відкритих даних : Постанова Кабінету Міністрів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/8352015%D0%BF#Text>.
6. Деякі питання приєднання до Міжнародної хартії відкритих даних : Розпорядження КМУ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/6862016%D1%80#Text>.
7. The Official Portal for European Data. URL: <https://data.europa.eu/en>.
8. The Open Data Charter. URL: <https://opendatacharter.net/governmentadopters/>.
9. Open Data Barometer. The World Wide Web Foundation. URL: https://opendatabarometer.org/?_year=2017&indicator=ODB.
10. Open Data Maturity. URL: <https://data.europa.eu/en/publications/opendatamaturity/2021>.
11. Рейтинг прозорості 100 українських міст та Рейтинг підзвітності 50. URL: <https://tiukraine.org/news/mistavilnyhlyudejrezultatyrejtyngivprozoro stitapidzvitnosti mist2021/>.
12. Методологія оцінки економічного впливу відкритих даних в Україні. URL: <https://kse.ua/wpcontent/uploads/2021/11/Opendatamethodology20211104.pdf>.
13. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 20 серпня 2021 року «Про запровадження національної системи стійкості». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/479/2021#Text>.
14. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року : Указ Президента України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text>.
15. DataVizProject. URL: <https://datavizproject.com/>.
16. Data Ethics Framework. Government of the United Kingdom. URL: https://assets.publishing.service.gov.uk/media/5f74a4958fa8f5188dad0e99/Data_Ethics_Framework_2020.pdf.
17. European University Institute. URL: <https://www.eui.eu/Research/Library/ResearchGuides/Economics/Statistics/DataPortal>.
18. Harvard Dataverse. URL: <https://dataverse.harvard.edu/>.

REFERENCES:

1. Kolbech, H. (2004). Polityka: osnovni kontseptsii v suspilnykh naukakh. [Politics: basic concepts in the social sciences]. Kyiv : Vydavnytstvo Kyievo-Mohylianska akademiia. 128 p. [in Ukrainian].
2. Initsiatyva z rozvytku analychnykh tsentriv. [Think Tank Development Initiative]. Mizhnarodnyi fond "Vidrodzhennia". Retrieved from https://www.irf.ua/program/support_of_think_tanks/ [in Ukrainian].
3. Zakon Ukrainy "Pro dostup do publichnoi informatsii". [On access to public information]. Verkhovna Rada Ukrainy. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/293917#Text> [in Ukrainian].
4. Yedynyi derzhavnyi veb-portal vidkrytykh danykh. [Open data portal]. Retrieved from <https://data.gov.ua/> [in Ukrainian].
5. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy pro zatverdzhennia Polozhennia pro nabory danykh, yaki pidliahaiut opryliudnenniu u formi vidkrytykh danykh. [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine on Approval of the Regulation on Data Sets to be Disclosed in the Form of Open Data]. Verkhovna Rada Ukrainy. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/8352015%D0%BF#Text> [in Ukrainian].
6. Rozporiadzhennia KМУ "Deiaki pytannia pryednannia do Mizhnarodnoi khartii vidkrytykh danykh". [Some Issues of Accession to the International Open Data Chart]. The Cabinet of Ministers of Ukraine. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/6862016%D1%80#Text> [in Ukrainian].
7. The Official Portal for European Data. Retrieved from <https://data.europa.eu/en>.
8. The Open Data Charter. Retrieved from <https://opendatacharter.net/governmentadopters/>.
9. Open Data Barometer. The World Wide Web Foundation. Retrieved from https://opendatabarometer.org/?_year=2017&indicator=ODB.
10. Open Data Maturity. Retrieved from <https://data.europa.eu/en/publications/opendatamaturity/2021>.
11. Reitynh prozorosti 100 ukrainskykh mist ta Reitynh pidzvitnosti 50. [Transparency Ranking of 100 Ukrainian Cities and Accountability Ranking of 50]. Transparency International Ukraine. Retrieved from <https://tiukraine.org/news/mistavilnyhlyudejrezultatyrejtyngivprozorositapidzvitnosti mist2021/> [in Ukrainian].
12. Metodolohiia otsinky ekonomichnoho vplyvu vidkrytykh danykh v Ukraini. [Methodology for assessing the economic impact of open data in Ukraine]. Kyiv School of Economics. Retrieved from <https://kse.ua/wpcontent/uploads/2021/11/Opendatamethodology20211104.pdf> [in Ukrainian].
13. Ukaz Prezydenta Ukrainy Pro rishennia Rady natsionalnoi bezpeky i oborony Ukrainy vid 20 serpnia 2021 roku "Pro zaprovadzhennia natsionalnoi systemy stiikosti". [On the introduction of a national resilience system]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/479/2021#Text> [in Ukrainian].
14. Ukaz Prezydenta Ukrainy "Pro Tsili staloho rozvytku Ukrainy na period do 2030 roku". [the Sustainable Development Goals of Ukraine for the period up to 2030]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text> [in Ukrainian].
15. DataVizProject. Retrieved from <https://datavizproject.com/>.
16. Data Ethics Framework. Government of the United Kingdom. Retrieved from https://assets.publishing.service.gov.uk/media/5f74a4958fa8f5188dad0e99/Data_Ethics_Framework_2020.pdf.
17. European University Institute. Retrieved from <https://www.eui.eu/Research/Library/ResearchGuides/Economics/Statistics/DataPortal>.
18. Harvard Dataverse. Retrieved from <https://dataverse.harvard.edu/>.

ПУБЛІЧНА ДИПЛОМАТІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ МІЖНАРОДНОЇ СПІВПРАЦІ ТА ЗМІЦНЕННЯ ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНОГО ІМІДЖУ УКРАЇНИ

PUBLIC DIPLOMACY AS AN INSTRUMENT OF INTERNATIONAL COOPERATION AND STRENGTHENING OF UKRAINE'S FOREIGN POLICY IMAGE

Лепська Н.В.,

кандидат політичних наук, доцент,
доцент кафедри політології

Запорізького національного університету

ORCID ID: 0000-0001-6010-423X

Web of Science Researcher ID: KFX-0177-2024

Scopus Author ID: 57289996500

Ясьмо О.В.,

студентка 2 курсу магістратури
кафедри політології

Запорізького національного університету

У статті проаналізовано сутність та еволюцію становлення публічної дипломатії в практиці міжнародного співробітництва. Авторки досліджують історію появи й розвитку концепції публічної дипломатії в науковому дискурсі, визначають етапи еволюції практики публічної дипломатії в сучасному розумінні. Оскільки публічна дипломатія істотно відрізняється від традиційної дипломатії, особливий фокус дослідницької уваги здійснено на з'ясуванні сутності й ролі інституту публічної дипломатії в розвитку стратегічних комунікацій держави. Метою наукової розвідки є визначення специфіки, функціональної спроможності та потенціалу публічної дипломатії як важливого інструменту міжнародної співпраці і стратегічних комунікацій держави. При цьому підкреслюється змістова особливість «нової публічної дипломатії», відлік якої умовно починають після подій 11 вересня 2001 р. І також особлива увага приділяється питанням становлення й розвитку публічної дипломатії в незалежній Україні, зміцнення зовнішньополітичних позицій України та просування її позитивного іміджу засобом публічної дипломатії. Наголошується на тому, що актуалізація української публічної дипломатії та активізація застосування її ресурсів набирали потужних обертів уже від початку загарбницької війни Російської Федерації проти України, що додає сил нашій державі вистояти й чинити спротив агресору. У світі паралельно розгортаються й інші конфлікти, увага розосереджується на допомозі й іншим країнам, тож актуалізується питання утримання фокусу прихильності ставлення до України й залучення ще більших ресурсів. Водночас у статті простежується вплив публічної дипломатії на формування зовнішньополітичного іміджу України. Надається огляд інструментарію публічної дипломатії вищого військово-політичного керівництва, територіальних громад, органів місцевого самоврядування в позиціонуванні України як держави-лідера, борця за свободу та демократію. Визначаються особливості української публічної дипломатії в період воєнного стану й перспективи її розвитку в повоєнний час. Нормативний складник публічної дипломатії України проаналізовано через документи (Стратегія публічної дипломатії Міністерства закордонних справ України 2021–2025, Концепція популяризації України у світі та просування інтересів у світовому інформаційному просторі (2016 р.)), у яких чітко визначено напрями й цілі української публічної дипломатії, шляхи вирішення проблем відсутності об'єктивної та актуальної інформації про Україну. У підсумку доводиться, що публічна дипломатія на рівні горизонтальних комунікацій відіграє вагомий роль у формуванні позитивного іміджу нашої держави, просуванні її національного бренду й захисту національних інтересів.

Ключові слова: публічна дипломатія, стратегічні комунікації, імідж держави, національний бренд.

The article analyses the essence and evolution of public diplomacy in the practice of international cooperation. The authors study the history of the emergence and development of the concept of public diplomacy in the scientific discourse, identify the stages of evolution of public diplomacy practice in the modern sense. Since public diplomacy differs significantly from traditional diplomacy, the research focus is on clarifying the essence and role of the institution of public diplomacy in the development of strategic communications of the state. The purpose of the research is to clarify the specifics, functionality and potential of public diplomacy as an important tool for international cooperation and strategic communications of the state. This emphasises the substantive feature of the “new public diplomacy”, which is conventionally started after the events of 11 September 2001. Special attention is also paid to the issues of formation and development of public diplomacy in independent Ukraine, strengthening of Ukraine's foreign policy positions and promotion of its positive image through public diplomacy. It is emphasised that the actualisation of Ukrainian public diplomacy and the intensification of the use of its resources have been gaining momentum since the beginning of the Russian Federation's war of aggression against Ukraine, which has given our country the strength to withstand and resist the aggressor for the third year in a row. As other conflicts are unfolding in the world at the same time, and attention is being diverted to helping other countries, it is important to maintain the focus on Ukraine and attract even more resources. The influence of public diplomacy on the formation of Ukraine's foreign policy image is traced. An overview of the tools of public diplomacy of the top military and political leadership, territorial communities, and local governments in positioning Ukraine as a leading state, a fighter

for freedom and democracy is provided. The article identifies the peculiarities of Ukrainian public diplomacy during martial law and the prospects for its development in the post-war period. The normative component of Ukraine's public diplomacy is analysed through documents (Public Diplomacy Strategy of the Ministry of Foreign Affairs of Ukraine 2021–2025, Concept of Ukraine's Popularisation in the World and Promotion of Interests in the World Information Space (2016)), which clearly define the directions and goals of Ukrainian public diplomacy, ways to solve the problems of lack of objective and up-to-date information about Ukraine. As a result, it is proved that public diplomacy at the level of horizontal communications plays a significant role in shaping the positive image of our country, promoting its national brand and protecting national interests.

Key words: public diplomacy, strategic communications, state image, national brand.

Вступ. Останнім часом публічна дипломатія стає невіддільною частиною міжнародних відносин, віддзеркалюючи зміни в структурі глобальної політики. Актуальність інституту публічної дипломатії визначається низкою глобальних процесів, які трансформують характер сучасної міжнародної взаємодії. Загострення численних регіональних конфліктів, активізація міграційних потоків, кліматичні зміни, пандемії тощо вимагають від держав більш активної взаємодії зі світовою спільнотою.

Публічна дипломатія, яка спрямована на встановлення зв'язків із широкою аудиторією – громадянами інших країн, неурядовими організаціями та приватним сектором, нині стає ефективним інструментом для координації зусиль, мобілізації громадської думки та зміцнення міжнародної співпраці. Ба більше, поглиблення геополітичної поляризації світу й конкуренції (яка дедалі більше набуває агресивного характеру та мілітаризації) між великими державами, такими як США, Китай і Росія, посилюють необхідність активної публічної дипломатії, спрямованої на просування власних цінностей і дискредитацію альтернативних моделей.

Станом на зараз у науковому просторі немає єдиного розуміння сутності публічної дипломатії. Синонімічними часто-густо є поняття «громадська дипломатія», «неурядова дипломатія», «недержавна дипломатія», «нетрадиційна дипломатія», «неофіційна дипломатія» тощо, які мають дещо інше смислове навантаження.

Метою статті є з'ясування специфіки, функціональної спроможності й потенціалу публічної дипломатії як важливого інструменту міжнародної співпраці і стратегічних комунікацій держави. При цьому особливу увагу приділяємо питанню зміцнення зовнішньополітичних позицій України та просування її позитивного іміджу засобом публічної дипломатії.

Результати дослідження. Основою легітимної державної політики будь-якої держави є врахування громадської думки, через формування якої можна змінювати політику іншої держави. На цьому побудована концепція публічної дипломатії, яка відрізняється від традиційної дипломатії, що здійснюється спеціалістами-професіоналами. У цьому контексті публічна дипломатія (грец. “diploma” – документ, складений удвоє,

англ. “public” – громадський, публічний, відкритий, загальнодоступний) – це сукупність технологій та інструментів зовнішньої політики, що реалізуються в рамках діяльності політичних інститутів та акторів, як державних, так і недержавних, спрямованих на реалізацію комплексної дипломатичної стратегії держави через учинення певних заходів щодо суспільства зарубіжної держави з метою впливу на її політичні процеси та прийняття політичних рішень.

При цьому варто врахувати той факт, що роль недержавних акторів у сучасній міжнародній політиці сьогодні значно зросла, що пояснюється передусім поглибленням взаємозалежності й взаємодії у світі. Глобалізація пов'язала країни економічно, політично та культурно, що посилює важливість взаємодії не лише на рівні еліт, а й на рівні суспільств. Численні НУО, транснаціональні корпорації, активісти та місцеві лідери стали впливовими акторами міжнародної політики. Успішна публічна дипломатія враховує їхню роль, залучає їх до діалогу й використовує їхні ресурси для досягнення національних інтересів. Тобто засобом публічної дипломатії уряд однієї країни намагається вплинути на суспільство іншої з тією метою, щоб воно, у свою чергу, вплинуло на свій уряд. Тому публічна дипломатія стає важливим інструментом для зміцнення міжнародної довіри й підтримки різноманітних міжнародних ініціатив.

Термін «публічна дипломатія» вперше згадали журналісти в 1856 році в газеті “Times”, де він використаний як синонім до слова «ввічливість» у статті про діяльність президента США Франкліна Пірса. У 1871 році конгресмен США Семюель Кокс ужив цей термін у контексті «відкритої та чесної» дипломатії [1]. Про ці факти пише Ніколас Кулл, який досліджував еволюцію концепту публічної дипломатії. Зокрема, він звертає увагу на особливості його використання в роки Першої та Другої світових війн. Американський науковець зауважує, що в роки Першої світової війни словосполученням «публічна дипломатія» позначалися нові методи ведення зовнішньої політики. Ставав усе більш популярним термін «відкрита дипломатія», який підкреслював нові аспекти дипломатичної практики, наприклад, відкритих переговорів щодо встановлення умов майбутнього миру. До закінчення Другої світової війни

це поняття використовувалося в значеннях «гласність», «суспільне співробітництво», «неупередженість». Однак у той час виявилась інша сторона впливу на населення через агресивну пропаганду особливо з боку тоталітарних режимів [1].

З початком Холодної війни зміст поняття «публічна дипломатія» почав слугувати синонімом слова «пропаганда», адже громадськість стала розглядатися як мета, як така цільова група, яку потрібно запевнити в чомусь, але налагодження взаєморозуміння тут зовсім не передбачалося [2, р. 10]. У 1950-і рр., коли радіо й телебачення стали застосовуватися для ведення зовнішньої культурної політики та пропаганди, термін «публічна дипломатія» став мігрувати від опису дипломатичної й журналістської практики до позначення дій уряду в галузі інформаційної політики на міжнародній арені. У цьому контексті примітно, що в 1953 році вчений і громадський діяч США Волтер Ліпшман поєднав три поняття публічна дипломатія, пропаганда і психологічні операції в єдиний термін «публічна дипломатія» [1].

На початку 1960-х років Державний департамент США визначив публічну дипломатію як залучення, інформування та вплив на ключові міжнародні аудиторії. При цьому публічна дипломатія охоплює широкий спектр заходів, які проводяться урядом із його закордонними колегами, неурядовими організаціями та й загалом громадськістю, а метою публічної дипломатії стало зміцнення іміджу й репутації держави засобом взаєморозуміння, що виходить за межі традиційної дипломатії та розповсюджується на широку громадськість [3, р. 24]. У 1965 році декан Школи з міжнародних відносин Університету Тафта в США Едмунд Гулліон висунув свою дефініцію публічної дипломатії, яка вважається першим визначенням публічної дипломатії. Е. Гулліон визначив публічну дипломатію як сукупність проектів Інформаційного агентства США й зазначив: «Публічна дипломатія впливає на ставлення зарубіжної цільової аудиторії до зовнішньої політики; вона вирощує громадську думку в інших країнах; вона встановлює комунікацію між дипломатами й журналістами; і вона формує міжкультурну комунікацію» [1].

До початку 1990-х років дискурс про зовнішню культурну політику США домінував у теорії та практиці. Такому стану речей сприяло жорстко негативне ставлення багатьох американських діячів культури й політиків до терміну «публічна дипломатія», який позначав, на їхню думку, елементи пропаганди й недовіри. У 1990 році відбулася сутнісна зміна в тлумаченні концепту «публічна дипломатія» та почався період становлення сучасної публічної дипломатії. Цей процес щільно пов'язаний із концепцією «м'якої сили», яку запропонував американський політолог Дж.С. Най. Він трактує «м'яку силу» як здатність

досягати бажаних результатів шляхом добровільної участі, а не примусу. Дж. Най указує, що публічна дипломатія – це засіб просування «м'якої влади» держави, яка, у свою чергу, має три джерела: 1) цінності внутрішньої політики й соціального порядку; 2) культура країни; 3) зовнішня політика [4]. Тому публічна дипломатія займається просуванням цих трьох джерел «м'якої влади» держави за допомогою трьох методів. Перший метод – це щоденна комунікація із зарубіжною аудиторією для пояснення зовнішньої політики держави. Другий метод – здійснення кампаній, спрямованих на просування бренду держави. Третій метод – проекти, спрямовані на побудову рівних взаємин між країнами.

Після трагічних подій 11 вересня 2001 року переосмислено традиційні підходи до здійснення публічної дипломатії. У науковому дискурсі навіть з'являється термін «нова публічна дипломатія», який запровадив заступник держсекретаря США Джеймс Глассман у 2008 році, позначивши новий підхід у межах публічної дипломатії, який передбачає використання соціальних мереж, блогів, ігрових мобільних додатків у реалізації зовнішньополітичних завдань США (передусім у боротьбі з тероризмом) [5]. Поява терміна «нова публічна дипломатія» засвідчувала необхідність переосмислити все, що змінилося у світі на початок 2000-х років. Ідеться передусім про такі процеси:

– *зміну глобального комунікаційного контексту*, адже комунікація стає широкодоступною, практично зведений до мінімуму розрив між професійними журналістами та блогерами, які стають вельми активними суб'єктами інформаційного дискурсу, тож їхня роль як акторів публічної дипломатії стає дедалі часто більш потужною, ніж журналістів-професіоналів;

– *зміну загальнополітичного контексту*, оскільки публічна дипломатія стає настільки багатосуб'єктною, що фактично набуває характеру мультилатеральності, тому стає важливим не тільки (і навіть не стільки) транслювати свої цінності, а й постійно вмикати механізм зворотного зв'язку, ураховуючи його дію як у вербальних комунікаціях урядів, так і безпосередньо в їхніх рішеннях і політичних діях, тож «боротьба за серця» втрачає свою результативність;

– *прикладний характер публічної дипломатії*, інструменти якої обираються під конкретні завдання, тому спектр її функціональної спроможності стає дедалі більш широким, з огляду на те що зовнішню політику можливо змінити в короткій перспективі, у культуру ввести помітні зміни – у середньостроковій перспективі, однак цінності можна змінити лише за доволі тривалий час, принаймні впродовж одного покоління.

Публічна дипломатія в осучасненому розумінні знайшла позитивний відгук і схвальну підтримку

серед академічної спільноти. Серед інших відзначається позиція й Ніколаса Кулла. Він указує на три особливості сучасної публічної дипломатії: використання ІКТ, зокрема соціальних мереж; залежність від створюваного користувачами контенту (коментарі, блоги тощо); функціонування в рамках горизонтальних мереж [6].

Досліджуючи еволюцію публічної дипломатії, варто звернути увагу на концепцію Ейтана Гілбоа, професора Гарвардського університету, директора Центру міжнародної комунікації в Університеті Бар-Ілан в Ізраїлі. Дослідник запропонував та описав три моделі публічної дипломатії: базову модель часів Холодної війни, недержавну транснаціональну модель і модель внутрішнього PR. Е. Гілбоа використовував 5 змінних для розрізнення даних моделей: головні актори, ініціатори, цілі, типи ЗМІ, засоби й методи публічної дипломатії [7, р. 59–60].

1. *Базова модель.* Публічна дипломатія в сучасному її трактуванні виникла в перші роки Холодної війни. З огляду на надзвичайну руйнівну силу ядерної зброї, стало зрозуміло, що інформаційні та комунікаційні кампанії будуть основною зброєю, яку дві наддержави використовуватимуть у своїй глобальній ідеологічній і стратегічній боротьбі. Таким чином, у першій моделі держави використовували публічну дипломатію в антагоністичних відносинах для досягнення довгострокових результатів у міжнародному середовищі. Передбачалося, якщо переконати громадськість цільової країни сприймати іншу сторону позитивно, вона чинитиме тиск на свій уряд для зміни ворожих поглядів і політики. Ідея полягала в поширенні більш об'єктивної інформації про свою державу, протиставляючи її внутрішній пропаганді урядів в інших країнах. Упродовж Холодної війни як Сполучені Штати, так і СРСР використовували міжнародне мовлення насамперед для формування сприятливого ставлення громадськості до своїх ідеологій.

2. *Недержавна транснаціональна модель.* Із назви стає очевидним факт, що ця модель включає діяльність груп, неурядових організацій та окремих впливових осіб, які здійснюють публічну дипломатію за кордоном. Недержавні актори зазвичай використовують глобальні інформаційні мережі та медіаподії для отримання глобальної підтримки своїх цілей. Ця модель, наприклад, допомагає пояснити такі кампанії, як кампанії за демократію в Китаї, що мали на меті змусити китайський уряд провести реформи через зовнішній тиск.

3. *Модель внутрішнього PR.* За цією моделлю уряд наймає PR-компанії та лобістів у цільовій країні, уважаючи цей метод ефективнішим за пряму публічну дипломатію. Це допомагає приховати справжні джерела фінансування та впливу,

які забезпечують певну комунікаційну кампанію. Створення місцевої групи підтримки в потрібній країні підсилює легітимність кампанії, а місцева PR-фірма краще розуміє, як досягти цілей у конкретному політичному й культурному контексті. Ця модель також передбачає використання наукових знань і методів дослідження громадської думки, відомих як «стратегічна публічна дипломатія». Прикладом застосування цієї моделі є випадок, який стався під час конфлікту в Перській затоці в 1990–1991 роках, коли кувейтські монархи у вигнанні найняли PR-фірму “Hill and Knowlton” для забезпечення достатньої підтримки американського народу, Конгресу й американських ЗМІ для війни під проводом США, спрямованої на усунення Саддама Хусейна з Кувейту.

Отже, ефективність публічної дипломатії залежить від наявності діалогу між урядом однієї країни та зарубіжним суспільством. За публічною дипломатією стоять стратегічні рішення й імідж держави, суспільно значущі процеси й інтеграція міжнародного середовища. Головною стратегічною метою публічної дипломатії є розповсюдження власних цінностей, способу життя, світогляду, а також усвідомлення нагальних проблем і можливих способів їх вирішення. Цілі та завдання публічної дипломатії можуть бути доволі різноманітними, залежно від рівня геополітичного впливу держави, національних інтересів і пріоритетів у зовнішній політиці. Логічно, що реалізація певних зовнішньополітичних намірів підкріплюється заходами публічної дипломатії.

Британські дослідники М. Леонард, К. Стід і К. Смейвінг у колективній праці вказують, що основоположним та очевидним завданням публічної дипломатії є популяризація інформації про свою державу, пояснення її політики, просування її культури і традицій в міжнародному середовищі [8, р. 9]. Це дає змогу державі посісти своє місце в інформаційному полі за кордоном і створити основу для досягнення інших стратегічних цілей, таких як побудова позитивного іміджу.

Друга мета публічної дипломатії пов'язана з національною безпекою й обороною, а саме протидією ворожій пропаганді [9, р. 460]. У реаліях сьогодення, коли зростає кількість інформаційно-психологічних і гібридних війн, така функція захисту є гостроактуальною. Ця мета реалізується міжнародними акторами згідно із загальноприйнятими нормами міжнародного права, іноді може доповнюватися застосуванням зовнішньополітичних інструментів тиску.

Чжан Цзюй і Брекен Шварц слушно зауважують, що особливу увагу варто приділити політичним цілям публічної дипломатії, які включають пропаганду певних політичних рішень серед іноземного населення з метою подальшого впливу на публічну владу, а також підтримку міжнародних

ініціатив, таких як захист прав людини, охорона довкілля, протидія гендерній дискримінації та расизму тощо [10, р. 385].

Сфера публічної дипломатії є доволі молодю галуззю в системі міжнародної діяльності й зовнішньої політики України. Дослідження публічної дипломатії у вітчизняних гуманітарних науках почалося ще у 2008 році, а власне розвиток української публічної дипломатії почався фактично на 10 років пізніше. У 2018 році ухвалена Доктрина інформаційної безпеки, у якій уперше на офіційному рівні визначено термін «стратегічні комунікації», а публічна дипломатія є однією з їх складників [11]. Протягом останніх років в Україні триває активна робота над організаційно-функціональним забезпеченням публічної дипломатії з використанням ефективних інструментів з позитивного досвіду інших країн.

Індивідуальні ініціативи у сфері публічної дипломатії мали місце ще до 2018 року, але вони мали фрагментарний, локальний характер. Саме поняття публічної дипломатії не лунало серед представників політичного істеблїшменту України та майже не згадувалося в медійному просторі [12].

Українська публічна дипломатія почала набирати обертів після воєнного вторгнення російської федерації у 2014 році. Тоді увага міжнародного середовища була прикута до України завдяки не лише комунікації політичного керівництва й уряду, а й активній громадськості. Безліч активних і небайдужих громадян об'єднувалися та й наразі об'єднуються в громадські організації, ініціативні групи, долучаються до вже створених гуманітарних центрів задля підтримання питання України на порядку денному в міжнародному середовищі й залучення різного роду допомоги. Такі організації, як БФ «Карітас», гуманітарний фонд «Співдія», ГО «Українська Волонтерська Служба» тощо, зробили чималий внесок у протидію гуманітарній катастрофі й у розвиток міжнародної співпраці України.

Великим стратегічним досягненням є створення єдиного національного візуального бренду України «Ukraine Now», офіційно схваленого Урядом України 10 травня 2018 року. Унікальність і цінність цього бренду полягає в його універсальності, адже він призначений для використання як державними установами й органами місцевого самоврядування, так і бізнесом та окремими громадянами [13].

Про потужний розвиток публічної дипломатії в Україні свідчить Стратегія публічної дипломатії Міністерства закордонних справ України 2021–2025, у якій зазначено, що функція публічної дипломатії – установа діалогу «державалюдина» з урахуванням різноманіття національної та глобальної аудиторії, а також сприяння міжособистісним контактам «людина-людина». Очіль-

ник МЗС України Д. Кулеба в пролозі до Стратегії звернув увагу на те, що формування позитивного іміджу України у світі потребує тісної координації з усіма дотичними інституціями, як державними, так і недержавними [14]. Якраз неузгодженість суб'єктів публічної дипломатії у своїх наративах про Україну була істотною проблемою для іміджування держави, про що говорили багато експертів. Наприклад, голова Мережі захисту національних інтересів АНТС Ганна Гопко висловила таку думку: «Дуже часто міністерства не є скоординованими, у кожного своє бачення, як просувати імідж України, які національні інтереси, нема наскрізної червоної нитки нашої стратегії. А треба, щоб наші відомства та міністерства сіли між собою і визначили, як вони не конкурують і борються за ресурси, а як вони взаємодіють» [13].

У згаданій вище Стратегії публічної дипломатії вже структуровано подано напрями дипломатії, відповідальні структури за кожен напрям і виміри його роботи, цільові аудиторії, ресурси, географічні пріоритети й інструментарій. Основними напрямками публічної дипломатії є культурна, економічна, експертна, кулінарна, науково-освітня, спортивна та цифрова дипломатії. Культурна дипломатія, за визначенням МЗС, є компонентом політики «м'якої сили», метою якої є покращення впізнаваності України та її культурного розмаїття, формування позитивного ставлення громадян інших країн до України [14]. У цьому контексті особливого значення набувають такі механізми публічної дипломатії, як міжнародний медіарілейшенз і пряма співпраця з провідними світовими медіа щодо формування об'єктивного уявлення про ситуацію в Україні. Не меншої активізації набули зараз також і заходи з популяризації українського мистецтва, музики, літератури та кіно через організацію різноманітних фестивалів, виставок, концертів тощо, що сприяє інтеграції України у світовий культурний простір. У цьому ж контексті відбувається й публічна дипломатія у сфері міжнародних наукових ініціатив, освітніх проєктів, студентських обмінів, стипендіальних програм тощо. Особлива увага приділяється співпраці зі спільнотами української діаспори, адже українці за кордоном є важливим ресурсом для просування національних інтересів нашої країни. Їхня активна участь у кампаніях підтримки України створює ефект глобальної солідарності.

Усі означені в Стратегії напрями публічної дипломатії мають працювати на досягнення мети і стратегічних цілей МЗС, а саме:

– мета № 1: «Про Україну більше знають у світі»;

– мета № 2: «Україну сприймають у світі як демократичну європейську країну, яка рухається до повноправного членства в ЄС і НАТО в умовах зовнішньої агресії»;

– мета № 3 «Україна у своїй зовнішньополітичній діяльності покладається на дієву систему протидії шкідливим наративам, спрямованих проти неї» [15, с. 18–19].

До кожної мети прописано низку спеціальних завдань, таких як забезпечити представленість України на найбільших міжнародних цифрових майданчиках, проактивно просувати ініціативи України з долучення до глобальних і регіональних кампаній, створити механізм моніторингу, аналізу та реагування на дезінформаційні атаки тощо.

І хоч документ написаний до повномасштабної війни, цілі та бренд залишилися незмінними, утім набули нового сенсу й більш глибокого змісту. Бренд Ukraine Now у публічній дипломатії став символічним, адже щодня в Україні змінюється ситуація, іноді кардинально, тому важливо говорити про Україну «в моменті» й не зволікати з поширенням інформації, укладанням домовленостей, проханнями про допомогу.

Важливу роль у формуванні зовнішньополітичного іміджу України відіграють територіальні громади. Функціонування сучасних платформ для селищ/міст/регіонів, таких як Twinning, Sister Cities International (SCI), Cities4Cities, B2B Italia тощо, дало можливість установлювати міжнародну співпрацю на місцевому рівні й тим самим реалізовувати зовнішньополітичні цілі України. Загальний механізм функціонування цих платформ полягає в тому, що українські міста та громади створюють профіль, де вказують детальну інформацію про себе (географічне розташування, історичну довідку, спеціалізацію, міські громадські організації й ініціативи і тощо), і пошук міст-побратимів відбувається за тими самими фільтрами. Таким чином, пошук партнерів здійснюється на основі так званих точок дотику, а далі вже слідує комунікація й визначення перспектив співробітництва.

Часто громадські організації або громадянські активісти є ініціаторами укладання угод міст-побратимів. Наприклад, на міжнародному молодіжному форумі учасник з України розповідає про своє рідне місто, його історію, чим воно славиться, далі пропонує меру іншого європейського міста перспективи співпраці. Така схема особливо дієва для окупованих і прифронтових громад, із якими дуже мало міжнародних організацій наразі готові співпрацювати напряму. Щоб наочно проілюструвати різницю в активності міжнародної співпраці прифронтових і тилкових регіонів, наведемо деяку статистику кількості партнерів в українських громадах. Так, у Волинській області кількість міжнародних партнерів сягає 98, у Житомирській – 65, в Одеській – 101, у Херсонській – 2, у Запорізькій – 19 [15].

Важливо звернути увагу на такий момент. Велика частина території України перебуває під

окупацією. На жаль, більшість міжнародних партнерів і донорів не хочуть співпрацювати й виділяти кошти на проекти від окупованих і прифронтових територій. Це є неабиякою проблемою, адже функціонування органів місцевого самоврядування, задоволення потреб ВПО та підготовка до деокупації вимагають чималих матеріальних, технічних і кадрових ресурсів. Тому перед українським політичним керівництвом і громадськістю стоїть завдання посилити свій вплив на міжнародній арені, паралельно працюючи над внутрішніми процесами (боротьба з корупцією, реформування законодавства, виконання вимог ЄС щодо вступу тощо). Це неодмінно надасть поштовх донорам і міжнародним партнерам звернути більшу увагу на проблеми в Україні, особливо коли спостерігаються ознаки втоми від російсько-української війни й розсіювання уваги на інші дестабілізаційні процеси у світі.

Міжнародна допомога – фундаментальний складник стійкості, відбудови та відновлення України. Низка держав, таких як Німеччина, США, Велика Британія тощо, не лише надають військову й фінансову допомогу, а й сприяють зміцненню позитивного іміджу України в міжнародному співтоваристві.

Яскравим прикладом є Німеччина – потужний стратегічний партнер України. Федеральний уряд Німеччини зміг надати Україні близько 32 мільярдів євро з початку російського вторгнення у 2022 році у вигляді цивільної підтримки, прямих виплат чи зброї [16]. Німецьке місто Рамштайн-Мізенбах неодноразово виступило містом дипломатичних зустрічей у форматі «Рамштайн» міністрів оборони кількох десятків країн світу, які відбулися з метою прискорення надання військової зброї Україні. Конференція «Ukraine Recovery Conference-URC2024» 10 травня 2024 року в м. Берліні стала потужною міжнародною подією, яка об'єднала уряди, компанії та організації для допомоги Україні. Німецькі благодійні організації, такі як GIZ, Ukrainian-German Humanitarian Foundation, Deutsch-Ukrainischer Verein de. Perspektive тощо, уже тривалий час надають підтримку Україні у вигляді грантів для ГО, гуманітарної допомоги, допомоги українцям у Німеччині.

Таким чином, актуалізація застосування інструментарію публічної дипломатії є вкрай важливою для нашої країни в таких напрямках:

– *зміцненні міжнародної підтримки* – оскільки успіх і перемога України у війні й у повоєнному відновленні значно залежать від солідарності міжнародної спільноти, публічна дипломатія сприяє консолідації підтримки партнерів, залученню військової, фінансової та гуманітарної допомоги, а також адвокації українських інтересів на глобальній арені;

– залученні інвестицій і підтримці економіки – у часи війни й повоєнного відновлення нашої держави необхідно активно залучати іноземних інвесторів, які повірять у її майбутнє, і в цьому аспекті публічна дипломатія здатна продемонструвати потужний потенціал України, її рішучість реформуватися та рухатися до європейських і глобальних стандартів;

– протидії дезінформації та інформаційній війні – в умовах активного використання Росією широкого арсеналу інформаційно-пропагандистських технологій для формування викривленого образу України у світі публічна дипломатія дає змогу Україні доносити до світової спільноти правдиву інформацію про терористичні дії Росії, викривати маніпуляції та створювати власний наратив, що відображає реальність і формує гідну зовнішньополітичну репутацію нашої країни;

– євроінтеграції – для реалізації євроінтеграційного курсу Україна має не лише впроваджувати реформи, а й активно співпрацювати з європейською громадськістю, тим самим демонструвати готовність України стати частиною європейської спільноти, а також пояснювати її унікальну роль у захисті європейських цінностей;

– просуванні української ідентичності й культури – сьогодні українська культура стає потужним символом спротиву і свободи, що привертає увагу світової аудиторії та сприяє формуванню позитивного зовнішньополітичного іміджу України як незалежної, демократичної й культурно багатой держави.

Висновки. Отже, публічна дипломатія – це широкий спектр діяльності як урядових (держави, державні інституції, дипломати), так і неурядових акторів (неурядові організації, транснаціональні корпорації, окремі особи) з метою здійснення комунікативного впливу на іноземну громадськість і реалізації своїх зовнішньополітичних інтересів. Публічна дипломатія завжди вирізнялася динамічністю та гнучкістю в практиці міжнародних від-

носин, віддзеркалюючи на рівні горизонтальних комунікацій зміни в глобальному порядку. Тому вона завжди буде актуальною, оскільки дає змогу державам і суспільствам ефективно адаптуватися до викликів кризових явищ у системі міжнародної співпраці, які найбільшій гостроти набувають у часи формування нового світоустрою. Тож розвиток публічної дипломатії вимагає інноваційного підходу, усвідомлення нових реалій і тісної взаємодії між різними акторами міжнародної системи.

Українська публічна дипломатія, яка фактично розпочала свій розвиток відносно недавно в умовах збройної агресії Росії з 2014 року, нині відіграє ключову роль у зміцненні міжнародних позицій України. Війна, геополітичні зміни й боротьба за власну ідентичність і незалежність визначають унікальну важливість цього каналу міжнародної стратегічної комунікації для нашої держави. Україна створила власний інструментарій, національний бренд і відповідальні структури з чітко визначеним функціоналом, що докладно прописані в Стратегії публічної дипломатії 2021–2025». За допомогою дієвих механізмів публічної дипломатії питання України стоїть на порядку денному в багатьох державах світу. І якби там Росія чи інші автократії не намагалися доводити світу свою військову міць, однак у XXI столітті влада більше не вимірюється суто військовими чи економічними ресурсами. Уміння формувати наративи, установлювати культурні й освітні зв'язки, а також бути лідером у гуманітарній сфері стало важливим елементом міжнародного впливу.

Отже, для України публічна дипломатія – це не лише інструмент комунікації, а й засіб виживання, забезпечення стійкості, боротьби за незалежність і міжнародне визнання в сучасному світі. Завдяки ефективній публічній дипломатії Україна може не лише захищати свої інтереси, а й формувати позитивний, впливовий імідж, зміцнюючи свій голос на геополітичній арені.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Cull N. Public diplomacy before Gullion: the evolution of a phrase. 2008. URL: <https://universityofleeds.github.io/philtaylorpapers/pmt/exhibits/2652/gullion.pdf>.
2. Ayer C., Srugies A. Public Diplomacy in Germany. ICPD: Reserch and Training. Los Angeles, 2013. 57 p.
3. Bernard L. Simonin. Nation Branding and Public Diplomacy: Challenges and Opportunities. *The Fletcher forum of world affairs*. VOL. 32:3 Special Edition. 2008. P. 19–34.
4. Nye J.S. Soft Power: The Means To Success In World Politics. New York : Public Affairs. 2004. 191 p.
5. Glassman J. Public Diplomacy 2.0: A New Approach to Global Engagement. 2008. URL: <https://2001-2009.state.gov/r/us/2008/112605.htm>.
6. Cull N. The Long Road to Public Diplomacy 2.0: The Internet in U.S. Public Diplomacy. 2013. URL: <https://ash.harvard.edu/files/cull.pdf>.
7. Gilboa E. Searching for a Theory of Public Diplomacy. *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*. 2008. Vol. 616. Issue 1. P. 55–77. URL: <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/0002716207312142>.
8. Leonard M., Stead C., Smewing C. Public Diplomacy. London : Foreign Policy Centre, 2002. 183 p. URL: https://www.files.ethz.ch/isn/20958/Public_Diplomacy.pdf.

9. White C., Radic D. Comparative public diplomacy: Message strategies of countries in transition. *Public Relations Review*. 2014. Vol. 40. № 3. P. 459–465. URL: https://www.researchgate.net/publication/260483126_Comparative_public_diplomacy_Message_strategies_of_countries_in_transition.
10. Zhang Ju., Swartz B.C. Public Diplomacy to Promote Global Public Goods (GPG): Conceptual Expansion, Ethical Grounds, and Rhetoric. *Public Relations Review*. 2009. Vol. 35. № 4. P. 382–387. URL: https://www.researchgate.net/publication/229404175_Public_diplomacy_to_promote_Global_Public_Goods_GPG_Conceptual_expansion_ethical_grounds_and_rhetoric.
11. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 29 грудня 2016 року «Про Доктрину інформаційної безпеки України» : Указ Президента України від 25 лютого 2017 року № 47/2017. *Офіційне інтернет-представництво Президента України*. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/472017-21374>.
12. Публічна дипломатія в українському контексті: як освоювали “terra incognita” : аналітична записка. URL: <http://prismua.org.tilda.ws/publicdiplomacyukraine#rec238704616>.
13. Ukraine NOW. Новий брендинг України. URL: <https://banda.agency/ukrainenow/>.
14. Стратегія публічної дипломатії Міністерства закордонних справ України 2021–2025 : затв. Наказом Міністерства зовнішніх справ від 24.03.2021. URL: <https://mfa.gov.ua/storage/app/sites/1/%/public-diplomacy-strategy.pdf>.
15. Міжнародне і міжмуніципальне співробітництво громад: дані Моніторингу реформи від Міністерства інфраструктури. *Децентралізація*. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/16923>.
16. Німеччина надала Україні допомоги на 32 млрд євро від початку вторгнення рф. URL: <https://armyinform.com.ua/2024/05/04/nimechchyna-nadala-ukrayini-dopomogy-na-32-mlrd-yevro-vid-pochatku-vtorgnennya-rf/>.

REFERENCES:

1. Cull, N. (2008). Public diplomacy before Gullion: The evolution of a phrase. Retrieved from <https://universityofleeds.github.io/philtaylorpapers/pmt/exhibits/2652/gullion.pdf>.
2. Ayer, C., & Srugies, A. (2013). *Public Diplomacy in Germany*. Los Angeles: ICPD: Research and Training.
3. Simonin, B.L. (2008). Nation branding and public diplomacy: Challenges and opportunities. *The Fletcher Forum of World Affairs*, 32 (3), 19–34.
4. Nye, J.S. (2004). *Soft power: The means to success in world politics*. New York: Public Affairs.
5. Glassman, J. (2008). *Public Diplomacy 2.0: A new approach to global engagement*. Retrieved from <https://2001-2009.state.gov/r/us/2008/112605.htm>.
6. Cull, N. (2013). The long road to public diplomacy 2.0: The Internet in U.S. public diplomacy. Retrieved from <https://ash.harvard.edu/files/cull.pdf>.
7. Gilboa, E. (2008). Searching for a theory of public diplomacy. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 616 (1), 55–77. Retrieved from <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/0002716207312142>.
8. Leonard, M., Stead, C., & Smewing, C. (2002). *Public diplomacy*. London: Foreign Policy Centre. Retrieved from https://www.files.ethz.ch/isn/20958/Public_Diplomacy.pdf.
9. White, C., & Radic, D. (2014). Comparative public diplomacy: Message strategies of countries in transition. *Public Relations Review*, 40 (3), 459–465. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/260483126_Comparative_public_diplomacy_Message_strategies_of_countries_in_transition.
10. Zhang, J., & Swartz, B.C. (2009). Public diplomacy to promote global public goods (GPG): Conceptual expansion, ethical grounds, and rhetoric. *Public Relations Review*, 35 (4), 382–387. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/229404175_Public_diplomacy_to_promote_Global_Public_Goods_GPG_Conceptual_expansion_ethical_grounds_and_rhetoric.
11. Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 25 lyutoho 2017 roku № 47/2017 “Pro rishennya Rady natsionalnoyi bezpeky i oborony Ukrainy vid 29 hrudnya 2016 roku “Pro Doktrynu informatsiynoyi bezpeky Ukrainy”. [Decree of the President of Ukraine dated February 25, 2017 No. 47/2017 “On the decision of the National Security and Defense Council of Ukraine dated December 29, 2016 “On the Information Security Doctrine of Ukraine”]. *Ofitsiine internet-predstavnytstvo Prezydenta Ukrainy*. Retrieved from: <https://www.president.gov.ua/documents/472017-21374> [in Ukrainian].
12. Publichna dyplomatiya v ukrayinskomu konteksti: yak osvoyuvaly “terra incognita”: analitychna zapyska. [Public diplomacy in the Ukrainian context: how “terra incognita” was mastered: an analytical note]. Retrieved from: <http://prismua.org.tilda.ws/publicdiplomacyukraine#rec238704616> [in Ukrainian].
13. Ukraine NOW. Novyi brendyng Ukrainy. [New branding of Ukraine]. Retrieved from <https://banda.agency/ukrainenow/> [in Ukrainian].
14. Stratehiya publichnoyi dyplomatiyi Ministerstva zakordonnykh sprav Ukrainy 2021–2025 : zatv. nakazom Ministerstva zovnishnikh sprav vid 24.03.2021. [Public diplomacy strategy of the Ministry of Foreign Affairs of Ukraine 2021-2025: approved. by order of the Ministry of Foreign Affairs of March 24, 2021]. Retrieved from: <https://mfa.gov.ua/storage/app/sites/1/%/public-diplomacy-strategy.pdf> [in Ukrainian].

15. Mizhnarodne i mizhmunitsypalne spivrobitnytstvo hromad: dani Monitorynhu reformy vid Mininfrastruktury. [International and intermunicipal cooperation of communities: data of the Monitoring of the reform from the Ministry of Infrastructure]. Detsentralizatsiya. Retrieved from: <https://decentralization.gov.ua/news/16923> [in Ukrainian].
16. Nimetchchyna nadala Ukrayini dopomohy na 32 mlrd yevro vid pochatku vtornhennya RF. [Germany has provided 32 billion euros in aid to Ukraine since the beginning of the Russian Federation invasion]. Retrieved from <https://armyinform.com.ua/2024/05/04/nimechchyna-nadala-ukrayini-dopomogy-na-32-mlrd-yevro-vid-pochatku-vtorgnennya-rf/> [in Ukrainian].

МАРКЕТИНГОВІ АСПЕКТИ ПРОВЕДЕННЯ КАМПАНІЇ “BREXIT” У ВЕЛИКОБРИТАНІЇ

MARKETING ASPECTS OF RULING THE “BREXIT” CAMPAIGN IN THE UK

Мальована Ю.Г.,

кандидат політичних наук, доцент,

доцент кафедри політології

Запорізького національного університету

ORCID ID: 0000-0003-0334-2412

У статті автор розглядає кампанію “Brexit” 2016 року у Великобританії щодо виходу з Європейського Союзу, що спричинена низкою економічних, політичних, соціальних та історичних передумов, які формували суспільне незадоволення членством країни в Європейському Союзі. Досліджено організацію кампанії з метою виходу Великої Британії з Європейського Союзу, яка стала однією з найвпливовіших і резонансних політичних кампаній у сучасній історії Європи. Також проаналізовано маркетинговий складник кампанії в спрямуванні й переконуванні британських виборців у необхідності виходу з ЄС і, по суті, зміні зовнішньополітичного курсу.

Відмічено, що протягом політичної кампанії британське суспільство розкололося на прихильників і противників відділення від ЄС, що сприяло оформленню двох напрямів – за Brexit і проти нього.

Серед маркетингових аспектів кампанії “Brexit” можна виділити такі: сегментацію аудиторії й виокремлення своїх прибічників кожною зі сторін, використання емоційної апеляції та аргументів (національний суверенітет і контроль над імміграцією), маніпулювання цифрами, значну підтримку з боку деяких провідних британських медіа, використання соціальних мереж, таких як Facebook і Twitter, Big Data й таргетованої реклами для точного досягнення окремих аудиторій із персоналізованими повідомленнями, спрощених або неправдивих даних і фейкових рекламних повідомлень, розроблення веб-сайтів, друкованої продукції та мобільних додатків для підвищення включеності аудиторії.

Також з'ясовано, що маркетингова кампанія з просування ідеї виходу з Європейського Союзу мала успіх, досягла поставленої мети, проте використовувала технології з високим рівнем маніпулятивного тиску, порушенням конфіденційності приватної інформації, уперше в Європі була апробована таргетована реклама в такому форматі, проявивши загрози демократичності політичних процесів. Але на технологічному рівні маркетинговий складник доводить ефективність використання технологій політичного маркетингу в різних політичних кампаніях.

Ключові слова: кампанія “Brexit”, Європейський Союз, маркетингові технології, соціальні мережі, таргетована реклама.

In the article, the author examines the 2016 “Brexit” campaign in the UK to leave the European Union, which was caused by a number of economic, political, social and historical prerequisites that shaped public dissatisfaction with the country's membership in the European Union. The organization of the campaign to withdraw the UK from the European Union, which became one of the most influential and resonant political campaigns in modern European history, is investigated. The marketing component of the campaign in directing and convincing British voters of the need to leave the EU and essentially change the foreign policy course is also analyzed.

It was noted that during the political campaign, British society split into supporters and opponents of separation from the EU, which contributed to the formation of two directions – for Brexit and against it.

Among the marketing aspects of the Brexit campaign, the following can be distinguished: audience segmentation and the isolation of its supporters by each side, the use of emotional appeals and arguments (national sovereignty and immigration control), manipulation of numbers, significant support from some leading British media, the use of social networks such as Facebook and Twitter, Big Data and targeted advertising to precisely reach individual audiences with personalized messages, simplified or false data and fake advertising messages, websites, printed matter and mobile apps are designed to increase audience engagement.

It was also found that the marketing campaign to promote the idea of leaving the European Union was successful, achieved its goal, but used technologies with a high level of manipulative pressure, violation of the confidentiality of private information and for the first time in Europe, targeted advertising in this format was tested, demonstrating threats to the democratic nature of political processes. But at the technological level, the marketing component proves the effectiveness of using political marketing technologies in various political campaigns.

Key words: Brexit campaign, European Union, marketing technologies, social networks, targeted advertising.

Вступ. Сучасні виклики, які постали перед європейською спільнотою, суттєво вплинули на її стабільність, цілісність та ефективність. Важливу роль у цих процесах відіграють новітні інформаційні й політичні технології, що посилюють вплив на суспільства країн Європи. Серед гучних маркетингових кампаній останніх років можна згадати

“Brexit” 2016 року, організовану з метою виходу Великої Британії з Європейського Союзу, яка стала однією з найвпливовіших політичних кампаній у сучасній історії Європи. Вона була спрямована на переконання британських виборців у необхідності виходу з ЄС і, по суті, зміну зовнішньополітичного курсу.

Метою статті є розгляд передумов і перебігу референдуму в Британії у 2016 році за вихід із ЄС та аналіз маркетингового складника цього процесу.

Результати дослідження. Кампанія “Brexit” у Великобританії виникла на тлі низки економічних, політичних, соціальних та історичних передумов, що формували суспільне незадоволення членством країни в Європейському Союзі. Історична гордість британців за свою незалежність та успіхи в міжнародній політиці стимулювали скептичне ставлення до наднаціональних структур. Сильна позиція євроскептичних партій, таких як UKIP (Партія незалежності Сполученого Королівства), підживлювала дискусії щодо виходу з ЄС.

Євроскептики вважали, що ЄС надмірно втручається у внутрішню політику країни, обмежуючи її суверенітет. Також Великобританія була одним із головних платників до бюджету ЄС, що викликало незадоволення значної частини населення. В економічній сфері точилися суперечки щодо вигоди від спільного ринку ЄС, оскільки країна імпортувала більше товарів із ЄС, ніж експортувала. Хоча варто відмітити, що Великобританія завжди мала особливе становище в ЄС, зокрема завдяки відмові від запровадження євро й участі в Шенгенській зоні.

Не менше хвилювало прихильників виходу Британії з Європейського Союзу зростання кількості мігрантів із країн ЄС, адже це викликало побоювання, що створиться тиск на робочі місця, соціальні послуги й систему охорони здоров'я.

У результаті ці фактори призвели до того, що референдум 23 червня 2016 року завершився ухваленням рішення про вихід Великобританії з Європейського Союзу, що стало однією з найзначніших політичних подій у сучасній європейській історії. Прем'єр-міністр Девід Кемерон у своїй виборчій кампанії пообіцяв провести референдум, щоб урегулювати суперечки всередині Консервативної партії й у суспільстві.

Напередодні референдуму у 2015 році маркетинговою агенцією Suration було проведено онлайн дослідження 3–4 вересня, у якому поставлено респондентам запитання: «Має Сполучене Королівство залишатися членом Європейського Союзу чи вийти з Європейського Союзу?» У результаті залишатися членом Європейського Союзу обрали 40 % респондентів, вийти з Євросоюзу – 43 %, не визначилися – 17 %. Без урахування виборців, які не визначилися, результати були такими: вийти з Європейського Союзу – 51 %, залишатися членом Європейського Союзу – 49 %. Варто відмітити, що опитування Suration щодо референдуму в ЄС, проведене з 29 червня по 6 липня з використанням тієї самої методології та подібного, але не ідентичного формулювання запитання, дало 54 % «так» (залишитися) і 45 %

«ні» (залишити) результат [1]. Зазначені дані показують, що за кілька місяців уподобання електорату змінилися на кілька відсотків, забезпечивши перевагу точці зору про необхідність виходу з євроспільноти. У цьому контексті видається актуальним розглянути технологічний складник проведення зазначеного референдуму.

Протягом політичної кампанії британське суспільство розкололося на прихильників і противників відділення від ЄС, що сприяло оформленню двох напрямів – Leave (за Brexit) і Remain (проти Brexit). Варто звернути увагу на те, що сама назва референдуму “Brexit” – “Britain” та “exit” – перекладається як «Британія» та «вихід», що вже формувало громадську думку в напрямі виходу із європейської спільноти. Також це посилювало брендування самої політичної кампанії та надавало переваг охочим залишити ЄС.

Маркетинговий аспект кампанії “Brexit” проглядався в сегментації аудиторії й виділенні своїх прибічників. Зокрема, прихильники виходу Британії з ЄС зосереджувалися на робітничому класі, сільських жителях, старшому поколінні, стурбованому питаннями мігрантів і збереження суверенітету. Ті, хто виступав за залишення в ЄС, апелювали до молоді, мешканців великих міст і представників бізнесу. Тож очевидною стала поляризація між молодим поколінням, яке більше підтримувало інтеграцію в ЄС, і старшими громадянами, які виступали за повернення традиційних цінностей.

У ході перебігу самої кампанії була використана емоційна апеляція та аргументи, такі як національний суверенітет і контроль над імміграцією, значна підтримка з боку деяких провідних британських медіа. При цьому досить помітними було маніпулювання цифрами в міграційному питанні, спрощена подача інформації та емоційне забарвлення тиражованих наративів, що стало очевидним після складеного звіту стосовно фінансових витрат і вигод від членства Великобританії в ЄС [2].

Серед основних меседжів кампанії Leave був «Повернемо контроль», який наголошував на потребах контролювати власний бюджет, запобігаючи великим внескам до бюджету ЄС, зміні правил торгівлі на вигідних для Британії умовах, на суверенітеті країни й необхідності контролювати кордони, надмірну імміграцію та зберегти національну ідентичність. Більше активізувався емоційний вплив, який ураховував розчарування в ЄС. До того ж гасло кампанії мотивувало до дій і закликала рішуче відстоювати інтереси Британії. Це відобразило й у назві сайту прихильників виходу з ЄС – voteleavetakecontrol.org, де пропонувалися два прості роздаткові матеріали: листівка з 5 причинами вийти і 20-сторінкова листівка Майкла Гоува й Бориса Джонсона разом із простими висівками з гаслом кампанії, а в короткій презентації кампа-

нія виклала аргументи на користь виходу Великобританії з ЄС. Одну зі сторінок веб-сайту було присвячено публікаціям у соціальних мережах, де розміщено 15 ключових повідомлень із візуальним оформленням, щоб прихильники легко публікували їх у соціальних мережах, а також додано посилання на мобільний додаток.

Рис. 1. Основні позиції слогану у виступі Бориса Джонсона

Джерело: [3]

Основними меседжами кампанії Remain були наголошення на економічних ризиках виходу з ЄС, акцент на перевагах інтеграції в єдиний ринок і наголошення на глобальних викликах, які легше вирішувати разом з євроспівдружністю. Також це мало вираження в назві інформаційного сайту, який урахував головний меседж – stronger.in.co.uk, проте плакати кампанії містили різні URL-адреси, підкреслюючи регіональні відмінності, що не завжди посилювало позиції єдності в цьому питанні. Противники виходу Британії з ЄС спиралася на раціональні аргументи, такі як економічна стабільність і перспективи для молоді, але часто не могли дорівнятися за емоційною переконливістю й інформативно перенасичували матеріали, звіти, відеоролики, а великі обсяги інформації не сприяли її засвоєнню. Також апелювання до необхідності залишитися в Європі не було настільки скерованим до впевнених дій. Зокрема, відсутні конкретні пропозиції та позиціонування стосовно перспектив, що можна отримати в разі обрання ЄС.

Наступним аспектом, у якому проглядається маркетинговий підхід, було використання інформаційних ресурсів. Кампанія Leave отримала під-

тримку багатьох впливових видань, таких як The Sun і The Daily Mail, які поширювали їхній поряток денний, тоді як кампанія Remain більше спиралася на інституційні виступи урядовців і бізнес-лідерів, що іноді виглядало менш переконливо для пересічного виборця.

Обидві сторони активно використовували соціальні мережі, такі як Facebook і Twitter, для поширення своїх меседжів і YouTube для популяризації роликів з виступами учасників кампанії, роликами, спрямованими на викликання сумнівів або поширення переконливих повідомлень. Проте використання соціальних мереж і цифрових платформ для таргетування виборців із різними поглядами стало одним із важелів здобуття більшості голосів у питанні виходу Британії з євроспівдружності. Британська журналістка The Guardian Керол Кедволладр проаналізувала рекламні кампанії, які запускалися в ході референдуму Великобританії щодо виходу з Європейського Союзу. У розслідуванні журналістка виявила, що офіційний штаб «Голосуй за вихід» за допомогою нелегального фінансування у 750 тисяч фунтів стерлінгів запустили низку реклами з дезінформацією на Facebook, таргетованої на виборців, які не визначилися. Основну роль відіграла аналітична компанія Cambridge Analytica, яка працювала на команду «Brexit». Компанія незаконно проаналізувала профілі 87 мільйонів користувачів Facebook, щоб зрозуміти їхні персональні страхи і скласти політичний портрет виборця. Це дає можливість створити рекламу, яка буде вузько націлена саме на цього виборця й, відповідно, з більшою ймовірністю досягне результату. За допомогою даних Cambridge Analytica було запущено кампанію нагнітання страху перед мігрантами через транслювання неправдивої інформації про вступ Туреччини до ЄС, кількість іммігрантів із країн сходу й допомоги на них із бюджету Британії [4]. Кампанія Leave використовувала Big Data й таргетовану рекламу, щоб максимально точно досягати окремих аудиторій із персоналізованими повідомленнями.

Цю рекламу створила канадська фірма цифрової реклами AggregateIQ – агітаційні групи Brexit витратили на її послуги 3,5 мільйона фунтів стерлінгів. Загалом цю рекламу переглянули понад 169 мільйонів разів [5].

Рис. 2. Приклади таргетованої реклами на Facebook

Джерело: [5]

Деякі з прикладів реклами є зразками повідомлень зі збирання даних: використання конкурсу на виграш 50 мільйонів фунтів стерлінгів за прогнозування результатів Євро-2016, який проводили Vote Leave для збирання контактних даних потенційних виборців.

Рис. 3. Приклади таргетованої реклами на Facebook

Джерело: [5]

Окремі сюжети реклами були відверто маніпулятивні, пов'язуючи з Європейським Союзом знущання над тваринами, а також пропонуючи «вибір без вибору»: або переводити гроші в спільний бюджет ЄС, або підтримати британську металургійну промисловість. До того ж кампанія Leave активно використовувала спрощені або неправдиві дані, наприклад, цифри, наведені в рекламі як сума тижневих відрахувань Великобританії до ЄС у розмірі 350 мільйонів фунтів стерлінгів, які нібито можна було б спрямувати на охорону здоров'я після виходу з ЄС або на підтримку британської металургії, не відповідали дійсності, що свідчить про фейковість рекламного повідомлення.

Інформаційні війни в медіа й соцмережах мали великий вплив на настрої громадян (рис. 4).

Референдум завершився перемогою прибічників Вреxit із 52 % голосів «за». Це призвело до значних політичних та економічних змін у Великій Британії та ЄС. Через майже два роки після виходу Британії з ЄС 31 грудня 2020 року дані YouGov

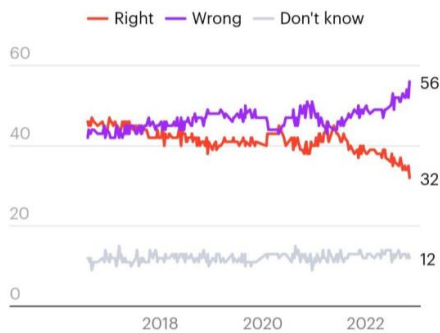

Рис. 4. Приклади таргетованої реклами на Facebook

Джерело: [5]

Britons think it was the wrong decision to vote to leave the European Union by 56% to 32%

In hindsight, do you think Britain was right or wrong to vote to leave the European Union? %

Latest data: 9-10 November 2022

Рис. 5. Інфографіка стосовно зміни поглядів британців на рішення виходу з ЄС

Джерело: [6]

показують, що підтримка Вреxit досягла рекордно низького рівня: лише 32 % британців сказали, що було правильно проголосувати за вихід, а 56 % вважають, що вихід був неправильним.

Відразу після референдуму 2016 року YouGov регулярно запитує громадськість про те, правильно вони чи неправильно проголосували за вихід із ЄС. Ранні опитування виявили, що до загальних виборів 2017 року більше людей вірили, що Вреxit був правильним рішенням, ніж ні. Відтоді, за винятком дуже коротких періодів у квітні 2020 року та квітні 2021 року, громадська думка різко змінилася, й останні результати показують, що розрив є найбільшим [6] (рис. 5).

У липні 2023 року кількість британців, які вважають, що Вреxit був помилкою, досягла нового рекорду за результатами опитування YouGov: 57 % британців вважають, що рішення вийти з Європейського Союзу у 2016 році було неправильним, порівняно з 32 %, які вважали його правильним. Опитування YouGov понад 2000 британців показало, що 63 % вважають Вреxit більше провалом,

ніж успіхом, порівняно з 12 %, які бачать його більше успіхом [7]. Тож спостерігається подальше зростання невдоволення й розчарування серед британців результатами референдуму.

Такі результати засвідчують, що маркетингова кампанія з просування ідеї виходу з Європейського Союзу мала успіх, досягла поставленої мети, проте використовувала технології з високим рівнем маніпулятивного тиску, порушенням конфіденційності приватної інформації та вперше на теренах Європи була апробована таргетована реклама в такому форматі, проявивши загрози демократичності політичних процесів.

Висновки. Кампанія “Brexit” продемонструвала силу сучасного політичного маркетингу, де цифрові технології, таргетована реклама та спрощені емоційні меседжі стали ключовими інструментами для впливу на громадську думку. Прибічники виходу Великобританії з ЄС перемогли завдяки ефективнішій адаптації до емоційних потреб і страхів аудиторії. Водночас використання маркетингових технологій, маніпуляція даними й фейкові новини можуть призвести до втрати довіри з боку виборців і погіршення політичного клімату, а конкретно їх застосування в кампанії “Brexit” викликало значні етичні питання щодо впливу на вибір громадян.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Polling on new EU Referendum question shows “leave” lead for first time since November 2014. URL: <https://www.survation.com/new-polling-on-new-proposed-eu-referendum-question-shows-leave-lead-for-first-time-since-november-2014/>.
2. Costs and benefits of UK’s EU membership report published. Офіційний сайт Парламенту Великобританії. 2017. URL: <http://www.parliament.uk/business/committees/committees-a-z/commons-select/treasurycommittee/news-parliament-2015/eureferendum-report-16-17>.
3. The Guardian view on the leave campaign: anatomy of another elite. URL: <https://www.theguardian.com/commentisfree/2016/jun/14/the-guardian-view-on-the-leave-campaign-anatomy-of-another-elite>.
4. Cadwallard Carole. Facebook’s role in Brexit – and the threat to democracy. TED. 2019. URL: https://www.ted.com/talks/carole_cadwalladr_facebook_s_role_in_brexit_and_the_threat_to_democracy?language=uk#t-903287.
5. Chakelian Anoosh. Facebook releases Brexit campaign ads for the fake news inquiry – but what’s wrong with them? URL: https://www.newstatesman.com/politics/2018/07/facebook-releases-brexit-campaign-ads-fake-news-inquiry-what-s-wrong-them_
6. Raven Peter One in five who voted for Brexit now think it was the wrong decision. URL: https://yougov.co.uk/politics/articles/44445-one-five-who-voted-brexit-now-think-it-was-wrong-d?redirect_from=%2Ftopics%2Fpolitics%2Farticles-reports%2F2022%2F11%2F17%2Fone-five-who-voted-brexit-now-think-it-was-wrong-d_
7. More Brits than ever say Brexit was wrong choice: YouGov survey. URL: <https://www.reuters.com/world/uk/more-brits-than-ever-say-brexit-was-wrong-choice-yougov-survey-2023-07-17/>.

REFERENCES:

1. Polling on new EU Referendum question shows “leave” lead for first time since November 2014. Retrieved from: <https://www.survation.com/new-polling-on-new-proposed-eu-referendum-question-shows-leave-lead-for-first-time-since-november-2014/>.
2. Costs and benefits of UK’s EU membership report published (2017). Ofitsiyni sait Parlamentu Velykobrytanii. Retrieved from: <http://www.parliament.uk/business/committees/committees-a-z/commons-select/treasurycommittee/news-parliament-2015/eureferendum-report-16-17> [in Ukrainian].
3. The Guardian view on the leave campaign: anatomy of another elite. Retrieved from: <https://www.theguardian.com/commentisfree/2016/jun/14/the-guardian-view-on-the-leave-campaign-anatomy-of-another-elite>.
4. Cadwallard Carole. Facebook’s role in Brexit – and the threat to democracy (2019). TED. Retrieved from: https://www.ted.com/talks/carole_cadwalladr_facebook_s_role_in_brexit_and_the_threat_to_democracy?language=uk#t-903287.
5. Chakelian Anoosh. Facebook releases Brexit campaign ads for the fake news inquiry – but what’s wrong with them? Retrieved from: https://www.newstatesman.com/politics/2018/07/facebook-releases-brexit-campaign-ads-fake-news-inquiry-what-s-wrong-them_
6. Raven Peter One in five who voted for Brexit now think it was the wrong decision. Retrieved from: https://yougov.co.uk/politics/articles/44445-one-five-who-voted-brexit-now-think-it-was-wrong-d?redirect_from=%2Ftopics%2Fpolitics%2Farticles-reports%2F2022%2F11%2F17%2Fone-five-who-voted-brexit-now-think-it-was-wrong-d_
7. More Brits than ever say Brexit was wrong choice: YouGov survey. Retrieved from: <https://www.reuters.com/world/uk/more-brits-than-ever-say-brexit-was-wrong-choice-yougov-survey-2023-07-17/>.

**ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПОЛІТИЧНОМУ
ТА ДЕРЖАВНОМУ УПРАВЛІННІ: НОВИЙ ВИМІР ДЕМОКРАТІЇ****USE OF DIGITAL TECHNOLOGIES IN POLITICAL AND PUBLIC
ADMINISTRATION: A NEW DIMENSION OF DEMOCRACY**

Руднєва А.О.,

кандидат політичних наук, доцент,
доцент кафедри політології
Запорізького національного університету
ORCID ID: 0000-0003-4113-8332

У статті досліджено вплив цифрових технологій на сучасну політику та державне управління. Зокрема, аналізується, як електронне урядування, соціальні мережі й інші інструменти змінюють взаємодію громадян з владою, підвищують прозорість політичних процесів і сприяють розвитку демократії.

Розглядаються ключові інструменти, такі як блокчейн, великі дані, штучний інтелект і платформи для електронного голосування, які впливають на прийняття рішень, підвищення прозорості й залучення громадян до політичних процесів. Проаналізовано приклади успішного використання цифрових інструментів у різних країнах для досягнення більш інклюзивного й інтерактивного політичного процесу. Зокрема, досвід використання урядової програми Digital India, використання цифрових технологій у політичному й державному управлінні США, Великобританії, Тайваню, Китаю тощо. Підкреслено досягнення України у сфері цифрового державного управління, такі як платформа «Дія» та концепція «Держава у смартфоні». Також проаналізовано використання чат-ботів з метою забезпечення комунікації між владою і громадянами, інформаційного забезпечення взаємодії органів місцевого самоврядування.

Відзначається, що цифрові технології розширюють можливості для активної участі населення, знижуючи корупційні ризики й підвищуючи ефективність державних установ. Окреслено як позитивний, так і негативний вплив цифровізації, включаючи ризики маніпуляцій, питання кібербезпеки тощо.

Аналізується вплив нових технологій на демократичні структури та процеси, що призвело до утвердження нового терміна «електронна демократія» (e-democracy). Автор робить висновок, що інтеграція цифрових технологій створює новий вимір демократії, але водночас потребує комплексної підтримки з боку держави та суспільства для забезпечення їхньої безпечної й ефективної реалізації.

Ключові слова: цифрові технології, політичне та державне управління, електронне урядування, соціальні мережі, штучний інтелект, чат-боти, блокчейн, демократія, е-демократія.

The article examines the impact of digital technologies on modern politics and public administration. In particular, it is analyzed how e-government, social networks and other tools change the interaction of citizens with the authorities, increase the transparency of political processes and contribute to the development of democracy.

The paper examines key tools such as blockchain, big data, artificial intelligence, and e-voting platforms that influence decision-making, increase transparency, and engage citizens in political processes. Examples of successful use of digital tools in different countries to achieve a more inclusive and interactive political process are analyzed. In particular, the experience of using the Digital India government program, the use of digital technologies in the political and public administration of the USA, Great Britain, Taiwan, China, and others. Ukraine's achievements in the field of digital public administration, such as the "DIA" platform and the "State in a smartphone" concept, are highlighted. The use of chatbots for the purpose of ensuring communication between the authorities and citizens, information support for the interaction of local self-government bodies was also analyzed.

It is noted that digital technologies expand opportunities for active participation of the population, reducing corruption risks and increasing the efficiency of state institutions. Both positive and negative impacts of digitization are outlined, including manipulation risks, cyber security issues, etc.

The impact of new technologies on democratic structures and processes is analyzed, which led to the adoption of the new term "electronic democracy" (e-democracy). The author concludes that the integration of digital technologies creates a new dimension of democracy, but at the same time requires comprehensive support from the state and society to ensure their safe and effective implementation.

Key words: digital technologies, political and public administration, e-government, social networks, artificial intelligence, chatbots, blockchain, democracy, e-democracy.

Вступ. Цифрові технології кардинально змінюють ландшафт політики й державного управління. Процеси глобалізації та інформатизації суспільства вимагають від держави швидкого й ефективного реагування на нові виклики. Пандемія COVID-19 прискорила процес цифрової трансформації багатьох сфер життя, у тому числі полі-

тики та державного управління. Віддалена робота, онлайн-обговорення, електронне голосування – усе це стало необхідністю й водночас швидко увійшло в рутинне життя сучасного світу.

Цифрові технології дають змогу оптимізувати роботу державних органів, зробити їх більш прозорими та доступними для громадян, дають нові

можливості для підвищення ефективності, прозорості й відкритості влади, а також розширюють можливості громадян для участі в політичному процесі. Швидка цифровізація та розвиток інформаційно-комунікаційних технологій стимулюють трансформації державного управління в багатьох країнах. Країни, які активно впроваджують цифрові технології в державне управління, отримують конкурентні переваги в глобальній економіці та світових політичних процесах.

Використання штучного інтелекту, чат-ботів, блокчейн, хмарних технологій, Mobile ID, sharing economy, просування методики опрацювання великих даних (Big Data), електронного голосування, Інтернет речей (IoT) у сучасних політичних процесах стає дедалі помітнішим і багатограним, цифрові технології кардинально змінюють обличчя державного управління, роблячи його більш ефективним, прозорим та орієнтованим на потреби громадян.

Мета статті – аналіз інструментів і практики використання цифрових технологій у сучасному політичному та державному управлінні, а також переваг і викликів їх використання.

Результати дослідження. Цифрова трансформація державного та політичного управління – це глобальний тренд, який стрімко змінює способи взаємодії влади з громадянами. Розглянемо деякі з найпоширеніших та ефективних цифрових технологій, що використовуються в сучасному політичному й державному управлінні.

1. Електронне урядування (e-government).

Модель електронного урядування включає електронне надання послуг (e-services), залучення громадян до процесів прийняття рішень (e-participation), а також управління інформаційними потоками в державних установах.

Сучасні технології впливають на розвиток електронної демократії, створюють умови для залучення громадян до політичного життя через цифрові платформи, зокрема онлайн-голосування, обговорення законодавчих ініціатив тощо. Цифрові платформи дають змогу відстежувати процеси прийняття рішень і здійснення державних послуг у режимі реального часу.

Необхідно підкреслити досягнення України у сфері цифрового державного управління, такі як платформа «Дія» та концепція «Держава у смартфоні». Варто також відзначити зусилля, спрямовані на кіберзахист та активну цифровізацію під час війни.

Цифрові технології можуть бути використані для покращення якості державних послуг, надаючи персоналізовані рекомендації громадянам, допомагаючи їм з оформленням документів або надаючи доступ до інформації в зручній формі. Наприклад, чат-боти, які працюють на основі штучного інтелекту (далі – ШІ), можуть відпо-

відати на питання громадян, надавати довідкову інформацію та допомагати у вирішенні проблем.

Крім того, цифрові технології значно полегшують доступ громадян до інформації про діяльність уряду, політичні програми й ініціативи. Веб-сайти державних органів, соціальні мережі та мобільні додатки дають змогу швидко отримувати оновлення й новини, що підвищує прозорість і підзвітність урядових структур. Громадяни можуть легше відстежувати рішення влади, висловлювати свою думку та брати участь у громадських обговореннях.

В Індії впроваджується програма Digital India – це кампанія, започаткована урядом Індії, з метою зробити свої послуги доступними для громадян в електронному вигляді за допомогою вдосконаленої онлайн-інфраструктури й розширення підключення до Інтернету. У рамках програми різні державні установи використовують ШІ для автоматизації документообігу, що сприяє зниженню бюрократії та підвищенню ефективності роботи.

Рис. 1. Урядова програма Індії – Digital India

Джерело: [1]

2. Аналіз великих даних (Big Data). Великі дані й інструменти для аналізу даних дають змогу урядам збирати й аналізувати великі обсяги інформації для прийняття обґрунтованих рішень. Це може покращити розробку політик, оптимізувати використання ресурсів і забезпечити більш точне розуміння потреб населення. Наприклад, аналіз соціальних мереж може допомогти виявити ключові проблеми, які турбують громадян, і швидко реагувати на них.

Дослідники Н.В. Грицяк та О.С. Твердохліб зазначають, що застосування новітніх технологій з метою досягнення суспільного блага – це загальносвітова тенденція, яка дає вражаючі результати, оскільки до формування складу великих даних залучені всі учасники державно-громадської взаємодії, актуалізуючи тим самим потенційні сфери їх використання, серед яких, зокрема, доцільно виділити такі: відстеження динаміки зміни громадської думки щодо ефективності діяльності органів державного управління й місцевого самоврядування; прогнозування,

розроблення, ухвалення відповідних управлінських рішень щодо подальшого соціально-економічного розвитку відповідних територій та оцінювання їх дієвості й результативності; аналіз зміни настроїв і реакції аудиторії на оприлюднену інформацію про діяльність органів державного управління та місцевого самоврядування й упроваджені ними управлінські рішення; виявлення базових потреб, запитів і прагнень жителів відповідної території; визначення основних проблемних питань, які потребують невідкладних рішень тощо [2, с. 126].

Один із показових проєктів тайванського хактивістського руху – Бюджетні карти. Це побудована на відкритих джерелах інфографіка, що показує бюджет країни й державні витрати. Вона дає громадянам можливість розібратися в держвитратах і винести самостійне судження про них та ефективність влади.

Одна з важливих тем, де великі дані можуть бути використані, – це протидія злочинності. Такий експеримент проводять поліцейські в США. Основою для експерименту є метод моделювання ризику місцевості, тобто система аналізує кореляцію між інформацією про злочини й конкретною локацією, де ці правопорушення вчинені. У Діджитал стратегії національної поліції Ради начальників національної поліції у Великій Британії на 2020–2030 роки зазначено, що технологія великих даних вимагає сприймати дані як стратегічний актив. Окрім того, уряд країни фінансує розроблення проєкту National Data Analytics Solution, який покликаний виявляти на базі патернів попередніх злочинів нові правопорушення. У Китаї в деяких провінціях застосовується система спостереження, яка дає змогу розпізнавати відео, номерні знаки, слідкувати за трафіком через мережі WiFi, а також відслідковувати банківські операції [3, с. 201].

Аналіз великих даних (Big Data analytics) стає все більш важливим інструментом у сфері державного управління. Здатність збирати, зберігати й аналізувати великі обсяги різноманітних даних дає змогу державним органам приймати більш обґрунтовані рішення, оптимізувати процеси та підвищити ефективність їх роботи.

3. Автоматизація адміністративних процесів, автоматизовані служби підтримки й чат-боти. Уряди багатьох країн упроваджують системи на основі ШІ для автоматизації рутинних адміністративних завдань, що дає змогу скоротити витрати та підвищити ефективність державних послуг.

В Україні автоматизація та ШІ впроваджуються в різні державні процеси. Наприклад, система «Дія» дає змогу громадянам отримувати багато адміністративних послуг онлайн, що стало можливим завдяки сучасним цифровим техноло-

гіям обробки даних та автоматизації. Чат-боти на веб-сайтах урядових організацій, таких як «Дія», допомагають громадянам знайти потрібну інформацію, подати документи й отримати консультації.

Також з метою забезпечення комунікації між владою і громадянами, інформаційного забезпечення взаємодії органів місцевого самоврядування з громадянами через чат-боти, які можуть використовувати громадяни України, розроблено такі чат-боти [4, с. 51].

Чат-бот СВОЇ. Розробка Мінцифри для оптимізації роботи місцевої влади з громадськістю. До пакету доступних послуг входять консультації, відстеження діяльності органу, моніторинг актуальних новин, формування електронних звернень, петицій, інформування щодо громадського бюджету тощо. Допомогало в розробленні Швейцарське бюро співробітництва за підтримки розвитку цифровізації в Україні через програму EGAP.

SaveUA. Зважаючи на воєнний стан на території України за державної ініціативи створено чат-бот зв'язку громадян, які займаються волонтерською діяльністю або потребують допомоги (житло, їжа, транспорт). Зручність технології полягає у швидкій комунікації, розміщенні інформації про прихисток чи будь-яку іншу допомогу. Функціонування чат-боту відбувається за підтримки Міністерства соціальної політики й Української волонтерської служби.

Упровадження сучасних технологій інформаційної взаємодії органів місцевого самоврядування та громадян забезпечує високий рівень комунікації, прозорість ведення всіх процесів і вихід на новий, європейський, рівень надання державних послуг, що підвищує довіру громадян до влади.

4. Системи безпеки та контролю. Влада Китаю використовує ШІ для системи розпізнавання облич у громадських місцях, що допомагає в ідентифікації злочинців і забезпеченні безпеки громадян. ШІ забезпечує швидке й точне розпізнавання облич, що використовується в системах безпеки, на кордонах, а також для верифікації особистості під час отримання державних послуг.

У великих містах, таких як Пекін і Шанхай, встановлено тисячі камер з розпізнаванням облич, які допомагають поліції відстежувати підозрілих осіб і швидко реагувати на інциденти. У деяких містах система розпізнавання облич використовується для автоматичного відкриття турнікетів, забезпечуючи швидкий і безпечний доступ до громадського транспорту. Камери встановлюються на входах до шкіл та університетів для забезпечення безпеки студентів і викладачів. Також система розпізнавання облич інтегрована в програму соціального кредитування, що допомагає оцінювати поведінку громадян і підприємств.

Технологія застосовується для перевірки особистості під час видачі паспортів, посвідчень водія та інших документів.

Електронний паспорт в Індії на основі системи “Aadhaar” використовує біометричні дані, такі як відбитки пальців і зображення облич, для ідентифікації громадян і надання їм доступу до різних державних послуг.

У Тайвані прозорість – державний принцип. Усі зустрічі цифровий міністр Одрі Тан проводить під відеозапис, а текстові розшифровки розмов викладаються в мережу. О. Тан – прибічник радикальної прозорості, і вся його діяльність на посаді (включно з економічною та законотворчою) – публічна. В інтернет потрапляють діалоги його розмов із бізнесменами, політиками, громадянами, і майже всі його дії на посаді залишають цифровий слід, завдяки якому журналісти та громадяни можуть оцінювати адекватність його роботи.

Усі дії та слова чиновників можуть фіксуватися в блокчейні, щоб їх не можна було підробити й змінити заднім числом. Ця технологія має ще один плюс: якщо діяльність держави перетвориться на єдиний потік даних, можливо створити й навчити неймережу під назвою «Україна» – штучний інтелект, який би допомагав будувати моделі на наших даних і приймати ефективні рішення в усіх галузях [5].

Україна може вийти в топ і стати незамінною частиною нової світової економіки, якщо зараз зробить ставку на розвиток технологій майбутнього і сприятиме появі національних мегакорпорацій. Зараз очевидний кандидат на цю роль – застосунок «Дія»: вона могла б стати чемпіоном у сфері цифрового ID та e-commerce, а згодом – ШІ.

5. Кібербезпека. Боротьба з дезінформацією. Зростання використання цифрових технологій створює нові виклики у сфері кібербезпеки. Захист критичних інфраструктур, державних даних та особистої інформації громадян є важливим аспектом сучасного державного управління. Кіберзлочинці можуть намагатися отримати доступ до конфіденційної інформації або порушити роботу державних систем, що вимагає постійного вдосконалення засобів кіберзахисту.

Цифрові технології відіграють важливу роль у виявленні та протидії кіберзагрозам. Системи на основі ШІ можуть аналізувати мережевий трафік і виявляти аномалії, що свідчать про потенційні атаки. У системах кібербезпеки ізраїльського уряду ШІ використовується для виявлення й нейтралізації кібератак, що підвищує безпеку державних інформаційних систем.

Алгоритми штучного інтелекту здатні аналізувати величезні обсяги контенту в Інтернеті й соціальних мережах, виявляючи неправдиві або маніпулятивні новини. Це допомагає протидіяти

дезінформації та забезпечувати чесні вибори. Наприклад, на президентських виборах у Тайвані 2024 року країна стала мішенню іноземної дезінформації. Під час виборів дезінформацію аналізували за допомогою вторинних даних із новин, урядових документів і громадських організацій: Taiwan FactCheck Center, IORG і Taiwan AI Labs. Ці групи працювали над протидією китайському втручання й дезінформації, створеній на основі ШІ. Дезінформація була розділена на сфабрикований ШІ контент, оманливі наративи та скоординовану поведінку.

Роль ШІ в дезінформації включала розмивання фактів і вигадок, генерування величезної кількості неправдивої інформації та створення складних дипфейків, що кидало виклик традиційній перевірці фактів і потребувало нових рішень у цифровій грамотності й технологіях. Хоча дезінформація суттєво не вплинула на миттєвий публічний дискурс чи політичні рішення, вона вплинула на довготривалі дискусії щодо національної ідентичності й глобальної геополітики.

Громадські й субсидовані урядом медіа, такі як PTS, CNA та RTI, продемонстрували рішучу прихильність автентичним новинам, використовуючи передові технології та різноманітні стратегії, залежні від різних політичних уподобань. Однак комерційні медіа, такі як FTV і TVBS, більше боролися з дезінформацією. Ці канали, особливо онлайн-ЗМІ, зіткнулися з проблемами перевірки контенту, створеного на основі ШІ. Це підкреслює складний характер боротьби з дезінформацією та наголошує на необхідності колективних дій і співпраці між ЗМІ, урядом, технологічними платформами й громадськістю [6]. Посилення системи внутрішньої перевірки фактів і створення всеосяжних рамок для перевірки інформації та навчання мають вирішальне значення для незалежності ЗМІ, забезпечення довіри й демократичного розвитку.

6. Горизонтальна цифрова демократія. Цифрові технології значною мірою можуть стимулювати розвиток відкритого інформаційного суспільства як одного з істотних факторів розвитку демократії в Україні, появи нових форм солідарності, партнерства і співробітництва, суттєвого підвищення якості життя всього суспільства й окремих його індивідів. Вони створюють можливості для громадських обговорень і консультацій, що дає змогу залучати більше громадян до процесу прийняття рішень. Це сприяє розвитку демократії та підвищенню рівня довіри до влади. Громадяни можуть брати участь в обговореннях законопроектів, висловлювати свої пропозиції та критикувати рішення уряду в онлайн-форматі.

Вплив нових технологій на демократичні структури та процеси призвів до утвердження нового терміна «електронна демократія» (e-democracy).

Термін не є усталеним. Поряд із ним використовується термін «цифрова демократія» (digital democracy). Важливо підкреслити, що, відповідно до засадничого висновку Ради Європи (Council of Europe) 2009 року, е-демократія є однією з низки стратегій, спрямованих на підтримку демократії, демократичних інститутів і процесів, а також поширення демократичних цінностей. Головна мета е-демократії – це саме електронна підтримка демократії. Вона не є новим різновидом демократії, а з'являється комплементарно та взаємопов'язана з традиційними демократичними процесами. Документ також визначив «сектори е-демократії» (sectors of e-democracy), серед них – е-парламент, е-законодавство, е-правосуддя, е-посередництво, е-середовище (e-environment), е-вибори, е-референдум, е-ініціатива, е-голосування, е-консультації, е-петиції, е-кампанії, е-опитування. Отже, е-демократію можна розуміти як практику демократії із застосуванням цифрових медіа в політичній комунікації та участі. Е-участь охоплює всі форми політичної участі, що використовують цифрові медіа як формалізовану участь на рівні політичних інститутів, так і неформальне громадянське залучення [7, с. 255].

Україна зараз демонструє високий рівень громадянської злагоженості: цифровий волонтерський рух допомоги як цивільним, так і військовим – це перше масштабне об'єднання суспільства на цифрових платформах в умовах повномасштабної війни й унікальний приклад для всього світу. Чинники та політики можуть навчитися такого підходу в громадянського суспільства й освоїти технологію залучення громадян до розв'язання проблем.

Як приклад, United24 (Об'єднані24) – офіційна фандрайзингова платформа, яка є глобальною ініціативою з підтримки України, запущена 5 травня 2022 року українською владою під час російсько-української війни. Ініціатива U24 просуває ідею залучення громадян України й інших країн до розв'язання проблем війни та поствоєнного відновлення: на сайті можна обрати, яке саме питання допоможе закрити донат: «оборона», «гуманітарне розмінування», «медична допомога», «відбудова країни», «освіта та наука» – і в кожній категорії можна переглянути звіти з витрат. У майбутньому цих категорій може стати більше – і вони мають стати детальнішими, щоб цифрова демократія розвивалася.

Рис. 2 Офіційна фандрайзингова платформа України UNITED24

Джерело: [8]

7. Комунікація з громадянами: цифрові технології змінюють характер політичної комунікації, використовуючи новітні інформаційні процеси сучасності.

Розвиток інформаційно-комунікаційних технологій на початку XXI століття не тільки сприяв появі нових акторів публічної політики, що діють і в онлайн- та офлайн-просторах, а й підвищив роль і значення нових медіа як сукупності інформаційно-комунікаційних платформ та інструменту публічної політики. Водночас на сучасному етапі розвитку політики відбувається фактична інтеграція онлайн-простору й публічного соціально-політичного простору на основі застосування технологій Web. 2.0 (блогів і відеоблогінгу, вікі-проектів, соціальних мереж) і Web. 3.0 (нових інформаційних платформ, редагованих професіоналами-діджераті й наповнюваних якісними послугами й інформацією, що дають змогу активізувати взає-

модію онлайн-простору із соціально-політичними процесами у фізичному світі). У зв'язку зі стрімким розвитком інформаційно-комунікаційних технологій з'являються й нові інструменти політичних комунікацій, якщо подивитися на передвіборчі компанії останніх років, можна сказати, що відбувається повна «діджиталізація» політичного процесу.

Соціальні мережі в сучасному політичному ландшафті відіграють вагомую роль як засіб політичної комунікації. Вони надають політикам і політичним організаціям потужні інструменти для взаємодії з виборцями, формування публічного образу та мобілізації громадської підтримки. Наприклад, при тайванських міністерствах працюють «офіцери із залучення» (participation officers), які «розмовляють із хештегами» – відстежують тренди соцмереж і вирішують, як чиновникам краще комунікувати, використовуючи

мережеві засоби, замість звичної мови посадовців. Ідея полягає в тому, щоб мова чиновників була зрозумілою звичайним людям, звідси песики, жарти та флешмоби. Так, пес породи шіба-іну Зонгчаї став «песекретарем» Міністерства охорони здоров'я та мемним символом боротьби з Covid-19. За допомогою картинок із песиком уряд і медики доносили до громадян важливу інформацію про коронавірус і гігієну. Наприклад, норми соціальної дистанції під час пандемії роз'яснювали так: «На вулиці стояти на довжину трьох шіба-іну, у приміщенні – двох» [5].

Рис. 3 Міністр охорони здоров'я Тайваню Чень Ши-Чжун тримає плакат про профілактику вірусів із зображенням Зонгчаї, «представника» міністерства

Джерело: [5]

8. Блокчейн-технології. Блокчейн-технології стали одним з найвпливовіших інноваційних рішень у сучасному світі. Вони мають потенціал не лише змінити фінансову й економічну сфери, а й суттєво покращити політичне та державне управління. Використання блокчейн-технологій у цих сферах обіцяє підвищення прозорості, ефективності й довіри до державних інститутів.

Блокчейн – це розподілена база даних, у якій зберігається інформація про кожну транзакцію, вироблену в системі. Дані зберігаються у вигляді ланцюжка блоків (звідси й назва – blockchain) із записами про транзакції. Їх неможливо підробити, так як кожен новий запис здійснює підтвердження вже наявних ланцюжків. Щоб підробити дані, потрібно змінювати інформацію в усіх інших блоках. При цьому, так як розподілена система, актуальна інформація про записи в системі зберігається в усіх її учасників та автоматично оновлюється в разі внесення будь-яких змін.

Важливою перевагою блокчейн технологій є їхня здатність забезпечувати прозорість. Усі транзакції, що здійснюються в блокчейні, зберігаються у відкритому реєстрі, який доступний для перегляду всім учасникам мережі. Це дає змогу громадянам мати повний доступ до інформації про витрати бюджету, прийняття рішень і виконання державних програм. Такий рівень прозо-

рості сприяє зменшенню корупції та зловживань владою.

Блокчейн може використовуватися для створення безпечних систем цифрової ідентифікації громадян. Це забезпечить надійний доступ до державних послуг і знизить ризик шахрайства. Смарт-контракти, що базуються на блокчейні, можуть автоматизувати та спрощувати виконання державних функцій і договорів. Наприклад, вони можуть використовуватися для автоматизації процесів закупівель, контролю виконання державних програм і розподілу соціальних виплат. Це дає змогу знизити витрати, підвищити ефективність і мінімізувати людський фактор у прийнятті рішень.

Однією з найбільш перспективних галузей застосування блокчейну в політичному управлінні є проведення виборів. Використання блокчейн-технологій у виборчому процесі може забезпечити прозорість голосування, зменшити можливість фальсифікацій і підвищити довіру до результатів виборів. Блокчейн дає змогу створювати захищені електронні виборчі системи, які забезпечують таємність голосування й миттєве підрахування голосів.

Є 4 перспективні та практичні варіанти використання блокчейну в державному секторі [9]:

1. Вибори й голосування. Багато урядів зацікавлені у використанні переваг технології блокчейн під час здійснення голосування й підрахунку голосів. Сьєрра-Леоне є лідером з інтеграції блокчейну в державні вибори.

Естонія стала першою країною у світі, яка впровадила систему електронного голосування на національному рівні, використовуючи блокчейн для забезпечення прозорості й безпеки. Це дає змогу громадянам голосувати онлайн, мінімізуючи ризики фальсифікацій і забезпечуючи зручний доступ до виборчого процесу. Крім того, Естонія є піонером у впровадженні блокчейн технологій у державному управлінні. У країні використовується платформа X-Road, яка базується на блокчейн-технологіях і забезпечує безпечний обмін даними між різними державними та приватними організаціями. Система також включає електронну ідентифікацію громадян (e-Residency) та електронне голосування (i-Voting).

Місто Цуг (Швейцарія), відоме як Crypto Valley, використовує блокчейн для проведення місцевих референдумів. Це дає змогу забезпечити прозорість і надійність голосувань, сприяючи розвитку демократії на місцевому рівні.

Штат Західна Вірджинія використовував блокчейн для проведення пілотного проекту з електронного голосування для військових, які перебувають за кордоном. Це сприяло підвищенню доступності виборчого процесу для громадян, які перебувають поза межами країни.

2. Урядові реєстри. Багато урядів оголосило про плани зберігати реєстри й керувати ними за допомогою технології блокчейн. Американські штати Вермонт і Делавер, а також місто Дубай є лідерами у використанні блокчейну в урядовому секторі. Вони зберігають переважно записи про власність. Переведення земельних кадастрів на блокчейн – це також приклад застосування блокчейну в урядових реєстрах. Такий проект активно розвивається в Грузії.

3. Ідентифікація особистості. Програми для управління ідентифікацією та доступу до особистих документів на основі блокчейну пропонують альтернативні методи побудови довіри й стабільності без опори на централізовану інфраструктуру. Наприклад, у Канаді створено мережу цифрової ідентифікації клієнтів. За допомогою програми люди можуть легко ідентифікувати себе, наприклад, коли хочуть укласти новий контракт або найняти квартиру.

4. Підвищення ефективності міжвідомчих угод. Децентралізовані програми (dApps) – це програми, які дають змогу учасникам однорангової мережі співпрацювати та проводити транзакції без посередників. Управління з контролю за продуктами й ліками США (Food and Drug Administration, USFDA) провело пілотні проекти, що дають змогу безпечно й ефективно обмінюватися медичними даними з лікарнями, отриманими під час клінічних випробувань.

Ці приклади демонструють потенціал блокчейн технологій для реформування політичних і державних процесів. Вони сприяють підвищенню прозорості, ефективності й довіри до державних

інститутів, що є ключовими елементами успішного управління в сучасному світі.

Висновки. Використання цифрових технологій у політичному й державному управлінні суттєво змінює ландшафт сучасної демократії. Вони розширюють можливості для участі громадян у політичному процесі, підвищують прозорість діяльності органів державної влади, сприяючи підвищенню ефективності управління.

Цифрові технології відкривають нові горизонти для розвитку демократії, з іншого боку, їх впровадження супроводжується низкою викликів, серед них – цифрова нерівність, кіберзагрози, дезінформація та маніпуляції. Щоб максимально використати потенціал цифрових технологій, необхідно розробити ефективні механізми захисту від загроз, забезпечити рівний доступ до цифрових сервісів для всіх верств населення та створити правове поле, яке регулюватиме використання цифрових технологій у політиці.

Цифрове державне управління – це не лише інструмент для покращення надання послуг, а й спосіб формування нових стандартів підзвітності, які можуть сприяти демократизації та зміцненню довіри до державних інституцій. Важливо забезпечити баланс між інноваціями й захистом демократичних цінностей. Розвиток цифрової демократії неможливий без активної участі громадянського суспільства.

Перспективи подальших наукових досліджень спрямовано на розвиток цифрових інструментів у політичному управлінні як необхідного елемента модернізації демократії та підвищення якості державного управління в умовах інформаційного суспільства.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Урядова програма Індії Digital India : офіційний сайт. URL: <https://www.digitalindia.gov.in/>.
2. Грицяк Н.В., Твердохліб О.С. Практичні аспекти застосування технологій аналізу даних великих масивів (Big Data) в публічному управлінні. *Ефективність державного управління*. 2020. Вип. 3 (64). С. 121–135.
3. Яковлев Р.В., Іщенко, Ю.В. Потенціал використання Великих даних в публічному адмініструванні. *Експерт: парадигми юридичних наук і державного управління*. 2020. Вип. 5 (11). С. 195–213.
4. Пришляк М.А. Особливості використання чат-ботів у комунікації громадян з органами влади. *Інформаційні технології і системи в документознавчій сфері* : збірник матеріалів VIII Всеукраїнської наукової конференції (Вінниця, 14 квітня 2023 р.). Вінниця : ДонУ ім. Василя Стуса, 2023. С. 50–52.
5. Жданов С. У Тайбеї завжди сонячно: чого Україна може навчитися у цифровій демократії Тайваню. *Заборона*. URL: <https://zaborona.com/chogo-ukrayina-mozhe-navchytysya-u-cyifrovoyi-demokratii-tajvanyu/>.
6. AI and Disinformation in Taiwan's 2024 Election. *Thomson Foundation*. URL: <https://www.thomsonfoundation.org/latest/ai-and-disinformation-in-taiwan-s-2024-election/>.
7. Радіонова І. Демократія перед викликами штучного інтелекту. *Вісник Львівського університету. Серія «Філософсько-політологічні студії»*. 2023. Вип. 47. С. 253–260.
8. Офіційна фандрейзингова платформа України UNITED24. URL: <https://u24.gov.ua/uk>.
9. Шарий І. Застосування блокчейну у державному секторі. *Klona*. URL: <https://klona.ua/uk/blog/blog-uk-zastosuvannya-blokchejnu-u-derzhav-nomu-sektori>.

REFERENCES:

1. Ofitsiyni sait Uriadova prohrama Indii Digital India (2024). Retrieved from <https://www.digitalindia.gov.in/>.
2. Hrytsiak, N.V., & Tverdokhlib, O.S. (2020). Praktychni aspekty zastosuvannia tekhnolohii analizu danykh velykykh masyviv (Big Data) v publichnomu upravlinni [Practical aspects of the application of technologies of data analysis

- of large arrays (Big Data) in public administration.]. *Efektivnist derzhavnoho upravlinnia – Efficiency of public administration*. 3 (64), 121–135 [in Ukrainian].
3. Yakovliev, R.V., & Ishchenko, Yu.V. (2020). Potentsial vykorystannia Velykykh danykh v publicnomu administruvanni [The potential of using Big Data in public administration]. *Ekspert : paradyhmy yurydychnykh nauk i derzhavnoho upravlinnia – Expert: paradigms of legal sciences and public administration*. 5 (11), 195–213 [in Ukrainian].
 4. Pryshliak, M.A. (2023). Osoblyvosti vykorystannia chat-botiv u komunikatsii hromadian z orhanamy vlady [Peculiarities of the use of chatbots in the communication of citizens with authorities]. *Zbirnyk materialiv VIII Vseukrainskoi naukovoï konferentsii “Informatsiini tekhnolohii i systemy v dokumentoznavchii sferi” – Collection of materials of the VIII All-Ukrainian scientific conference “Information technologies and systems in the field of document studies”*. Vinnytsia: DonNU imeni Vasylia Stusa, 50–52 [in Ukrainian].
 5. Zhdanov, S.U. (2024). Taibei zavzhdy soniachno : choho Ukraina mozhe navchytysia u tsyfrovoyi demokratii Taivaniu [It's always sunny in Taipei: what Ukraine can learn from Taiwan's digital democracy]. *Zaborona – Ban*. Retrieved from [https://zaborona.com/chogo-ukrayina-mozhe-navchytysya -u-cyfrovoyi-demokratii-tajvanyu/](https://zaborona.com/chogo-ukrayina-mozhe-navchytysya-u-cyfrovoyi-demokratii-tajvanyu/) [in Ukrainian].
 6. AI and Disinformation in Taiwan's 2024 Election (2024). Thomson Foundation. Retrieved from <https://www.thomsonfoundation.org/latest/ai-and-disinformation-in-taiwan-s-2024-election/>.
 7. Radionova, I. (2023). Demokratsiia pered vyklykamy shtuchnoho intelektu [Democracy before the challenges of artificial intelligence]. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriya filosofsko-politohichni studii – Bulletin of Lviv University. Series of philosophical and political studies*. 47, 253–260 [in Ukrainian].
 8. Ofitsiina fandreizynhova platforma Ukrainy UNITED24 (2024). Retrieved from <https://u24.gov.ua/uk>.
 9. Sharyi, I. (2024). Zastosuvannia blokcheinu u derzhavnomu sektori [Application of blockchain in the public sector]. *Klona*. Retrieved from <https://klona.ua/uk/blog/blog-uk/zastosuvannya-blokchejnu-u-derzhavnomu-sektori> [in Ukrainian].

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ МОНІТОРИНГУ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОЇ СИТУАЦІЇ В КОНТЕКСТІ ЕКОНОМІЧНИХ ЗМІН І СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ

THEORETICAL AND METHODOLOGICAL PRINCIPLES OF THE RESEARCH OF THE MONITORING OF THE SOCIO-POLITICAL SITUATION IN THE CONTEXT OF ECONOMIC CHANGES AND MODERN CHALLENGES

Сергієнко Т.І.,

кандидат політичних наук, доцент,
доцент кафедри бізнесу та управління
Національного університету «Запорізька політехніка»
ORCID ID: 0000-0002-4654-9248

Капустін М.О.,

кандидат технічних наук,
докторант кафедри політології
Запорізького національного університету
ORCID ID: 0009-0009-5418-6692

У статті автори досліджують теоретико-методологічні засади моніторингу суспільно-політичної ситуації в контексті економічних змін і сучасних викликів, що є важливим елементом сучасного аналізу соціальних процесів. У першій частині роботи розглядаються основні концепції моніторингу, визначається його сутність і значення в умовах швидких соціально-економічних трансформацій. Автори акцентують увагу на різниці між моніторингом, оцінкою та аналізом, що дає змогу чітко окреслити межі цих понять і підкреслити їх взаємозалежність у процесі прийняття обґрунтованих рішень.

Друга частина статті присвячена методологічним підходам до моніторингу. Окреслюються кількісні та якісні методи, які можуть бути використані для збирання й аналізу даних. Розглядається застосування змішаних методів, що дає змогу отримати більш комплексну картину суспільно-політичної ситуації.

Крім того, у статті розкриваються етапи процесу моніторингу, включаючи планування, збирання даних, аналіз та інтерпретацію. Особлива увага приділяється визначенню індикаторів ефективності моніторингу, що є критично важливим для оцінювання результатів. Аналізуються виклики й перспективи, що стоять перед дослідженням моніторингу суспільно-політичних процесів. Обговорюються проблеми термінообігу, етичні аспекти й роль технологій у вдосконаленні методів моніторингу.

Також зазначимо, що автори підкреслюють важливість інтеграції новітніх технологій, таких як великі дані та штучний інтелект, для підвищення точності й швидкості аналізу. Також висвітлено виклики, пов'язані з доступом до інформації та надійністю джерел даних. У цьому контексті особливу увагу приділено етичним питанням, пов'язаним зі збиранням і використанням даних про громадян. Загалом стаття надає цінні рекомендації щодо подальших досліджень у цій сфері, пропонуючи напрями для вдосконалення теоретичних і практичних аспектів моніторингу суспільно-політичних процесів.

Ключові слова: моніторинг, суспільно-політична ситуація, методологія, кількісні методи, якісні методи, індикатори, технології.

In the article, the authors explore the theoretical and methodological foundations of monitoring the socio-political situation in the context of economic changes and modern challenges, which is an important element of the modern analysis of social processes. The first part of the work examines the main concepts of monitoring, determines its essence and significance in the conditions of rapid socio-economic transformations. The authors emphasize the difference between monitoring, evaluation and analysis, which allows to clearly delineate the boundaries of these concepts and emphasize their interdependence in the process of making informed decisions.

The second part of the article is devoted to methodological approaches to monitoring. Quantitative and qualitative methods that can be used for data collection and analysis are outlined. The application of mixed methods is considered, which allows to obtain a more complex picture of the social and political situation.

In addition, the article describes the stages of the monitoring process, including planning, data collection, analysis and interpretation. Special attention is paid to the definition of indicators of monitoring effectiveness, which is critically important for evaluating the results. The challenges and prospects facing the study of monitoring social and political processes are analyzed. Issues of time management, ethical aspects and the role of technology in improving monitoring methods are discussed.

We also note that the authors emphasize the importance of integrating the latest technologies, such as big data and artificial intelligence, to increase the accuracy and speed of analysis. The article also highlights challenges related to access to information and reliability of data sources. In this context, special attention is paid to ethical issues related to the collection and use of data about citizens. In general, the article provides valuable recommendations for further research in this area, offering directions for improving the theoretical and practical aspects of monitoring socio-political processes.

Key words: monitoring, socio-political situation, methodology, quantitative methods, qualitative methods, indicators, technologies.

Вступ. Актуальність статті зумовлена потребою, що зростає, у системному аналізі соціально-політичних процесів у контексті економічних змін і сучасних викликів. В умовах глобалізації та швидких соціально-економічних трансформацій моніторинг суспільно-політичної ситуації стає ключовим інструментом для прийняття обґрунтованих рішень на рівні держави й у рамках громадських організацій.

Дослідження моніторингу суспільно-політичної ситуації включає аналіз економічних даних і їх впливу на політичні процеси, підкреслюючи важливість міждисциплінарного підходу. Взаємозалежність, що зростає, між економічними й політичними факторами робить необхідним не лише вивчення політичних явищ, а й урахування економічних умов, що на них впливають. Таким чином, системний аналіз, що охоплює соціально-політичні й економічні аспекти, дає змогу отримати більш комплексне уявлення про сучасні виклики та сприяти ефективному прийняттю рішень.

Сучасні виклики, такі як політична нестабільність, соціальні конфлікти й пандемії, вимагають нових підходів до збирання й аналізу даних. В умовах інформаційного перевантаження важливо мати надійні методологічні основи для моніторингу, які дають змогу ідентифікувати ключові тренди та розробляти ефективні стратегії реагування. Ці стратегії повинні враховувати як політичні, так й економічні реалії, підтверджуючи важливість інтеграції різних дисциплін у дослідження суспільно-політичних процесів.

Крім того, етичні питання, пов'язані зі збиранням даних і правами громадян, підкреслюють необхідність ретельного підходу до моніторингу, що забезпечує не лише достовірність інформації, а і її етичну легітимність. У цьому контексті завданням статті є заповнити прогалини в теорії та практиці моніторингу, пропонуючи інноваційні методологічні рішення та практичні рекомендації для дослідників, аналітиків і політичних діячів.

Мета статті полягає в дослідженні теоретико-методологічних засад моніторингу суспільно-політичної ситуації в контексті економічних змін і сучасних викликів. Це передбачає визначення ключових концепцій моніторингу та їх значення для аналізу соціальних і політичних процесів, а також систематизацію методологічних підходів, що дають змогу ефективно здійснювати моніторинг, включаючи як кількісні, так і якісні методи.

Результати дослідження. Деякі елементи вибраної теми наукового дослідження вже проаналізовано в працях таких учених, як О. Айвазовська, Г. Ділігенський, С. Климова, І. Когут, О. Корнієвський, Ю. Лісовський, А. Ослон, К. Петренко, С. Серебряков, Ю. Тищенко й інші. Ці дослідження висвітлюють різні аспекти моніторингової діяльності, що є актуальними для нашої теми. Водночас аналіз наявних досліджень підкреслює необхідність детальнішого вивчення аспектів теоретико-методологічних засад моніторингу суспільно-політичної ситуації, зокрема щодо адаптації методів збирання й аналізу даних, а також визначення критеріїв оцінювання ефективності моніторингових систем у різних контекстах.

У сучасному дослідженні суспільно-політичної ситуації важливо розуміти різницю між термінами «моніторинг», «оцінювання» й «аналіз» [1, с. 98]. Кожен із цих процесів виконує свої специфічні функції, має унікальну мету. Для чіткого розуміння їхніх відмінностей пропонуємо порівняльну таблицю 1, яка ілюструє основні характеристики кожного із цих понять.

Вищезазначена таблиця ілюструє ключові аспекти, що допомагають чітко окреслити межі між моніторингом, оцінюванням та аналізом. Розуміння цих відмінностей є важливим для ефективного застосування кожного із цих інструментів у дослідженнях суспільно-політичних процесів. Моніторинг надає оперативну інформацію про зміни, оцінювання фокусується на визначенні результативності, а аналіз дає змогу глибше

Таблиця 1

Порівняння термінів: моніторинг, оцінювання й аналіз

Критерій	Моніторинг	Оцінювання	Аналіз
Суть	Систематичне спостереження за змінами	Оцінювання результатів дій чи програм	Глибоке осмислення даних
Мета	Виявлення тенденцій	Визначення ефективності	Виявлення причинно-наслідкових зв'язків
Процес	Регулярне збирання й обробка даних	Оцінювання результатів і їх порівняння	Аналіз інформації для формулювання висновків
Часовий аспект	Постійний, безперервний	Визначений, зазвичай після завершення проєкту	Може бути одноразовим або тривалим
Залучені методи	Кількісні та якісні методи збирання даних	Порівняння стандартів, критеріїв успіху	Статистичні, експертні, контент-аналіз
Результат	Оперативна інформація	Оцінювання успішності або провалу	Рекомендації для подальших дій

Джерело: розроблено авторами

осмислити дані, що сприяє формулюванню рекомендацій для майбутніх дій. Це знання є необхідним для ухвалення обґрунтованих рішень у складних соціальних і політичних умовах [2, с. 14].

Отже, моніторинг, оцінювання й аналіз – це взаємопов'язані, але різні за сутністю процеси, які відіграють ключову роль в управлінні суспільно-політичними процесами. Чітке розуміння їх відмінностей допомагає правильно використовувати кожен із цих інструментів для дослідження й управління.

Моніторинг забезпечує постійне збирання інформації про стан суспільно-політичних явищ, оцінювання дає змогу визначити, наскільки ефективними є реалізовані рішення, а аналіз допомагає інтерпретувати отримані дані, виявляти тенденції та розробляти стратегії.

Сам процес управління соціально-політичними процесами можна умовно поділити на кілька ключових етапів, кожен із яких виконує свою роль у формуванні ефективної політики.

Аналітика є першим етапом, на якому базуються всі подальші рішення. Це включає вивчення соціальних настроїв, політичних трендів та економічних показників, що дає змогу з'ясувати потреби й проблеми суспільства.

Комунікація – ще один важливий аспект, що забезпечує обмін інформацією між державними органами та громадянами. Ефективна комунікація допомагає не лише інформувати населення про важливі рішення, а й отримувати зворотний зв'язок, що є необхідним для адаптації політики до реальних потреб.

Регуляція включає створення законодавчих і нормативних актів, які встановлюють правила гри в суспільстві. Це охоплює широкий спектр питань – від виборчого процесу до прав людини, що забезпечує справедливість і порядок.

Залучення громадськості є важливим елементом, що підвищує легітимність політичних рішень. Консультації з громадянами, опитування та громадські слухання дають змогу враховувати думки різних соціальних груп і сприяють формуванню інклюзивної політики.

У разі виникнення викликів управління кризами стає критично важливим. Швидка реакція на соціальні, політичні або економічні кризи може

допомогти уникнути дестабілізації та забезпечити спокій у суспільстві.

Останнім, але не менш важливим є розвиток інститутів. Створення й підтримка ефективних політичних, економічних і соціальних інститутів сприяє стабільності й розвитку. Це можуть бути незалежні суди, організації громадянського суспільства або політичні партії, які забезпечують функціонування демократичних процесів.

Таким чином, управління суспільно-політичними процесами є багатогранним завданням, яке вимагає комплексного підходу й урахування різних факторів для досягнення ефективних результатів. Ці процеси взаємодіють між собою, створюючи основу для ухвалення обґрунтованих рішень. Управління суспільно-політичними процесами, спираючись на моніторинг, оцінювання й аналіз, стає важливим аспектом забезпечення стабільності та розвитку суспільства. Це дає змогу не лише реагувати на виклики, а й проактивно формувати політику, що відповідає потребам громадян [3, с. 116]. Тож у сучасному світі, де зміни відбуваються дуже швидко, моніторинг є незамінним елементом для розуміння динаміки соціальних і політичних явищ.

Для ефективного моніторингу суспільно-політичної ситуації зазвичай застосовують різні підходи, які забезпечують усебічний аналіз. Основні підходи можна умовно поділити на кількісні та якісні, а також змішані методи, які об'єднують переваги обох (див. таблицю 2). Кількісні методи дають змогу отримати статистичні дані, тоді як якісні забезпечують глибше розуміння контексту. Змішане дослідження, поєднуючи ці підходи, сприяє отриманню більш комплексної картини суспільно-політичних процесів, що є критично важливим у швидко змінюваному світі. Таким чином, моніторинг з використанням різноманітних методів стає ключовим інструментом для адекватного оцінювання й аналізу соціальних явищ.

Ця таблиця допомагає чітко зрозуміти різні підходи до моніторингу, їх методи та переваги, що може бути корисно для аналізу й управління суспільно-політичними процесами. Так, наприклад кількісні методи фокусуються на збиранні числових даних, що дає змогу проводити статистичний аналіз. Основні підходи включають таке:

Таблиця 2

Підходи до моніторингу суспільно-політичної ситуації

Підхід	Опис	Методи	Переваги
Кількісні методи	Збирання числових даних для статистичного аналізу	Опитування, анкети, статистичний аналіз	Легкість обробки, можливість порівняння
Якісні методи	Глибоке дослідження явищ і процесів	Інтерв'ю, фокус-групи, контент-аналіз	Контекстуальність, багатство даних
Змішані методи	Поєднання кількісних і якісних підходів	Комбінування опитувань з інтерв'ю, аналіз даних	Комплексність розуміння

Джерело: розроблено авторами

– опитування й анкетування – використовуються для збирання даних про думки, поведінку і ставлення населення. Можна застосовувати закриті питання для легкого підрахунку результатів;

– статистичний аналіз – використання наявних статистичних даних (наприклад, демографічних показників, соціально-економічних показників) для виявлення тенденцій і закономірностей;

– фокусування на числових показниках – вимірювання таких параметрів, як рівень безробіття, рівень злочинності, явка на виборах тощо.

Якісні методи зосереджені на глибокому розумінні явищ і процесів, а саме:

– інтерв'ю – проведення глибоких інтерв'ю з респондентами для виявлення їхніх думок, переживань і переконань. Це дає змогу отримати багатий контекстуальний матеріал;

– фокус-групи – залучення групи людей для обговорення певних тем, що допомагає виявити різноманітність думок і досвідів;

– контент-аналіз – аналіз текстів, медіа або інших матеріалів для виявлення тем, мотивів і патернів.

Застосування змішаних методів поєднує кількісні та якісні підходи, що дає змогу отримати більш комплексну картину суспільно-політичної ситуації. Наприклад:

– комбінування опитувань та інтерв'ю – збирання кількісних даних через анкети, доповнений якісними даними з інтерв'ю для глибокого розуміння результатів;

– використання статистичних даних разом із контент-аналізом – аналіз статистичних показників, підтриманий аналізом медіа чи соціальних мереж для оцінювання суспільного сприйняття подій.

Цей підхід дає змогу краще враховувати різноманітність думок і переживань людей, створюючи більш цілісну картину досліджуваного явища [4, с. 7].

Отже, для ефективного моніторингу суспільно-політичної ситуації важливо використовувати як кількісні, так і якісні методи. Змішане

дослідження, яке поєднує переваги обох підходів, забезпечує глибше розуміння й дає змогу більш точно оцінювати динаміку соціальних процесів. Це є критично важливим для ухвалення обґрунтованих рішень у сфері політики й управління.

Також зазначимо, що моніторинг суспільно-політичних процесів є складним і багатограним процесом, що складається з кількох ключових етапів. Кожен із цих етапів виконує свою роль у забезпеченні якісного збирання, аналізу й інтерпретації даних. У таблиці нижче представлено основні етапи процесу моніторингу, їх опис і ключові дії (див. таблицю 3).

Таким чином, процес моніторингу суспільно-політичних процесів складається з етапів планування, збирання даних, аналізу й інтерпретації. Кожен етап є важливим для забезпечення ефективності моніторингу. Визначення чітких цілей і методів на початку процесу, а також детальний аналіз отриманих даних допомагають краще розуміти соціально-політичні явища й надавати обґрунтовані рекомендації для їх подальшого розвитку. Також зазначимо, що під час моніторингу суспільно-політичних процесів виникають численні виклики, які можуть вплинути на його ефективність і точність [5, с. 36]. Так, наприклад:

– суспільно-політичні процеси швидко змінюються, важко встигати за цими змінами, що може призвести до застарілих або неточних даних;

– відсутність доступу до повної та вірогідної інформації ускладнює моніторинг, дані можуть бути неповними або ненадійними;

– джерела інформації можуть мати упередження або політичні інтереси, що може спотворити реальну картину;

– використання технологій для збирання й аналізу даних може бути обмежене ресурсами, відсутністю необхідного програмного забезпечення чи технічної підтримки;

– законодавчі обмеження можуть ускладнити доступ до інформації або заборонити певні форми моніторингу;

Таблиця 3

Етапи процесу моніторингу суспільно-політичних процесів

Етап	Опис	Ключові дії
1. Планування	Визначення цілей і завдань моніторингу	– Визначення мети – Формулювання запитань – Розроблення стратегії збирання даних
2. Збирання даних	Отримання точної та репрезентативної інформації	– Вибір методів (кількісні та якісні) – Аудит даних – Використання технологій
3. Аналіз	Обробка зібраних даних для виявлення закономірностей і тенденцій	– Обробка даних – Виявлення тенденцій – Порівняння з індикаторами
4. Інтерпретація	Оцінювання отриманих результатів і формулювання висновків	– Оцінювання результатів – Формулювання висновків – Рекомендації

Джерело: розроблено авторами

– глобальні й регіональні політичні фактори можуть суттєво впливати на внутрішні суспільно-політичні процеси, ускладнюючи їх моніторинг;

– політичні рішення й соціальні потреби можуть швидко змінюватися, моніторинг має бути гнучким, щоб реагувати на нові виклики.

У цьому контексті особливу увагу варто приділити етичним питанням, пов'язаним зі збиранням і використанням даних про громадян. Необхідно дотримуватися етичних норм і стандартів, щоб забезпечити конфіденційність особистої інформації та уникнути зловживань. Це включає отримання згоди на використання даних і прозорість у процесах збирання.

Інтеграція новітніх технологій, таких як аналіз великих даних і штучний інтелект, суттєво підвищує точність і швидкість аналізу в процесі моніторингу суспільно-політичної ситуації в контексті економічних змін і сучасних викликів. Використання алгоритмів машинного навчання дає змогу

автоматизувати обробку великих обсягів інформації, виявляти приховані закономірності й тенденції, а також швидше реагувати на зміни в суспільстві, що забезпечує оперативність у прийнятті рішень.

Висновки. Теоретико-методологічні засади дослідження моніторингу суспільно-політичної ситуації є важливими для розуміння складності й багатогранності цього процесу. Ефективний моніторинг вимагає інтеграції новітніх технологій, які сприяють підвищенню точності та швидкості аналізу. Проте виклики, пов'язані з доступом до інформації, надійністю джерел даних та етичними питаннями, потребують особливої уваги. Таким чином, подальші дослідження в цій сфері мають потенціал не лише для вдосконалення теоретичних аспектів, а й для практичного застосування. Це, своєю чергою, сприятиме покращенню управлінських рішень і розвитку суспільно-політичних процесів, ураховуючи актуальні економічні реалії.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Арабаджиев Д.Ю. Громадський моніторинг за виборчим процесом в Україні : монографія. Запоріжжя : Просвіта, 2014. 314 с.
2. Сучасні суспільно-політичні процеси у світі та Україні : монографія / авт. колектив : Т.Л. Нагорняк, М.В. Примуш, М.А. Польовий та ін. Вінниця : ТОВ «ТВОРИ», 2019. 228 с.
3. Арабаджиев Д.Ю., Сергієнко Т.І. Теоретико-методологічні засади моніторингу соціальної згуртованості та стійкості у сучасних реаліях України (на прикладі Запорізької області). *Регіональні студії*. 2022. № 30. С. 35–39.
4. Основні підходи до аналізу та оцінювання державної політики : наук. розробка / Е.А. Афонін, В.В. Голубь, Л.В. Гонюкова та ін. ; за заг. ред. В.В. Тертички, Г.Л. Рябцева. Київ : Психея, 2016. 48 с.
5. Системний аналіз інформаційних процесів : навчальний посібник / В.М. Варенко, І.В. Братусь, В.С. Дорошенко, Ю.Б. Смольников, В.О. Юрченко. Київ : Університет «Україна», 2013. 203 с.

REFERENCES:

1. Arabadzhyev, D.Yu. (2014). Hromadskyi monitorynh za vyborchym protsesom v Ukrayini [Public monitoring of the election process in Ukraine]: monohrafiya. Zaporizhzhya: Prosvita. 314 s. [in Ukrainian].
2. Nahornyak T.L., Prymush M.V., Polovyy M.A. ta in. (2019). Suchasni suspilno-politychni protsesy u sviti ta Ukrayini: monohrafiya. [Modern social and political processes in the world and Ukraine: monograph]. Vinnytsya : TOV "TVORY". 228 s. [in Ukrainian].
3. Arabadzhyev, D.Yu., & Serhiyenko, T I. (2022). Teoretyko-metodolohichni zasady monitorynhu sotsialnoyi zhurtovanosti ta stiykosti u suchasnykh realiyakh Ukrayiny (na prykladi Zaporizkoyi oblasti) [Theoretical and methodological principles of monitoring social cohesion and stability in modern realities of Ukraine (on the example of Zaporizhzhia region)]. *Rehionalni studiyi*, 30, 35–39 [in Ukrainian].
4. Afonin E.A., Holub V.V., Honyukova L.V. ta in. (2016). Osnovni pidkhody do analizu ta otsinyuvannya derzhavnoyi polityky [Basic approaches to the analysis and evaluation of state policy]. Kyiv : Psikhyyeя. 48 s. [in Ukrainian].
5. Varenko V.M., Bratus I.V., Doroshenko V.S., Smolnykov Yu.B., Yurchenko V.O. (2013). Systemnyy analiz informatsiynykh protsesiv: navch. posib. [System analysis of information processes: Education. manual]. Kyiv : Universytet "Ukrayina". 203 s. [in Ukrainian].

**ЗМІНИ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ У ПОЛІТИЧНІЙ КУЛЬТУРІ
В УМОВАХ МЕДІАГЛОБАЛІЗАЦІЇ ТА ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ****CHANGES IN VALUE ORIENTATIONS IN POLITICAL CULTURE
IN THE CONDITIONS OF MEDIA GLOBALIZATION
AND DIGITAL TECHNOLOGIES****Сергієнко Т.І.,**кандидат політичних наук, доцент,
доцент кафедри бізнесу та управління
Національного університету «Запорізька політехніка»
ORCID ID: 0000-0002-4654-9248**Курта О.О.,**аспірант 2-го року навчання спеціальність 052 «Політологія»
Національного університету «Запорізька політехніка»
ORCID ID: 0009-0003-4747-3323**Сластін В.О.,**аспірант 2-го року навчання спеціальність 052 «Політологія»
Національного університету «Запорізька політехніка»
ORCID ID: 0009-0006-8799-4280

Стаття присвячена дослідженню змін ціннісних орієнтацій у політичній культурі в умовах медіаглобалізації та впливу цифрових технологій на політичні процеси. У роботі розглянуто понятійно-категоріальний апарат, що дає змогу проаналізувати, як швидкий розвиток глобальних медіа й цифрових платформ впливає на формування нових політичних практик. Зокрема, змінюються традиційні уявлення про політичну участь, комунікацію між громадянами та владою, а також національні ідентичності. Медіаглобалізація сприяє інтенсивному обміну інформацією на міжнародному рівні, даючи змогу громадянам різних країн швидко орієнтуватися в глобальних політичних тенденціях та адаптувати свої погляди до нових ідей і стандартів. Водночас розвиток цифрових технологій, зокрема соціальних мереж та онлайн-платформ, створює нові можливості для політичної участі, даючи змогу громадянам бути активними учасниками політичного процесу без територіальних обмежень.

Автори також звертають увагу на зміни в політичній культурі, спричинені розвитком цифрових медіа. Це включає виникнення нових форм політичного активізму, таких як онлайн-акції, петиції, віртуальні протести й інші форми мобілізації громадян, що дають змогу ефективно впливати на політичні рішення та брати участь у політичному процесі без необхідності фізично бути присутнім на мітингах чи зборах. Ці процеси значно змінюють політичні реалії, даючи можливість громадянам активно втручатися в політичні питання на глобальному та локальному рівнях. Також підкреслено необхідність адаптації політичних інститутів до нових умов, коли традиційні методи політичної комунікації не здатні забезпечити ефективну взаємодію з громадянами в умовах цифрової епохи. Важливим є створення механізмів для захисту прав громадян у цифровому просторі, а також розроблення ефективних стратегій для протидії дезінформації та кіберзагрозам.

На основі проведеного аналізу автори надають низку рекомендацій щодо вдосконалення політичної освіти, зокрема в контексті навчання громадян навичок медіаграмотності, розвитку критичного мислення та створення умов для безпечного й продуктивного використання цифрових технологій у політичному процесі. Окремо наголошується на необхідності розроблення нових підходів до політичної комунікації, які б ураховували швидкість інформаційного обміну та специфіку взаємодії громадян із владою через нові цифрові платформи.

Ключові слова: політична культура, ціннісні орієнтації, медіаглобалізація, цифрові технології, глобалізація, політична комунікація, соціальні зміни, інтернет-платформи, дезінформація, медіаграмотність.

The article is devoted to the study of changes in value orientations in political culture in the conditions of media globalization and the impact of digital technologies on political processes. The paper examines the conceptual and categorical apparatus that allows us to analyze how the rapid development of global media and digital platforms affects the formation of new political practices. In particular, traditional ideas about political participation, communication between citizens and the government, as well as national identities are changing. Media globalization promotes intensive exchange of information at the international level, allowing citizens of different countries to quickly navigate global political trends and adapt their views to new ideas and standards. At the same time, the development of digital technologies, in particular social networks and online platforms, creates new opportunities for political participation, allowing citizens to be active participants in the political process without territorial limitations.

The authors also draw attention to changes in political culture caused by the development of digital media. This includes the emergence of new forms of political activism, such as online actions, petitions, virtual protests and other forms of citizen mobilization, which allow to effectively influence political decisions and participate in the political process without the need to be physically present at rallies or meetings. These processes significantly change political realities, allowing citizens to actively intervene in political issues at the global and local levels. The article also emphasizes the need to adapt

political institutions to new conditions, when traditional methods of political communication are unable to ensure effective interaction with citizens in the digital age. It is important to create mechanisms to protect the rights of citizens in the digital space, as well as to develop effective strategies to counter disinformation and cyber threats.

Based on the analysis, the authors offer a number of recommendations for improving political education, particularly in the context of teaching citizens media literacy skills, developing critical thinking, and creating conditions for the safe and productive use of digital technologies in the political process. The need to develop new approaches to political communication that would take into account the speed of information exchange and the specifics of citizens' interaction with the government through new digital platforms is emphasized separately.

Key words: political culture, value orientations, media globalization, digital technologies, globalization, political communication, social changes, Internet platforms, misinformation, media literacy.

Вступ. Актуальність теми дослідження змін ціннісних орієнтацій у політичній культурі в умовах медіаглобалізації та цифрових технологій зумовлена стрімким розвитком глобальних інформаційних процесів. Більш поширеним серед науковців є використання терміна «глобалізація засобів масової інформації», але в у дослідженні ми будемо використовувати термін «медіаглобалізація», оскільки він точніше відображає суть процесів, пов'язаних із впливом новітніх медіа на політичну культуру.

Медіаглобалізація створює нові можливості для обміну політичними ідеями й культурними цінностями, що, у свою чергу, впливає на формування громадської думки, зміну політичних поглядів та адаптацію політичних інститутів до нових глобальних викликів. Разом із тим розвиток цифрових технологій і соціальних мереж трансформуює традиційні форми політичної участі й комунікації між громадянами та владою. Це спричиняє виникнення нових політичних практик, таких як онлайн-активізм і віртуальні протести, які змінюють політичну культуру. Водночас цифрові технології створюють ризики поширення дезінформації та маніпуляцій громадською думкою, що ставить під загрозу стабільність демократичних процесів. Дослідження цих змін є необхідним для розроблення ефективних стратегій збереження демократичних цінностей і розвитку медіаграмотності громадян.

Ціннісні орієнтації та їх вплив на політичну культуру активно досліджували вітчизняні й закордонні вчені. Зокрема, класифікацією цінностей, їх групуванням і структуризацією займалися М. Рокіч і Ш. Шварц, чия робота стала основою для подальших досліджень ціннісних орієнтацій у соціальних науках. Вплив ціннісних орієнтацій на формування особистості й соціальні процеси розглядали Р. Дарендорф, Р. Інглхарт, І. Зазюн і Ю. Шайгородський, які акцентували увагу на важливості ціннісних систем для стабільності суспільства та розвитку демократичних процесів. Однак, попри значну кількість досліджень, спрямованих на аналіз ціннісних орієнтацій, наукові праці, що безпосередньо досліджують зміну риторики ціннісного дискурсу в умовах глобалізаційних процесів і медіаглобалізації, є обмеженими. Вивчення того, як медіа й цифрові технології змі-

нюють політичну культуру та ціннісні орієнтації в умовах швидких технологічних і соціальних змін є ще недостатньо розробленим напрямом.

Мета статті полягає у вивченні змін ціннісних орієнтацій у політичній культурі в умовах медіаглобалізації та впливу цифрових технологій, а також аналізі їхнього впливу на політичну свідомість громадян, політичну участь та еволюцію політичних процесів у сучасному світі.

Завдання дослідження полягає в аналізі впливу медіаглобалізації та цифрових технологій на зміни ціннісних орієнтацій у політичній культурі, оцінюванні їхнього впливу на політичну свідомість та участь громадян, а також визначенні ризиків і можливостей, що виникають у процесі цих трансформацій.

Успішне досягнення мети й виконання завдань дослідження передбачає застосування низки принципів, підходів і загальнонаукових методів пізнання, які становлять методологічну основу наукового дослідження, спрямованого на вивчення впливу медіаглобалізації та цифрових технологій на зміни ціннісних орієнтацій у політичній культурі.

Результати дослідження. Для проведення наукового дослідження обраної теми необхідно розглянути понятійно-категоріальний апарат, що включає ключові терміни та визначення, такі як «політична культура», «ціннісні орієнтації», «медіаглобалізація», «цифрові технології», «політична свідомість», «політична участь», «цифровий активізм» тощо, що дають змогу чітко окреслити предмет та об'єкт дослідження, а також сприяють глибшому розумінню процесів, що відбуваються в умовах глобалізації та цифрових трансформацій у політичній сфері (див. таблиця 1).

Отже, таблиця допомагає систематизувати основні поняття, які використовуються в дослідженні, і показує їхню важливість для аналізу змін у політичній культурі в умовах медіаглобалізації та цифрових технологій. Особливу увагу в дослідженні приділено медіаглобалізації та розвитку цифрових технологій, які безпосередньо впливають на зміни політичної культури в умовах сучасних трансформацій, зокрема в аспекті політичної комунікації й участі.

Медіаглобалізація є процесом інтеграції медіа в глобальний інформаційний простір, що дає

Таблиця 1

Понятійно-категоріальний апарат дослідження

Термін	Визначення	Значення для дослідження
Політична культура	Система цінностей, переконань, норм і символів, які визначають політичну поведінку індивідів і груп [1, с. 60].	Описує загальні орієнтири та цінності, що визначають політичну поведінку в умовах цифрових технологій і глобалізації.
Ціннісні орієнтації	Системи оцінок і переконань, які спрямовують індивіда в його життєвих виборах і політичних діях [2, с. 25].	Важливі для вивчення змін у політичній свідомості громадян в умовах цифрових медіа та глобальних інформаційних потоків.
Медіаглобалізація	Процес інтеграції медіа в глобальний інформаційний простір, що дає змогу миттєвого обміну інформацією [3, с. 90].	Визначає вплив глобальних медіа на зміни в політичних процесах і ціннісних орієнтаціях у різних країнах.
Цифрові технології	Комп'ютерні та комунікаційні технології, що використовуються для обробки, зберігання й передачі інформації [4, с. 40].	Впливають на політичну участь і формування нових форм політичної комунікації, таких як соціальні мережі, електронне голосування тощо.
Політична свідомість	Усвідомлення індивідом або групою своїх політичних прав і обов'язків, а також ставлення до політичних подій [5, с. 354].	Визначає, як нові медіа та цифрові технології впливають на усвідомлення громадянами своїх політичних прав і відповідальності.
Політична участь	Процес, за допомогою якого громадяни взаємодіють із політичними інститутами, висловлюючи свої погляди й беручи участь у політичних процесах [6, с. 27].	Оцінювання змін у політичних практиках завдяки розвитку інтернет-платформ, онлайн-активізму й інших форм цифрової участі.
Цифровий активізм	Використання цифрових технологій для організації, мобілізації та впливу на політичні й соціальні процеси [7].	Один із основних елементів дослідження, який допомагає вивчити, як медіаглобалізація змінює способи політичної участі в цифрову епоху.

Джерело: розроблено авторами

змогу миттєвого обміну інформацією між різними країнами та культурами. Це явище глибоко впливає на політичні процеси, зокрема на формування громадської думки й ціннісних орієнтацій. Швидкий доступ до глобальної інформації дає змогу громадянам по всьому світу бути обізнаними про політичні події, що відбуваються в різних країнах, а також спостерігати за новими політичними тенденціями.

Інтенсивний обмін інформацією сприяє формуванню більш глобальних політичних ідентичностей, коли громадяни орієнтуються не лише на національні, а й на міжнародні політичні процеси. Медіаглобалізація також змінює традиційні уявлення про політичну участь, відкриваючи нові можливості для громадян щодо участі в політичних процесах на міжнародному рівні. Інтернет і соціальні мережі стали важливими інструментами для поширення ідей, мобілізації людей та організації протестів, що дає можливість швидко реагувати на політичні події.

Щодо цифрових технологій, то вони ще більше розширюють ці можливості, створюючи нові форми взаємодії громадян із політичними інститутами. Соціальні мережі, мобільні додатки й платформи для онлайн-голосування дають можливість громадянам брати участь у політичних процесах без фізичної присутності, долати географічні та

часові бар'єри [8, с. 242]. Цифрові технології дають змогу швидко поширювати інформацію, обмінюватися думками й організовувати кампанії, що можуть впливати на політичні рішення на національному та міжнародному рівнях. Однак разом із позитивними можливостями ці технології стають інструментом не лише для демократичної участі, а й для політичних маніпуляцій і розповсюдження дезінформації. Це ставить перед суспільством нові виклики в контексті забезпечення прозорості й етики політичної комунікації в цифрову епоху.

У цьому контексті глобалізація засобів масової інформації, як зазначає американський письменник, соціолог і футуролог Елвін Тофлер, один із авторів концепції «Інформаційна цивілізація», стає важливим чинником, що значно змінює політичну культуру [9, с. 45]. Завдяки технологічним інноваціям, таким як супутниковий зв'язок, комп'ютерні мережі та цифрове кодування, відбувається швидке поширення інформації, що створює нові умови для політичних процесів на глобальному рівні. Глобалізація медіа не лише забезпечує доступ до інформації, а й відкриває можливості для нових форм політичної участі й активізму, змінюючи традиційні уявлення про політичну комунікацію і взаємодію громадян із владою.

Тим не менше, як і цифрові технології, глобалізація засобів масової інформації має й свої

недоліки, серед яких – ризики маніпуляцій інформацією та впливу на політичні процеси через контроль над медіаресурсами. Тому питання етики й прозорості політичної комунікації стає все більш актуальним у контексті швидких змін, що відбуваються в умовах медіаглобалізації.

Також зазначимо, що подолання географічних кордонів для поширення текстової, аудіо- та відеоінформації за допомогою таких технологічних інновацій, як супутниковий зв'язок, комп'ютерні мережі й цифрове кодування, дає змогу миттєво поширювати інформацію по всьому світу, включаючи політичні процеси та практики. Ці технології не лише дають змогу громадянам бути обізнаними про глобальні політичні події, а й сприяють формуванню нових політичних практик і змінюють традиційні уявлення про політичну участь. Принципи, запропоновані Е. Тофлером, як-от: інтерактивність, мобільність, повсюдність – визначають нові можливості для громадянської участі в політичних процесах. Вони дають змогу громадянам брати активну участь у політичних дебатах і процесах без необхідності фізично бути присутніми на мітингах або зустрічах. Оборотноість інформації, тобто здатність швидко передавати інформацію через різні засоби масової інформації, дає можливість миттєво реагувати на політичні події, сприяючи більш оперативному обміну ідеями та думками на глобальному рівні.

Мобільність технологій, як, наприклад, смартфони, мобільні додатки й інші пристрої, дає змогу громадянам безперервно взаємодіяти з політичними процесами, створюючи нові форми політичної участі, такі як онлайн-акції, петиції та віртуальні протести [3, с. 91]. Ці можливості значно змінюють політичну культуру, сприяючи появі нових форм активізму й мобілізації, які активно використовуються для досягнення політичних цілей.

Таким чином, медіаглобалізація й розвиток цифрових технологій сприяють формуванню нових ціннісних орієнтацій у політичній культурі, зокрема, через зміну способів участі громадян у політичних процесах і нові можливості для комунікації та взаємодії з політичними інститутами. Однією з основних змін, які відбуваються в умовах медіаглобалізації та цифрових технологій, є трансформація політичної комунікації. Традиційні методи взаємодії громадян із владою, такі як публічні виступи, мітинги та збори, поступово замінюються новими форматами – через соціальні мережі й інші цифрові платформи. Це не лише змінює структуру політичної участі, а й значно розширює можливості громадян для активної взаємодії з політиками та інститутами. Тепер завдяки цифровим технологіям громадяни можуть брати участь у політичних процесах і висловлювати свою думку, не виходячи з дому, що, у свою чергу,

сприяє посиленню демократії та доступності політичної інформації для широких мас. У зв'язку з цими змінами традиційні політичні інститути повинні адаптувати свої методи роботи, щоб бути здатними ефективно взаємодіяти з громадянами в умовах цифрової епохи. Нові медіа вимагають від політиків більшої відкритості й прозорості, а також здатності реагувати на критику та запити громадськості в режимі реального часу.

Однак із розвитком цифрових технологій виникають і нові виклики. Одним із найбільших є проблема дезінформації та маніпуляцій в інтернет-просторі [10, с. 37]. Легкість поширення інформації через соціальні мережі створює ризики для демократичних процесів, оскільки неправдива або маніпулятивна інформація може швидко поширюватися серед громадян, змінюючи їхні погляди й поведінку [11 с. 36]. Крім того, кіберзагрози, такі як хакерські атаки та витоки особистої інформації, ставлять під загрозу не лише безпеку громадян, а й політичну стабільність країн.

Таким чином, з огляду на виклики, що постають перед сучасним суспільством у контексті медіаглобалізації та цифрових технологій, важливим завданням є вдосконалення політичної освіти громадян. В умовах інформаційного перенасичення й постійних змін у медіапейзажі освіта повинна зосереджуватися на розвитку навичок медіаграмотності та критичного мислення [12]. Це дасть змогу громадянам ефективно орієнтуватися у величезному потоці інформації, що щоденно надходить до них через різноманітні цифрові платформи, і формувати більш усвідомлене ставлення до медіаконтенту. Уміння розпізнавати дезінформацію, маніпуляції та фейки, а також обирати надійні й перевірені джерела є необхідною умовою для підтримання політичної стабільності та активної громадянської участі в умовах цифрової епохи.

Крім того, політичні інститути повинні розробляти нові підходи до політичної комунікації, які враховують швидкість обміну інформацією в цифрову епоху. Це означає, що державні органи й політики повинні адаптувати свої стратегії взаємодії з громадянами до нових реалій, коли інформація поширюється миттєво, а кожен громадянин може стати учасником політичного процесу через цифрові платформи. Оскільки соціальні мережі й мобільні додатки стали основними каналами комунікації, державні структури повинні активно використовувати ці платформи для забезпечення прозорості та доступності інформації. Важливо, щоб політики й урядові органи не лише реагували на запити громадян, а й активно взаємодіяли з ними, вислуховуючи критику, пропозиції та відгуки, що є важливим елементом підвищення рівня довіри до влади.

Ураховуючи швидкість і масштаб змін, що відбуваються завдяки цифровим технологіям,

політичні інститути повинні бути готовими до негайного реагування на критику й запити громадян. Така адаптивність є ключовою для збереження ефективної взаємодії між владою та суспільством особливо в умовах, коли кожна реакція може швидко стати публічною й поширитися на глобальному рівні. Тому політики повинні володіти навичками цифрової комунікації, бути відкритими до нових форматів взаємодії та зберігати здатність швидко реагувати на виклики, які постають у процесі цифрової трансформації.

Висновки. Медіаглобалізація та цифрові технології радикально змінюють політичну культуру й ціннісні орієнтації сучасного суспільства. Ці процеси сприяють розвитку нових форм політичної участі й активізму, змінюючи традиційні уявлення про політичну комунікацію. Однак із цими змінами виникають нові ризики, зокрема загрози дезінформації та кіберзагроз. Для забезпечення ефективної взаємодії громадян із політичними

інститутами в цифрову епоху важливо розвивати медіаграмотність, критичне мислення й адаптувати політичну комунікацію до нових технологічних реалій.

Щодо перспектив подальших досліджень, то у сфері змін ціннісних орієнтацій у політичній культурі в умовах медіаглобалізації та цифрових технологій вони полягають у глибшому аналізі впливу нових медіа на формування політичних ідентичностей і громадянської активності. Одним із напрямів є дослідження того, як цифрові платформи змінюють політичні процеси в різних країнах, зокрема в контексті демократій та авторитарних режимів, і які саме механізми забезпечують ефективну взаємодію між громадянами й політичними інститутами. Важливим є вивчення того, як швидкий розвиток цифрових технологій і соціальних медіа створює нові можливості для маніпуляцій інформацією, розповсюдження фейків і впливу на політичні процеси.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Sergiienko T., Babarykina N. Features and trends of the development of the political culture of the Ukrainian society in the conditions of the hybrid warfare. *HUMANITIES STUDIES* : збірник наукових праць / гол. ред. В.Г. Воронкова. Запоріжжя : Видавничий дім «Гельветика», 2021. Вип. 7 (84). С. 58–64.
2. Шахтемірова О. Ціннісні орієнтації та політична свідомість. *Нова політика*. 1999. № 4 (24). С. 24–27.
3. Медвідь Ф.М., Димарчук О.Л., Курчина Т.О. Глобалізація засобів масової інформації : концептуальні засади. *Наукові праці МАУП*. 2011. Вип. 4 (31). С. 88–92.
4. Кириченко М.О. Вплив глобалізації на розвиток цифрових технологій та інновацій в умовах четвертої промислової революції 4.0. *Humanities Studies*. 2019. Вип. 2 (79). С. 39–52.
5. Волянчук Т.А. Політична свідомість і культура як чинники формування образу сучасної української держави. *Право та державне управління*. 2023. № 2. С. 353–358.
6. Бучинська А. Категорія «політична участь» у західному політологічному дискурсі: еволюція та сучасний стан. *Політичні дослідження*. 2022. № 2. С. 26–41.
7. Комп'ютер замість протесту: що таке цифровий активізм та які його виклики для України. URL: <https://dou.ua/forums/topic/41915/>.
8. Сергієнко Т.І. Вплив цифрової епохи на суспільство. *Цифрова трансформація соціоекономічних, управлінських та освітянських систем сучасного суспільства* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції 23–24 листопада 2022 року / ред.-упорядник д. філософ. н., проф. В.Г. Воронкова. Львів – Торунь : Liha-Pres, 2022. С. 241–244.
9. Тоффлер Елвін. Третя Хвиля / з англ. пер. А. Євса. Київ : Вид. дім «Всесвіт», 2000. 480 с.
10. Арабаджієв Д.Ю., Сергієнко Т.І. Політична маніпуляція та інформаційно-психологічна безпека в політичних відносинах. *Політикус* : науковий журнал. 2020. № 2. С. 36–43.
11. Медіаосвіта та медіа грамотність : підручник / ред.-упор. В.Ф. Іванов, О.В. Волощенко ; за науковою редакцією В.В. Різуна. Київ : Центр вільної преси, 2012. 352 с.
12. Султанова Л.Ю., Прокоф'єва М.О. Медіаграмотність як інструмент освоєння соціального та комунікаційного середовища. URL: https://www.researchgate.net/publication/361291227_Mediagramotnist_ak_instrument_osvoenna_socialnogo_ta_komunikacijnogo_seredovisa.

REFERENCES:

1. Sergiienko, T., & Babarykina, N. (2021). Features and trends of the development of the political culture of the Ukrainian society in the conditions of the hybrid warfare. *HUMANITIES STUDIES: zbirnyk naukovykh prats. Zaporizhzhya: Vydavnychyy dim "Helvetyka"*, 7 (84), 58–64 [in Ukrainian].
2. Shakhtemirova, O. (1999). Tsinnisni oriyentatsiyi ta politychna svidomist [Value orientations and political consciousness]. *Nova polityka*, 4 (24), 24–27 [in Ukrainian].
3. Medvid, F.M., & Dymarchuk, O.L., & Kurchyna, T.O. (2011). Hlobalizatsiya zasobiv masovoyi informatsiyi: kontseptualni zasady [Globalization of mass media: conceptual foundations]. *Naukovi pratsi MAUP*, 4 (31), 88–92 [in Ukrainian].

4. Kyrychenko, M.O. (2019). Vplyv hlobalizatsiyi na rozvytok tsyfrovyykh tekhnolohiy ta innovatsiy v umovakh chetvertoyi promyslovoyi revolyutsiyi 4.0 [The impact of globalization on the development of digital technologies and innovations in the conditions of the fourth industrial revolution 4.0]. *Humanities Studies*, 2 (79), 39–52 [in Ukrainian].
5. Volyanyuk, T.A. (2023). Politychna svidomist i kultura yak chynnyky formuvannya obrazu suchasnoyi ukrayinskoyi derzhavy [Political consciousness and culture as factors in the formation of the image of the modern Ukrainian state]. *Pravo ta derzhavne upravlinnya*, 2, 353–358 [in Ukrainian].
6. Buchynska, A. (2022). Katehoriya “politychna uchast” u zakhidnomu politolohichnomu dyskursi: evolyutsiya ta suchasnyy stan [The category “political participation” in the Western political discourse: evolution and current state]. *Politychni doslidzhennya*, 2, 26–41 [in Ukrainian].
7. Kompiuter zamist protestu: shcho take tsyfrovyy aktyvizm ta yaki yoho vyklyky dlya Ukrayiny (n.d.). [Computer instead of protest: what is digital activism and what are its challenges for Ukraine]. Retrieved from: <https://dou.ua/forums/topic/41915/> [in Ukrainian].
8. Serhiyenko, T.I. (2022). Vplyv tsyfrovoyi epokhy na suspilstvo [The impact of the digital age on society]. Tsyfrova transformatsiya sotsioekonomichnykh, upravlinskykh ta osvityanskykh system suchasnoho suspilstva: materialy Mizhnarodnoyi naukovy-praktychnoyi konferentsiyi 23–24 lystopada 2022 roku / red.-uporyadnyk d.filosof.n., prof. V.H. Voronkova. Lviv-Torun: Liha-Pres, 241–244 [in Ukrainian].
9. Toffler Elvin (2000). Tretya Khvylya [The Third Wave] / anhl. per. A. Yevsa. Kyiv : Vyd. dim “Vsesvit”. 480 s. [in Ukrainian].
10. Arabadzhyev, D.Yu., & Serhiyenko, T.I. (2020). Politychna manipulyatsiya ta informatsiyno-psykholohichna bezpeka v politychnykh vidnosynakh [Political manipulation and informational and psychological security in political relations]. *Politykus: Naukovyy zhurnal. Vydavnychyy dim “Helvetyka”*, 2, 36–43 [in Ukrainian].
11. Mediaosvita ta mediahramotnist: pidruchnyk (2012). [Media education and media literacy: textbook] / Red.-upor. V.F. Ivanov, O.V. Voloshenyuk; Za naukovoyu redaktsiyeyu V.V. Rizuna. Kyiv : Tsentri vilnoyi presy. 352 s. [in Ukrainian].
12. Sultanova, L.Yu., & Prokofyeva, M.O. (n.d.). Mediahramotnist yak instrument osvoyennya sotsialnoho ta komunikatsiynoho seredovyshcha [Media literacy as a tool for mastering the social and communication environment]. Retrieved from: https://www.researchgate.net/publication/361291227_Mediagramotnist_ak_instrument_osvoenna_socialnogo_ta_komunikacijnogo_seredovisa [in Ukrainian].

**ТЕОРЕТИКО-КОНЦЕПТУАЛЬНІ АСПЕКТИ ВЗАЄМОЗАЛЕЖНОСТІ
ЕЛЕКТОРАЛЬНО-ПРАВОВОЇ КУЛЬТУРИ І ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА****THEORETICAL AND CONCEPTUAL ASPECTS OF THE INTERDEPENDENCE
OF ELECTORAL AND LEGAL CULTURE AND CIVIL SOCIETY****Сергієнко Т.І.,**кандидат політичних наук, доцент,
доцент кафедри бізнесу та управління
Національного університету «Запорізька політехніка»
ORCID ID: 0000-0002-4654-9248**Митюк А.В.,**аспірант 2-го року навчання спеціальності 052 «Політологія»
Національного університету «Запорізька політехніка»
ORCID ID: 0009-0007-0867-2724

Стаття присвячена теоретико-концептуальному аналізу взаємозалежності електорально-правової культури та громадянського суспільства в умовах сучасних глобальних трансформацій. У роботі розглянуто ключові аспекти, що визначають взаємодію цих двох важливих складників демократичної системи, зокрема понятійно-категоріальний апарат, що охоплює терміни й концепти електоральної культури, правової свідомості та громадянської активності. Автори аналізують основні елементи електорально-правової культури, такі як рівень обізнаності громадян, їхнє ставлення до виборчих процесів, участь у політичному житті й усвідомлення своїх прав. Особливу увагу приділено взаємозв'язку між електоральною культурою та розвитком громадянського суспільства, підкреслюючи роль активних громадян у забезпеченні демократичних прав і свобод.

Також розглянуто теоретичні підходи до вивчення громадянського суспільства, його інститутів і функцій у контексті електоральних процесів. Важливою частиною дослідження є аналіз сучасних викликів, зокрема впливу глобалізації, інформаційних технологій і політичних маніпуляцій на функціонування електорально-правової культури та громадянського суспільства. Автори зосереджуються на питаннях дезінформації, маніпуляцій з виборчими процесами й політичними інститутами, що стають особливо актуальними в умовах швидких змін у глобальному політичному ландшафті.

У статті запропоновано нові підходи до підвищення ефективності демократичних процесів, посилення громадянської свідомості й зміцнення інститутів демократії, зокрема, через розвиток електорально-правової культури в умовах сучасних соціально-економічних і політичних викликів. Розроблені рекомендації можуть бути корисними для науковців-політиків, практиків, а також для формування державної політики щодо розвитку демократії та громадянської участі в виборчому процесі.

Ключові слова: електорально-правова культура, громадянське суспільство, демократичні процеси, понятійно-категоріальний апарат, громадянська активність, інформаційні маніпуляції.

The article is devoted to the theoretical and conceptual analysis of the interdependence of electoral and legal culture and civil society in the context of modern global transformations. The paper examines key aspects that determine the interaction of these two important components of the democratic system, in particular the conceptual and categorical apparatus that encompasses the terms and concepts of electoral culture, legal consciousness and civic activity. The authors analyze the main elements of electoral and legal culture, such as the level of awareness of citizens, their attitude to electoral processes, participation in political life and awareness of their rights. Particular attention is paid to the relationship between electoral culture and the development of civil society, emphasizing the role of active citizens in ensuring democratic rights and freedoms. The article also considers theoretical approaches to the study of civil society, its institutions and functions in the context of electoral processes. An important part of the study is the analysis of modern challenges, in particular the impact of globalization, information technologies and political manipulations on the functioning of electoral and legal culture and civil society. The author focuses on the issues of disinformation, manipulation of electoral processes and political institutions, which are becoming especially relevant in the context of rapid changes in the global political landscape.

The article proposes new approaches to increasing the effectiveness of democratic processes, enhancing civic awareness and strengthening democratic institutions, in particular through the development of electoral and legal culture in the context of modern socio-economic and political challenges. The recommendations developed may be useful for political scientists, practitioners, as well as for the formation of state policy on the development of democracy and civic participation in the electoral process.

Key words: electoral and legal culture, civil society, democratic processes, conceptual and categorical apparatus, civic activism, information manipulation.

Вступ. Актуальність теми дослідження полягає в тому, що в умовах глобальних соціально-економічних і політичних трансформацій взаємозалежність електорально-правової культури та громадянського суспільства стає важливим фактором для забезпечення стабільності й ефективності демократичних процесів. Сучасні виклики, зокрема дезінформація, маніпуляції з виборчими процесами та зміни в політичних інститутах, вимагають більш глибокого розуміння того, як електорально-правова культура, що включає знання, ставлення й поведінку громадян щодо виборів і політичних прав, взаємодіє з громадянським суспільством.

У демократичних суспільствах активна участь громадян у виборчому процесі є невід'ємною частиною функціонування політичних інститутів, а високий рівень електорально-правової культури сприяє зміцненню громадянських прав і свобод. Однак у контексті глобалізації й технологічних змін громадянське суспільство стикається з новими проблемами, такими як обмеження доступу до правдивої інформації та тиск з боку зовнішніх і внутрішніх акторів, що ставить під загрозу демократичні принципи.

Таким чином, вивчення теоретико-концептуальних аспектів взаємозалежності електорально-правової культури та громадянського суспільства є важливим для розроблення стратегії демократичного розвитку й зміцнення інститутів, що забезпечують права і свободи громадян, а також ефективно реагують на сучасні виклики.

Мета статті полягає у вивченні теоретико-концептуальних аспектів взаємозалежності електорально-правової культури та громадянського суспільства. Завдання дослідження полягають в аналізі теоретико-концептуальних аспектів взаємозалежності електорально-правової культури та громадянського суспільства, виявленні основних категорій і концептів, що визначають їх взаємодію, а також у визначенні впливу цих процесів на демократичний розвиток.

Методологія дослідження базується на поєднанні кількох підходів, що забезпечують комплексний аналіз взаємозалежності електорально-правової культури та громадянського суспільства. Для вивчення теоретико-концептуальних аспектів використовуються методи аналізу й синтезу, які дають змогу розкрити сутність основних понять і категорій електоральної культури та громадянського суспільства, а також виявити їх взаємозв'язок у політичному контексті. Порівняльний метод дав змогу порівняти різні теоретичні підходи до аналізу електоральної культури та громадянського суспільства в умовах глобалізаційних змін і технологічних трансформацій. Це допомогло глибше зрозуміти, як і чому змінювалися теоретичні моделі, що стосуються цих явищ, залежно від

історичних, соціальних і політичних умов у різних країнах. Аналіз таких змін дає змогу оцінити актуальність і ефективність наявних підходів, а також адаптувати їх до нових реалій сучасних демократичних процесів. За допомогою контекстуального аналізу вивчено вплив соціально-економічних і політичних трансформацій на розвиток електорально-правової культури й роль громадянського суспільства в умовах змін. Отже, ці методи дали змогу всебічно оцінити взаємозалежність між електорально-правовою культурою та громадянським суспільством і визначити їхній вплив на демократичні процеси в умовах сучасних глобальних змін.

Результати дослідження. Щодо питання змісту, структури й значення електорально-правової культури та громадянського суспільства, то вони стали важливим об'єктом досліджень вітчизняних і зарубіжних учених, які спеціалізуються на політичних і правових науках. Вивчення цих аспектів здійснюється через призму політичної соціалізації, правової свідомості, участі громадян у виборчих процесах і формуванні громадянського суспільства. Вагомий внесок у розроблення цієї теми зробили як українські, так і зарубіжні науковці, серед яких можна відзначити таких авторів, як Г. Алмонд, С. Верба, С. Навальний, Ю. Веденєєв, П. Стецюк, Ю. Шведа, Г. Почепцов, Є. Малкін, Є. Сучков, В. Полтораєк, В. Чигрин та інші. Їхні дослідження розкривають важливі аспекти взаємозалежності електорально-правової культури та громадянського суспільства, а також роль цих компонентів у розвитку демократичних процесів у різних країнах. Проте, незважаючи на значний внесок вітчизняних і зарубіжних учених у вивчення політичної й правової культури, а також електорально-правової культури та громадянського суспільства, питання їх взаємозалежності залишаються недостатньо дослідженими, зокрема в контексті сучасних глобальних соціально-економічних трансформацій. У багатьох випадках існує розрив між теоретичними розробками та практичними аспектами функціонування цих інститутів у реальному політичному житті, що потребує більш глибокого теоретичного осмислення й систематизації. Тому вивчення взаємозв'язку електорально-правової культури та громадянського суспільства, а також їхнього впливу на демократичні процеси є важливим кроком для розроблення нових підходів до розвитку демократичних інститутів і зміцнення правової культури громадян. Взаємодія електорально-правової культури та громадянського суспільства є ключовим елементом функціонування демократичної системи, оскільки ці два складники взаємопов'язані: рівень розвитку електоральної культури прямо впливає на рівень громадянської активності, а це, у свою чергу, визначає ефективність громадянського

суспільства в його взаємодії з державними інститутами [1, с. 168].

Понятійно-категоріальний апарат, що описує ці взаємозв'язки, охоплює кілька основних термінів і концептів, які допомагають зрозуміти суть електорально-правової культури та її взаємодії з громадянським суспільством.

По-перше, електорально-правова культура визначає рівень обізнаності громадян про свої права й обов'язки у виборчому процесі. Це не лише знання законодавчих норм, а й здатність громадян усвідомлювати важливість виборів, розуміти механізми політичних процесів і брати участь у них. Така культура включає елементи правової свідомості й політичної освіти, що сприяють формуванню активної громадянської позиції [2, с. 54].

Правова свідомість є важливим компонентом електорально-правової культури, оскільки вона визначає, наскільки глибоко громадяни розуміють свої політичні права, зокрема право на участь у виборах. Високий рівень правової свідомості забезпечує не лише виконання законодавчих вимог, а й участь громадян у політичному житті через осмислене й відповідальне голосування [3, с. 284].

Громадянська активність є проявом громадянського суспільства, включає участь громадян у політичних і соціальних процесах, що сприяють демократичним перетворенням. Вона безпосередньо пов'язана з електорально-правовою культурою, оскільки активна участь громадян у виборах, протестах, суспільних ініціативах і громадських рухах є вираженням зрілості громадянського суспільства. Підвищення громадянської активності вимагає розвитку електорально-правової культури, що забезпечує відповідальність та ефективність виборчого процесу.

Ці поняття взаємодіють у рамках демократичної системи, де кожен елемент підтримує й зміцнює інший. Розвинена електорально-правова культура

стимулює громадянську активність, а високий рівень правової свідомості забезпечує ефективну участь громадян у виборчих процесах, що сприяє зміцненню демократичних інститутів і розвитку громадянського суспільства [4, с. 706].

Щодо теоретичних підходів до вивчення громадянського суспільства, його інститутів і функцій у контексті електоральних процесів варто зазначити, що вони охоплюють різноманітні аспекти, що визначають взаємодію між громадянською активністю, електоральними процесами та демократичними інститутами. Розгляд цієї взаємодії є важливим для розуміння ролі громадянського суспільства в забезпеченні демократії та стабільності політичних систем. Тільки через вивчення цих підходів можна чітко визначити, як електорально-правова культура взаємодіє з іншими складниками громадянського суспільства і як ця взаємодія впливає на функціонування демократичних інститутів, забезпечення прав і свобод громадян, а також на ефективність політичних процесів загалом.

Розглянемо теоретичні підходи до вивчення громадянського суспільства, його інститутів і функцій у контексті електоральних процесів. Кожен із цих підходів вносить важливий вклад у розуміння взаємодії між громадянською активністю, електоральними процесами й демократичними інститутами. Для зручності аналізу ці підходи можна класифікувати за кількома основними напрямками, що стосуються як практичних, так і теоретичних аспектів функціонування громадянського суспільства в умовах виборчого процесу (див. таблицю 1). Ця таблиця дає чітке уявлення про основні теоретичні підходи до вивчення громадянського суспільства й електоральних процесів, а також визначає їхню роль і значення в контексті демократичного розвитку та ефективності політичних інститутів.

Таблиця 1

Теоретичні підходи до вивчення громадянського суспільства й електоральних процесів

Підхід	Опис	Ключові аспекти	Важливість у контексті електоральних процесів
1	2	3	4
Ліберально-демократичний підхід	Громадянське суспільство є основою стабільності демократичних процесів, а електоральна культура забезпечує активну участь громадян у політичних виборах	– Роль громадян у політичній участі – Взаємодія між громадянським суспільством і державними інститутами	Підтримка демократичних процесів через забезпечення виборчих прав громадян
Соціологічний підхід	Вивчення соціальних умов і процесів, які впливають на громадянську активність та участь у виборах	– Політична соціалізація – Соціальна мобільність та економічний статус громадян	Оцінювання впливу соціальних факторів на участь у виборах і формування електоральної культури
Інституціональний підхід	Дослідження ролі інститутів громадянського суспільства (партій, НГО, медіа) у політичних процесах	– Політичні партії та громадські організації – Медіа як інструмент політичного впливу	Вивчення інституційних механізмів взаємодії громадян із політичними процесами

1	2	3	4
Критичний підхід	Аналіз політичних маніпуляцій, зловживань і впливу негативних практик на виборчі процеси	– Політичні маніпуляції та дезінформація – Протидія авторитарним тенденціям у виборчих процесах	Виявлення загроз демократії через маніпуляції виборчими процесами
Підхід до технологічних змін	Оцінювання впливу технологій, зокрема соціальних мереж та інтернету, на вибори й громадянську участь	– Роль соціальних медіа – Вплив цифрових технологій на політичні кампанії та виборчі процеси	Вивчення нових інструментів мобілізації громадян у виборчих кампаніях
Культурно-антропологічний підхід	Дослідження культурних аспектів, які впливають на електоральну поведінку та взаємодію з політичними інститутами	– Культурні традиції й політична культура – Вплив етнічних і релігійних факторів на політичну активність	Аналіз культурних чинників, які визначають громадянську активність і виборчу поведінку

Джерело: розроблено авторами

Важливою частиною дослідження є аналіз сучасних викликів, зокрема впливу глобалізації, інформаційних технологій і політичних маніпуляцій на функціонування електорально-правової культури та громадянського суспільства [5]. Зосередження на питаннях дезінформації та маніпуляцій із виборчими процесами стає надзвичайно актуальним в умовах швидких змін у глобальному політичному ландшафті. Вплив сучасних інформаційних технологій, зокрема соціальних мереж, створює нові можливості для політичних маніпуляцій, що можуть значно спотворювати результати виборів і підривати довіру громадян до політичних інститутів.

Дезінформація та фейкові новини активно використовуються для маніпулювання громадською думкою, змінюючи політичні орієнтації виборців і впливаючи на їхні виборчі рішення. Це створює серйозну загрозу не лише електоральній справедливості, а й демократичним процесам загалом. Маніпуляції з виборчими процесами ставлять під сумнів об'єктивність політичних інститутів, які мають забезпечувати чесність і прозорість виборів. Таким чином, сучасні виклики вимагають розроблення нових підходів до електорально-правової культури, яка має бути стійкою до маніпуляцій і здатною забезпечити ефективну громадянську участь у демократичних процесах [6, с. 121].

Загроза політичних маніпуляцій і дезінформації вимагає комплексного підходу до захисту демократичних принципів, зміцнення громадянського суспільства й розвитку електорально-правової культури. У зв'язку з цим важливо адаптувати теоретичні підходи до нових реалій глобалізованого й технологічно насиченого світу, що дасть змогу ефективно протидіяти політичним маніпуляціям і зміцнювати демократичні інститути.

Також зазначимо, що важливим аспектом для розуміння динаміки електоральних процесів в умовах швидких соціально-політичних змін

є необхідність розроблення нових підходів до підвищення ефективності демократичних процесів, посилення громадянської свідомості й зміцнення інститутів демократії, зокрема, через розвиток електорально-правової культури. З огляду на сучасні соціально-економічні й політичні виклики, зокрема глобалізацію, технологічні інновації та політичні маніпуляції, такі підходи мають стати основою для адаптації демократичних інститутів до нових реалій.

Одним із важливих напрямів є розвиток освітніх програм з електоральної культури, які сприятимуть підвищенню політичної грамотності громадян і забезпечать їхню здатність до критичного аналізу політичної інформації. Це допоможе протидіяти поширенню дезінформації та маніпуляціям, що активно використовуються під час виборчого процесу, особливо в умовах сучасних технологій. Крім того, необхідно зміцнювати інститути демократичного контролю, забезпечуючи їх незалежність і прозорість у процесі проведення виборів, що дасть змогу мінімізувати можливості для фальсифікацій і політичних маніпуляцій. Важливим є впровадження інноваційних технологій, таких як електронне голосування й автоматизовані системи підрахунку голосів, що дасть можливість забезпечити більшу прозорість і безпеку виборчого процесу.

Також важливо стимулювати громадянську активність через створення платформ для участі громадян у політичному процесі, таких як петиції, громадські обговорення та місцеві вибори. Це дасть змогу підвищити рівень відповідальності громадян за розвиток демократичних процесів і зміцнити зв'язок між державою та суспільством.

Розвиток громадянського суспільства також має відбуватися через підтримку незалежних ЗМІ та громадських організацій, що здатні здійснювати моніторинг виборчого процесу й боротися з політичними маніпуляціями та корупцією. Важливою

є роль міжнародного співробітництва у сфері демократичних процесів, що допоможе впровадити міжнародні стандарти й практики, спрямовані на підтримку чесних і прозорих виборів.

З урахуванням цих аспектів можна запропонувати низку рекомендацій для підвищення ефективності демократичних процесів і зміцнення електорально-правової культури. Це включає розроблення національних програм підвищення політичної грамотності, упровадження інноваційних технологій для забезпечення прозорості виборчих процесів, боротьбу з дезінформацією через освітні кампанії, а також залучення молоді до політичних ініціатив для створення більш активного й відповідального громадянського суспільства.

Висновки. Аналіз електорально-правової культури та громадянського суспільства в умовах сучасних соціально-політичних і глобалізаційних викликів дає змогу зробити висновок, що взаємодія цих двох складників є основою для забезпечення демократичних процесів і стабільності політичних систем. Розвиток електорально-правової культури відіграє ключову роль у формуванні активного, свідомого й відповідального громадянства, що є необхідним для функціонування ефективної демократії.

Сучасні глобалізаційні тенденції, вплив інформаційних технологій, а також політичні маніпуляції ставлять нові виклики перед демократичними інститутами та процесами. Важливою є потреба в розвитку нових підходів, які включають освітні ініціативи, інноваційні технології, зміцнення інститутів демократичного контролю й активізацію громадянської участі. Водночас особливу увагу варто приділяти боротьбі з дезінформацією та політичними маніпуляціями, що можуть негативно вплинути на виборчі процеси й політичні інститути.

Рекомендації, що сформульовані в ході дослідження, спрямовані на підвищення політичної грамотності, посилення прозорості виборчих процесів і зміцнення громадянської активності. Вони також передбачають необхідність міжнародної співпраці для впровадження демократичних стандартів і протидії викликам, із якими стикаються сучасні демократичні системи. Загалом ефективне поєднання електорально-правової культури й активного громадянського суспільства є запорукою розвитку стабільних, демократичних та ефективних політичних інститутів, здатних адекватно реагувати на швидкі зміни в глобальному політичному ландшафті.

Щодо перспектив подальших досліджень, то важливим напрямом є здійснення порівняльного аналізу впливу глобалізаційних процесів і розвитку інформаційних технологій на електоральні процеси в різних країнах, зокрема, на прикладі країн, що переживають процеси демократичних перетворень. Такі дослідження дадуть змогу виявити, як глобалізація та технологічні інновації формують електоральну культуру, впливають на громадянську активність і політичні процеси, а також оцінити їхній вплив на стабільність демократичних інститутів.

Особливо актуальним є вивчення впливу цифрових технологій, зокрема соціальних мереж та онлайн-платформ, на процеси політичної участі. Це дасть змогу оцінити, як технології можуть сприяти зміцненню або, навпаки, підірвати електорально-правову культуру, особливо в умовах поширення фейкових новин і дезінформації. Порівняння досвіду різних країн дасть змогу знайти найкращі практики для забезпечення прозорості, чесності й доступності виборчих процесів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Арабаджиев Д.Ю. Громадський моніторинг за виборчим процесом в Україні : монографія. Запоріжжя : Просвіта, 2014. 314 с.
2. Поліщук І.О., Сахань О.М. Категорія «електоральна культура». *Вісник НЮУ імені Ярослава Мудрого. Серія «Філософія, філософія права, політологія, соціологія»*. 2019. № 2 (41). С. 52–69.
3. Фарафонова І.А. Фактори, які впливають на електоральну поведінку. *Філософія та політологія в контексті сучасної культури*. 2023. № 15 (2). С. 49–55.
4. Бабарикіна Н.А., Сергієнко Т.І. Сталий розвиток громадянського суспільства в період гібридних війн. *Role of science and education for sustainable development. Series of monographs Faculty of Architecture, Civil Engineering and Applied Arts, University of Technology, Katowice Monograph 44*. Copyright by University of Technology, Katowice, 2021. С. 704–713.
5. Електоральна культура та електоральний політичний маркетинг. URL: <https://social-science.uu.edu.ua/article/997>.
6. Арабаджиев Д.Ю., Сергієнко Т.І. Інформаційно-психологічна війна як спосіб впливу на громадянське суспільство. *Тиждень науки-2020. Юридичний факультет* : тези доповідей науково-практичної конференції, Запоріжжя, 13–17 квітня 2020 р. / редкол. : В.В. Наумик (відпов. ред.) Запоріжжя : НУ «Запорізька політехніка», 2020. С. 120–122.

REFERENCES:

1. Arabadzhyuev, D.Yu. (2014). Hromadskyy monitorynh za vyborchym protsesom v Ukrayini [Public monitoring of the election process in Ukraine] : monohrafiya. Zaporizhzhya : Prosvita. 314 s. [in Ukrainian].

2. Polishchuk, I.O., & Sakhan, O.M. (2019). Katehoriya “elektoralna kultura” [Category “electoral culture”]. *Visnyk NYUU imeni Yaroslava Mudroho. Seriya: Filosofiya, filosofiya prava, politolohiya, sotsiolohiya*, 2 (41), 52–69 [in Ukrainian].
3. Farafonova, I.A. (2023). Faktory, yaki vplyvayut na elektoralnu povedinku [Factors that influence electoral behavior]. *Filosofiya ta politolohiya v konteksti suchasnoyi kultury*, 15 (2), 49–55 [in Ukrainian].
4. Babarykina, N.A., & Serhiyenko, T.I. (2021). Stalyy rozvytok hromadyanskoho suspilstva v period hibrydnykh viyn [Sustainable development of civil society in the period of hybrid wars]. *Role of science and education for sustainable development. Series of monographs Faculty of Architecture, Civil Engineering and Applied Arts, University of Technology, Katowice. Monograph 44. Copyright by University of Technology, Katowice. 704–713* [in Ukrainian].
5. *Elektoralna kultura ta elektoralnyy politychnyy marketynh* [Electoral culture and electoral political marketing]. Retrieved from: <https://social-science.uu.edu.ua/article/997> [in Ukrainian].
6. Arabadzhyev, D.Yu., & Serhiyenko T.I. (2020). *Informatsiyno-psykholohichna viyna yak sposib vplyvu na hromadyanske suspilstvo*. [Information and psychological warfare as a way of influencing civil society]. *Tyzhden nauky-2020*. Yurydychnyy fakultet. Tezy dopovidey naukovo-praktychnoyi konferentsiyi, Zaporizhzhya, 13–17 kvitnya 2020 r. Zaporizhzhya : NU “Zaporizka politekhnikha”, 120–122 [in Ukrainian].

ОСОБЛИВОСТІ ПОЛІТИЧНОГО ДІАЛОГУ ТА СПІВРОБІТНИЦТВА ЄС У СФЕРІ КУЛЬТУРИ

PECULIARITIES OF THE EU POLITICAL DIALOGUE AND COOPERATION IN THE CULTURAL SECTOR

Хорішко Л.С.,

доктор політичних наук, професор,
професор кафедри політології
Запорізького національного університету
ORCID ID: 0000-0002-0618-976X

Забезпечення стійкості функціонування ЄС в умовах глобальних викликів сьогодення значною мірою залежить від рівня консолідованості європейської спільноти в реалізації довгострокових стратегій розвитку та здійсненні якісної суспільної трансформації. Одним із ключових інструментів синхронізації зусиль і мобілізації ресурсного потенціалу європейського співтовариства є збереження й розвиток культурної спадщини. Значущість культурного фактору зафіксована також у ключових документах ЄС, серед яких – Договір про ЄС і Договір про функціонування. Вони акцентують увагу на консолідаційному потенціалі культури, яка сприяє закріпленню на рівні масової свідомості універсальних європейських цінностей – свободи, рівності, демократії, поваги до прав і свобод людини та громадянина. У цьому контексті ЄС прагне реалізовувати системний підхід до формування змісту культурної політики, постійно розширюючи інструменти її впровадження в умовах сучасної політичної дійсності.

Ключовими напрямками реалізації політики ЄС у сфері культури, згідно з робочим планом (2023–2026), є розвиток культурних і креативних індустрій, сприяння політико-культурному діалогу громадянського суспільства, розширення можливостей у реалізації Зеленого та Цифрового переходів за рахунок впровадження тематичних культурних ініціатив, активізація політичного діалогу та співробітництва зі стейкхолдерами. Реалізації вказаних напрямів сприяють різноманітні ініціативи ЄС, спрямовані на залучення творчого потенціалу й ініціативи громадськості до розвитку й впровадження результатів культурної творчості в процеси стратегування сталого розвитку європейської спільноти. ЄС прагне також відігравати провідну роль в активізації політичного діалогу та співробітництва зі стейкхолдерами з метою синхронізації зусиль у розвитку універсальних культурних цінностей, спрямованих на якісну трансформацію людського капіталу в умовах глобалізації.

Ключові слова: культура, культурні цінності, міжкультурне співробітництво, політичний діалог, політичне лідерство, стратегічні комунікації.

Ensuring the sustainability of the EU's functioning in the face of today's global challenges largely depends on the level of consolidation of the European community in implementing long-term development strategies and implementing a qualitative social transformation. One of the key tools for synchronizing efforts and mobilizing the resource potential of the European community is the preservation and development of cultural heritage. The significance of the cultural factor is also enshrined in key EU documents, including the EU Treaty and the Treaty on the Functioning. They emphasize the consolidation potential of culture, which contributes to the consolidation of universal European values such as freedom, equality, democracy, and respect for human and civil rights and freedoms at the level of mass consciousness. In this context, the EU seeks to implement a systematic approach to shaping the content of cultural policy, constantly expanding the tools for its implementation in the current political reality.

The key areas of implementation of the EU's cultural policy according to the work plan (2023–2026) are the development of cultural and creative industries, promotion of political and cultural dialogue of civil society, empowerment in the implementation of the Green and Digital Transitions through the implementation of thematic cultural initiatives, intensification of political dialogue and cooperation with stakeholders. The implementation of these areas is facilitated by various EU initiatives aimed at engaging the creative potential and initiatives of the public in the development and implementation of the results of cultural creativity in the processes of strategizing sustainable development of the European community. The EU also seeks to play a leading role in intensifying political dialogue and cooperation with stakeholders in order to synchronize efforts to develop universal cultural values aimed at the qualitative transformation of human capital in the context of globalization.

Key words: culture, cultural values, intercultural cooperation, political dialogue, political leadership, strategic communications.

Вступ. У преамбулі Договору про ЄС наголошено на важливості збереження європейської культурної спадщини, яка сприяла формуванню універсальних європейських цінностей, серед яких – свобода, рівність, верховенство права, демократія, повага до прав і свобод людини та громадянина. Акцентовано увагу на важливості поглиблення політичного діалогу та співробітництва

європейської спільноти у сфері культури з метою консолідації зусиль у межах спільної інституційної структури [1]. Збереження й розвиток культурної спадщини є одним із ключових інструментів ціннісно-культурної консолідації європейського співтовариства задля досягнення глобальних стратегій розвитку та якісної суспільної трансформації в умовах сучасної політичної дійсності.

Мета статті – проаналізувати особливості політичного діалогу й основні напрями співробітництва ЄС у культурній сфері.

Результати дослідження. Згідно з Договором про функціонування, однією з ключових функцій ЄС у сфері культури є сприяння розвитку й координації зусиль держав-членів у реалізації відповідної політики й освітньо-культурних проєктів. У статті 167 деталізовано напрями діяльності ЄС: 1) сприяння розвитку національної культури держав-членів і спільної культурної спадщини; 2) збереження європейської культурної спадщини й реалізація різноманітних культурно-просвітницьких проєктів; 3) розширення співробітництва з третіми країнами й міжнародними організаціями в культурній сфері; 4) забезпечення поваги до розвитку культурного й мовного різноманіття [2]. Реалізації культурного порядку денного сприяють короткострокові робочі плани.

Згідно з робочим планом з питань культури (2023–2026), до ключових напрямів діяльності ЄС зараховано: 1) розширення можливостей розвитку культурних і креативних індустрій з метою залучення їхніх ініціатив до реалізації цілей сталого розвитку; 2) формування стійкої платформи культурно-комунікативної взаємодії та відкритого діалогу громадянського суспільства в контексті підвищення рівня згуртованості й соціально-політичної активності, передусім молоді; 3) залучення культурних ініціатив до реалізації глобальних стратегій розвитку ЄС, серед яких – Зелений і Цифровий переходи; 5) поглиблення політичного діалогу та співробітництва зі стейкхолдерами з метою позиціонування провідних культурних здобутків і цінностей демократії задля недопущення посилення авторитарних тенденцій [3].

У програмі «Креативна Європа» культурні та креативні індустрії розглядаються як провідний інструмент формування стійкого безпекового простору міжкультурного діалогу й комунікації, активної громадянської позиції задля позиціонування лідерського потенціалу ЄС в умовах глобального розвитку. Вони сприяють економічному розвитку ЄС, активізуючи підприємницьку ініціативу та створення нових робочих місць, а також забезпечують формування європейської ідентичності [4]. Відтак започатковано низку ініціатив у таких сферах: архітектура, книги й видавництво, музика, виконавське мистецтво.

У цьому контексті низка держав-членів ЄС (Франція, Бельгія, Польща, Австрія тощо) реалізують проєкт “ThinkPub”, мета якого – створення навчально-просвітницького хабу задля відкритого діалогу й міжкультурної комунікації стейкхолдерів у сфері книговидавництва. Його діяльність здійснюватиметься у двох напрямках: 1) формування «Бібліотеки цифрових навчальних ресурсів»; 2) організація професійних тренінгів задля

ефективного впровадження передового досвіду й технологічних інновацій на регіональному та національному рівнях. Реалізація проєкту відбуватиметься у 2024–2027 роках за рахунок грантових коштів ЄС у розмірі 1 408 732 тис. євро [5]. Розширення можливостей координації зусиль стейкхолдерів і цільової аудиторії, залучення ініціативи громадськості й органів влади до функціонування “ThinkPub” сприятиме розвитку інновацій у сфері книговидавництва та формуванню професійних компетенцій громадян у контексті Цифрового переходу.

Значна увага на рівні ЄС приділяється формуванню сталого середовища реалізації інтересів і потреб громадськості задля підвищення якості життя. Архітектурні інновації визнано одним із ключових інструментів візуалізації культурних надбань у проєктуванні так званих Smart-просторів самореалізації громадськості в умовах Цифрового й Зеленого переходів. Концептуальний зміст Smart-просторів базується на таких принципах, як екологічність, безпечність, інноваційність, технологічність, інклюзивність.

У 2018 році європейські міністри культури підписали Давоську декларацію, яка акцентує увагу на важливості формування сучасного простору життєдіяльності людини. Ідеться про забезпечення здоров’я, комфорту й безпеки проживання, розширення можливостей соціокультурної комунікації та консолідації зусиль у досягненні високого рівня суспільного добробуту [6]. У цьому контексті ініційовано проєкт “Baukultur”, спрямований на підвищення рівня культури забудови громадського простору й інфраструктури із залученням ініціативи творчих і креативних індустрій.

У 2023 році у ході роботи другої конференції європейських міністрів культури обговорено широке коло питань, пов’язаних із реалізацією проєкту “Baukultur”. З метою синхронізації зусиль органів влади, громадськості, представників сфери будівництва й архітектури утворено “Davos Baukultur Alliance” [7]. Його діяльність буде спрямована на формування сучасної культури сталого розвитку та покращення якості проживання людей в умовах екологічних, цифрових, економічних викликів сьогодення.

Єврокомісія активно впроваджує ініціативу “New European Bauhaus (NEB)», спрямовану на підтримку трансформації ключових сфер життєдіяльності європейської спільноти згідно з такими цінностями: 1) стійкість у забезпеченні досягнення цілей Зеленого переходу; 2) естетичність, тобто якість і комфортність життя; 3) інклюзія як поєднання різноманітності, доступності та включеності у взаємодію. Мета “New European Bauhaus” – залучення громадської ініціативи, урахування інтересів стейкхолдерів, надання фінансової підтримки проєктам, які сприятимуть

підвищенню рівня конкурентоспроможності ЄС [8]. Серед ключових напрямів діяльності Єврокомісії в рамках указаної ініціативи можна виокремити: 1) фінансування проекту CrAft, що об'єднує зусилля 60 міст у досягненні кліматичної нейтральності до 2030 р.; 2) організацію та проведення спеціальних подій з метою позиціонування значущості ідеї сталого екологічного розвитку й залучення ініціативи стейкхолдерів; 3) упровадження фінансового інструменту NEB Facility (2025–2027) для забезпечення реалізації громадських ініціатив; 4) відкриття Академії NEB з метою сприяння засвоєнню новітніх навичок у секторі будівництва й архітектури задля прискорення процесів зеленої трансформації.

Варто зазначити, що в межах ініціативи NEB започатковано проєкт «Громадська інфраструктура для України», до участі в якому залучені Литва, Австрія, Бельгія [9]. Відбудова соціальної інфраструктури в Україні, зруйнованої внаслідок повномасштабного російського вторгнення, є одним із важливих напрямів повоєнного відновлення, а тому потребує синхронізації зусиль українських і закордонних стейкхолдерів. Нині розпочато реалізацію ініціативи Литви «Школа майбутнього для України», що передбачає проведення міжнародного архітектурного конкурсу на кращий проєкт шкільного простору, який відповідає цінностям NEB.

Активізація міжкультурних комунікацій і включення питань культурного розвитку в міжнародний порядок денний є одним із ключових інструментів реалізації лідерського потенціалу ЄС на глобальному рівні. У контексті посилення стратегічних комунікацій з країнами Африки значна увага приділяється поглибленню політичного діалогу та співробітництва у сфері культури. Ключова мета – розширення можливостей доступу африканської молоді до отримання якісних освітньо-культурних послуг задля підвищення рівня молодіжного лідерства й соціально-політичної активності в національних державотворчих процесах. На думку високопосадовця ЄС Ж. Борреля, молодь відчуває на собі вплив глобальних викликів сьогодення, серед яких – збройні конфлікти, соціальна нерівність, кліматичні зміни. Відтак актуалізується потреба колективної відповідальності світової спільноти в розширенні можливостей доступу молоді до якісної освіти з метою формування необхідних навичок для професійної й особистісної самореалізації [10]. У цьому контексті ЄС реалізує низку ініціатив, спрямованих на задоволення освітньо-просвітницьких і культурних потреб молоді з країн Африки. Це зумовлено сучасною динамікою природного приросту населення країн Африки, пов'язаною зі збільшенням частки молоді в структурі населення й потребою задоволення її ключових потреб.

Зокрема, у рамках ініціативи «Мобільність молоді Африки» ЄС фінансує проєкти на загальну суму 970 млн євро за такими напрямками: 1) підтримка академічної мобільності в африканських країнах задля формування навичок, необхідних для професійної самореалізації в умовах Зеленого й Цифрового переходів; 2) формування Національної рамки кваліфікації в країнах Африки метою пришвидшення економічної та політичної трансформації в умовах глобального розвитку; 3) надання стипендій молодим лідерам задля підвищення рівня політичної освіченості й формування ключових навичок комунікації та прийняття рішень у сфері політичного управління й місцевого самоврядування; 4) забезпечення формального й неформального навчання, освітньої мобільності в рамках діяльності Африкансько-Європейської молодіжної академії [11].

Посиленню стратегічних комунікацій з країнами Латинської Америки й Карибського басейну сприяє глобальна фінансова ініціатива “Global Gateway”, у межах якої значна увага приділяється інвестуванню в розвиток культурно-освітньої сфери. Зокрема, ідеться про ініціативу “Team Europe Inclusive and Equitable Societies” [12]. Її мета – сприяння синхронізації зусиль стейкхолдерів у формуванні нових візій щодо політики інклюзивності через посилення політичного й міжкультурного діалогу в таких напрямках, як гендерна рівність, соціальна й освітньо-культурна мобільність молоді, розвиток професійних навичок майбутнього в контексті глобальних викликів сьогодення.

Значна увага очільниками ЄС приділяється розширенню можливостей співробітництва з країнами Латинської Америки й Карибського басейну в контексті Цифрового переходу [13]. Ідеться про реалізацію низки спільних проєктів: 1) створення інфраструктури 5-G у Бразилії та Уругваї з метою сприяння розвитку телекомунікаційних послуг і розширення їх використання в культурно-освітній сфері; 2) координацію діяльності Цифрового центру розвитку задля упровадження цифрових інновацій і підвищення рівня цифрової грамотності, компетенцій представників державного й недержавного секторів; 3) сприяння будівництву новітнього освітньо-профорієнтаційного хабу розвитку технічної та професійної освіти в Гаїті.

Міжкультурна комунікація та розширення можливостей співпраці стейкхолдерів у сфері культури є одним із напрямів реалізації політики Східного партнерства ЄС. У цьому контексті ініційовано проєкт “EU4Culture”, спрямований на підвищення ролі культури в суспільно-політичному розвитку країн Східного партнерства. Серед основних завдань проєкту – посилення впливу культури на рівень освіченості, соціальної мобільності й інклюзивності громадян; сприяння міжкультурному

та політичному діалогу представників державного й недержавного секторів; розширення можливостей розвитку місцевого самоврядування та громадської ініціативи до реалізації ініціатив [14]. Акцент зроблено на експертному супроводі процесу розроблення й упровадження стратегій культурного розвитку нестоличних міст, наданні грантової підтримки для реалізації проєктів, пов'язаних із розширенням мистецької інфраструктури, підвищенням рівня мобільності митців, організацією тематичних культурно-просвітницьких заходів.

Висновки. Культура є одним із ключових інструментів формування ідентичності європейської спільноти й реалізації стратегії політичного лідерства ЄС на глобальному рівні. ЄС прийняв

низку стратегічних документів, які визнають культуру як фактор оптимізації сталого розвитку в умовах Зеленого й Цифрового переходів. Значна увага приділяється активізації політичного діалогу та співробітництву з метою синхронізації зусиль стейкхолдерів у реалізації культурної політики. По-перше, ідеться про реалізацію низки ініціатив, спрямованих на підвищення рівня міжкультурного діалогу й комунікації європейської спільноти задля забезпечення сталості розвитку, ключовими принципами якого є безпечність, екологічність, інклюзивність. По-друге, розширення політичного діалогу та співробітництва у сфері культури є ключовим напрямом стратегічних комунікацій ЄС на глобальному рівні.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Consolidated version of the Treaty on European Union. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A12016M%2FTXT>.
2. Consolidated version of the Treaty on the Functioning of the European Union. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:12016E/TXT>.
3. Council Resolution on the EU Work Plan for Culture 2023–2026. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32022G1207%2801%29>.
4. Proposal for a regulation of the European Parliament and of the Council establishing the Creative Europe programme (2021 to 2027) and repealing Regulation (EU). URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=COM%3A2018%3A366%3AFIN>.
5. ThinkPub – Thinking Publishing. URL: <https://culture.ec.europa.eu/creative-europe/projects/search/details/101131422>.
6. Davos Declaration. URL: <https://davosdeclaration2018.ch/wp-content/uploads/sites/2/2023/06/2022-06-09-075742-context-document-en.pdf>.
7. Davos Baukultur Alliance. URL: <https://www.davosalliance.org/about>.
8. New European Bauhaus. About the initiative. URL: https://new-european-bauhaus.europa.eu/about/about-initiative_en.
9. Public Infrastructure for Ukraine. URL: https://new-european-bauhaus.europa.eu/get-inspired/inspiring-projects-and-ideas/public-infrastructure-ukraine_en.
10. European Year of Youth 2022: EU adopts the first Youth Action Plan in EU External Action to strengthen engagement with young people worldwide. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_22_5884.
11. Youth Mobility for Africa. URL: https://international-partnerships.ec.europa.eu/policies/global-gateway/youth-mobility-africa_en.
12. Global Gateway: EU and Latin America and the Caribbean build together more inclusive and equitable societies. URL: https://international-partnerships.ec.europa.eu/news-and-events/news/global-gateway-eu-and-latin-america-and-caribbean-build-together-more-inclusive-and-equitable-2024-03-21_en.
13. Global Gateway in Latin America and the Caribbean. URL: https://international-partnerships.ec.europa.eu/policies/global-gateway/initiatives-region/initiatives-latin-america-and-caribbean_en?page=0.
14. EU4Culture. URL: <https://euneighbourseast.eu/projects/eu-project-page/?id=1487>.

REFERENCES:

1. Consolidated version of the Treaty on European Union (2024). Retrieved from: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A12016M%2FTXT>.
2. Consolidated version of the Treaty on the Functioning of the European Union (2024). Retrieved from: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:12016E/TXT>.
3. Council Resolution on the EU Work Plan for Culture 2023–2026 (2022). Retrieved from: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32022G1207%2801%29>.
4. Proposal for a regulation of the European Parliament and of the Council establishing the Creative Europe programme (2021 to 2027) and repealing Regulation (EU) (2018). Retrieved from: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=COM%3A2018%3A366%3AFIN>.
5. ThinkPub – Thinking Publishing (2024) Retrieved from: <https://culture.ec.europa.eu/creative-europe/projects/search/details/101131422>.

6. Davos Declaration (2018). Retrieved from: <https://davosdeclaration2018.ch/wp-content/uploads/sites/2/2023/06/2022-06-09-075742-context-document-en.pdf>.
7. Davos Baukultur Alliance (2023). Retrieved from: <https://www.davosalliance.org/about>.
8. New European Bauhaus. About the initiative (2024). Retrieved from: https://new-european-bauhaus.europa.eu/about/about-initiative_en.
9. Public Infrastructure for Ukraine (2024). Retrieved from: https://new-european-bauhaus.europa.eu/get-inspired/inspiring-projects-and-ideas/public-infrastructure-ukraine_en.
10. European Year of Youth 2022: EU adopts the first Youth Action Plan in EU External Action to strengthen engagement with young people worldwide (2022). Retrieved from: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_22_5884.
11. Youth Mobility for Africa (2022). Retrieved from: https://international-partnerships.ec.europa.eu/policies/global-gateway/youth-mobility-africa_en.
12. Global Gateway: EU and Latin America and the Caribbean build together more inclusive and equitable societies (2024). Retrieved from: https://international-partnerships.ec.europa.eu/news-and-events/news/global-gateway-eu-and-latin-america-and-caribbean-build-together-more-inclusive-and-equitable-2024-03-21_en.
13. Global Gateway in Latin America and the Caribbean (2024). Retrieved from: https://international-partnerships.ec.europa.eu/policies/global-gateway/initiatives-region/initiatives-latin-america-and-caribbean_en?page=0.
14. EU4Culture (2021). Retrieved from: <https://euneighbourseast.eu/projects/eu-project-page/?id=1487>.

Наукове видання

СУЧАСНІ ПОЛІТИЧНІ ВІЗІЇ

№ 2

Коректура • *Ірина Чудеснова*

Комп'ютерна верстка • *Юлія Семенченко*

Формат 60×84/8. Гарнітура Times New Roman.
Папір офсет. Цифровий друк. Ум. друк. арк. 7,67. Замов. № 1224/879. Наклад 300 прим.

Видавництво і друкарня – Видавничий дім «Гельветика»

65101, м. Одеса, вул. Інглезі, 6/1

Телефони: +38 (095) 934-48-28, +38 (097) 723-06-08

E-mail: mailbox@helvetica.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи

ДК № 7623 від 22.06.2022 р.